

TAITEEN JA KULTTUURIN BAROMETRI 2021

TULEVAISUUDEN TAITEENTEKIJÄT

MINNA RUUSUVIRTA

EMMI LAHTINEN

KAIJA RENSUJEFF

ARI KURLIN NIINIAHO

Cuporen verkkojulkaisu 69
Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore
© Tekijät ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö 2022
Ulkoasu ja taitto: Tiina Paju
Ruotsinkielinen käännös: Teo Ijäs
Englanninkielinen käännös: Edward Crockford
ISBN: 978-952-7200-67-4 (pdf)
ISSN: 1796-9263 (pdf)

TAITEEN JA KULTTUURIN BAROMETRI 2021

TULEVAISUUDEN TAITEENTEKIJÄT

Minna Ruusuvirta
Emmi Lahtinen
Kaija Rensujeff
Ari Kurlin Niiniaho

TIIVISTELMÄ

Vuoden 2021 Taiteen ja kulttuurin barometrin teemana on tulevaisuuden taiteentekijät. Barometrin aineiston muodostaa kysely, johon vastasi 1 056 taiteilijaa ja taiteentekijää. Taiteen ja kulttuurin barometria tuottavat yhteistyössä Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore ja Taiteen edistämiskeskus (Taike). Raportissa taiteilijoiden ja taiteen tekemisen tulevaisuutta tarkastellaan aineistosta esiin nousevien mahdollisten, todennäköisten ja toivottavien tulevaisuuksien kautta.

Barometrin tulosten mukaan säännöllinen ja turvattu toimeentulo on taiteilijoiden laajasti jakama tulevaisuuden toive. Perustuloa kannattaa kaksi kolmesta taiteilijasta. Toimeentulon muodostuminen useista lähteistä ja erilaisissa asemissa tehdyn työn yhdistäminen sopii monille, mutta kokonaisuuden hallitseminen on myös aikaa vievää ja raskasta sekä aiheuttaa ongelmia sosiaaliturvaan liittyvissä kysymyksissä. Vakaan toimeentulon lisäksi taiteilijat toivovat tulevaisuudelta oman taiteilijuuden ja ammattitaidon kehittymistä, aseman vakiinnuttamista taiteilijana sekä arvostuksen saamista taiteilijana.

Tärkeää taiteilijoille on kokea itsensä ja työnsä merkitykselliseksi. Taiteilijat toivovat, että heidän osaamistaan ja ammattitaitoaan hyödynnetään tulevaisuudessa laajasti erilaisissa yhteyksissä, mutta kehityksen toteuttamista pidetään melko epätodennäköisenä. Lisääntynyt monialaisuus, vuorovaikutus ja taiteenalojen rajojen hälveneminen nähdään melko toivottavana. Samaan aikaan taiteilijat toivovat myös mahdollisuutta keskittyä yhteen taiteenalaan ja omaan tekemiseen.

Enemmistö taiteilijoista suhtautuu tulevaisuuteen optimistisesti. Taiteilijat kokevat kuitenkin työssään runsaasti huolta ja kuormitusta, joiden taustalla on erityisesti jatkuva epävarmuus työstä ja toimeentulosta. Kokeemus arvostuksen puutteesta ja eriarvoisista rakenteista on laajaa. Koronaviruspandemia on vahvistanut taiteilijoiden kokemusta epävarmuudesta ja arvostuksen puutteesta, ja lisännyt näin kokevien määrää. Nuoret taiteilijat kokevat muita useammin huolta ja epävarmuutta tulevaisuudesta.

Taiteilijoiden työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin tulevaisuudessa vahvimmin vaikuttavina kehityskulkuina taiteilijat näkevät teknologisen kehityksen, työn ja työelämän muutokset sekä talouden kehityksen. Teknologisen kehityksen mahdollisuuksina nähdään esimerkiksi vuorovaikutuksen, yleisön määrän sekä ansaintamahdollisuuksien lisääntyminen. Uhkana näyttäytyy muun muassa teknologian eriarvoistava vaikutus. Yksittäisen taiteilijan mahdollisuudet reagoida kehityskulkujen luomiin mahdollisuuksiin ja uhkiin vaihtelee suuresti.

SAMMANFATTNING

Konst och kulturbarometern 2021 har temat framtidens konstutövare. Barometerns material består av en enkät som 1 056 konstnärer och konstutövare svarade på. I rapporten granskas konstnärernas och konstutövandets framtid genom de möjliga, sannolika och önskvärda framtidsvisionerna som framgår ur materialet. Konst och kulturbarometern produceras som ett samarbete mellan Kulturpolitiska forskningscentret Cupore och Centret för konstfrämjande (Taike).

Enligt barometerns resultat är en regelbunden och säker utkomst en brett delad framtidsönskan bland konstnärer. Två av tre konstnärer stöder idén om basinkomst. En utkomst som kommer från fler olika källor och jobb i olika arbetsroller passar många, men att förvalta en sådan helhet är tidsödande och tungt och orsakar problem i frågor gällande socialskydd. Utöver en stabil utkomst önskar man av framtiden att det egna konstnärskapet och professionalismen kan utvecklas, och att man kan etablera sin position som konstnär och få erkännande som konstnär.

Det är viktigt för konstnärer att uppleva sig själva och det egna arbetet som meningsfullt. Konstnärerna önskar att deras kunskaper och yrkeskunskap i framtiden utnyttjas brett i olika sammanhang, men en sådan utveckling anses vara relativt osannolik. Ett ökat branschöverskridande, växelverkan och att konstformernas gränser börjar försvinna ses som relativt önskvärt, samtidigt önskar man också möjligheten att få koncentrera sig på en konstform och det egna skapandet.

Största delen av konstnärerna ser optimistiskt på framtiden. Konstnärerna upplever ändå mycket oro och belastning som grundar sig speciellt på ständig osäkerhet om arbetet och utkomsten. Den upplevda bristen på erkännande och olikvärdiga strukturer är utbredd. Pandemin har stärkt konstnärernas upplevda osäkerhet och bristen på erkännande och ökat antalet som svarat på detta sätt.

Konstnärerna anser att teknologisk utveckling, förändringar i arbetet och arbetslivet samt ekonomisk utveckling är de starkaste utvecklingsbanorna som påverkar konstnärernas arbetsbild och arbetsförutsättningar i framtiden. Den teknologiska utvecklingens möjligheter anses vara till exempel växelverkan, publikmängden och ökandet av möjligheter till inkomster. Bland annat teknologins ojämlika effekter ses som ett hot. Den enskilda konstnärens möjligheter att reagera på utvecklingsbanornas möjligheter och hot varierar stort.

OVERVIEW

The theme of the Arts and Culture Barometer 2021 is artists in the future. The material for the barometer comprises a questionnaire to which 1 056 artists responded. The final report looks at the future for artists and producing art through the possible, probable and desirable futures that emerge from the material. The Arts and Culture Barometer is conducted by the Arts Promotion Centre Finland (Taike) together with the Center for Cultural Policy Research (Cupore).

According to the results of the barometer, a regular and secure livelihood is a widely shared wish for the future among artists. A universal and unconditional basic income is supported by two-thirds of artists. Earning a livelihood from multiple sources and combining work in different positions is suitable to many artists, but managing such arrangements is also time-consuming and difficult and could cause problems in terms of social security. In addition to a stable livelihood, the respondents hope for a future in which they can develop themselves as artists and their professional skills, secure their status, and gain recognition as artists.

Artists consider it important that they experience themselves and their work as meaningful. Artists hope that their know-how and professional skills would be widely utilised in different contexts in the future, yet they consider this rather unlikely to happen. More multidisciplinary art, increasing interaction, and the blurring of boundaries between different fields of the arts are seen as quite desirable, while at the same time they hope for the opportunity to be able to focus on their own specific field of the arts and artistic work.

The majority of artists are optimistic about the future. However, artists experience a great deal of pressure and stress in their work, particularly due to the constant uncertainty about work opportunities and earning a steady livelihood. It is widely felt among artists that they are not valued in society as much as other professional groups and that there are structures within the arts sector that maintain inequality. The COVID-19 pandemic has reinforced their feelings of insecurity and lack of appreciation, as well as the number of artists experiencing these feelings. Young artists are more likely to experience concern and uncertainty about the future.

Artists consider technological advances, changes in work and working life, and economic development as the trends and changes that will have the biggest impact on the work and working conditions of artists in the future. They believe that technological advances will enable increased interaction, larger audiences and greater earning potential. Threats include growing inequality due to technology. The ability of individual artists to respond to the threats and opportunities created by these trends varies greatly.

SISÄLLYS

Tiivistelmä	4
Sammanfattning	5
Overview	6
JOHDANTO	11
BAROMETRIKYSELY SUUNNATTIIN TAITEILIJOILLE	15
Vastaajat edustavat kaikkia taiteenaloja – alueista painottuu Uusimaa	15
Kysely kartoitti taiteilijoiden kokemusta kuulumisesta vähemmistöön	19
Kyselyä taustoitettiin eri taiteenalojen asiantuntijoiden näkemyksillä	21
TAITEILIJUUS JA TAITEILIJAN TYÖ MUUTOKSESSA	22
Taiteilijuus mielletään ammatiksi ja elinkeinoksi muiden ammattien ja elinkeinojen rinnalla	22
Moni taiteilija työskentelee ja käyttää osaamistaan laajasti erilaisissa tehtävissä	25
Mieluisin tapa työllistyä tulevaisuudessa on yhdistellä erilaisia työllistymisen muotoja	30
Taiteilijoiden ennusteita ja toiveita ammattiasemastaan vuonna 2030	34
TAITEILIJOIDEN NÄKEMYKSIÄ TAITEEN TEKEMISEN TULEVAISUUDESTA	41
Enemmistö taiteilijoista suhtautuu tulevaisuuteen optimistisesti – jaksaminen työelämässä huolettaa kuitenkin monia	41
Tulevaisuuden toimeentulo nähdään epävarmana	45
Taiteilijat näkevät vuorovaikutuksen lisääntymisen, monialaisuuden ja rajojen ylittämisen sekä todennäköisenä että toivottavana	48
Teknologian ja talouden kehitys sekä työn ja työelämän muutokset vaikuttavat tulevaisuudessa taiteen tekemiseen	53
TAITEILIJOIDEN ASEMA JA ARVOSTUS YHTEISKUNNASSA	62
Taiteilijoiden kokemus arvostuksen puutteesta on vahvaa	62
Eriarvoistavia rakenteita esiintyy kaikilla taiteenaloilla – taustalla vaikuttavat monenlaiset tekijät	65
Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kohtelu on taiteilijoille tärkeintä rahoituspäätöksissä	70
Yhteistyö koetaan tärkeäksi taiteilijoiden aseman edistämisessä – perustuloa kannattaa kolme neljästä vastaajasta	73

KORONAVIRUSPANDEMIAN VAIKUTUKSIA TAITEILIJOLLE JA TAITEEN TEKEMISEEN	76
Korona-ajan kuormittavuus näkyy taiteilijoiden ammatillisissa tulevaisuudennäkymissä	76
Sosiaaliturvajärjestelmät eivät kyenneet tukemaan kaikkia akuutissa kriisissä	80
Pandemia pakotti muuttamaan työskentelyä – merkittävin muutos on etätöön lisääntyminen	83
Enemmistö taiteilijoista on tyytyväisiä elämäänsä – osa näkee pandemialla positiivisiakin vaikutuksia	86
YHTEENVETO JA TULEVAISUUDEN VISIOT	88
Säännöllinen ja turvattu toimeentulo on taiteilijoiden laajasti jakama tulevaisuuden toive	89
Tulevaisuudelta toivotaan taiteilijoiden osaamisen laajempaa tunnistamista	90
Taiteilijan työ ja hyvinvointi: korona-aika on vahvistanut kokemusta epävarmuudesta ja arvostuksen puutteesta	91
Teknologia uudistaa toimintaa – kehityksen luomien ilmiöiden vääjäämättömyys huolettaa monia	93
SAMMANDRAG OCH FRAMTIDSVISIONER	95
En regelbunden och trygg utkomst är en förhoppning inför framtiden som delas av de flesta konstnärer	95
Man önskar ett bredare erkännande av konstnärernas kunnande i framtiden	97
Konstnärsarbetet och välfärden: pandemin har stärkt upplevelsen av osäkerhet och en brist på erkännande	98
Teknologin förändrar verksamheten – många oroar sig för de oundvikliga fenomen som utvecklingen för med sig	99
SUMMARY AND VISIONS OF THE FUTURE	101
A regular and secure livelihood is a wish for the future that is widely shared by artists	101
Broader recognition of the skills of artists is hoped for from the future	103
The work and wellbeing of artists: the coronavirus pandemic has reinforced the feeling of uncertainty and a lack of appreciation	104
Technology is transforming artistic activities – the inevitability of the phenomena emerging from this trend is a concern for many artists	105
LÄHTEET	107
LIITE 1. KYSELYLOMAKE TAITEILIJOLLE	111

Kuviot

Kuvio 1.	Taiteilijoiden näkemykset taiteilijuutta määrittävistä tekijöistä. Vertailu 2018 ja 2021. (n=1045-1054)	23
Kuvio 2.	Oletko tehnyt taiteilijan työtä muilla kuin taiteen toimialoilla? (n=1052)	26
Kuvio 3.	Oletko tehnyt taiteilijan työn ohella muuta työtä, joka ei liity taiteilijan ammattitaitoon? (n=1051)	28
Kuvio 4.	Taiteilijoiden näkemykset väittämään: Taiteilijan työstä saamani tulot ovat usein riittämättömiä suhteessa tehtyyn työhön. Tarkastelu taiteenaloittain. (n=1055)	29
Kuvio 5.	Taiteilijoiden mieluisin tapa työllistyä tulevaisuudessa. (n=1052)	30
Kuvio 6.	Mieluisin tapa työllistyä tulevaisuudessa. Vertailu alle 35-vuotiaat vuosina 2017 ja 2021 sekä yli 35-vuotiaat vuonna 2021.	33
Kuvio 7.	Taiteilijoiden näkemykset väittämiin tulevaisuudestaan taiteilijana. (n=1051-1056)	42
Kuvio 8.	Taiteilijoiden suhtautuminen tulevaisuuteen. (n=1053)	44
Kuvio 9.	Taiteilijoiden näkemykset väittämään: Tulevaisuudessa tulen taiteilijana toimeen paremmin kuin tällä hetkellä. (n=1056)	45
Kuvio 10.	Taiteilijoiden näkemykset väittämään: Mahdollisuuteni hyödyntää tekijänoikeuksia taloudellisesti paranevat tulevaisuudessa. Tarkastelu taiteenaloittain.	47
Kuvio 11.	Taiteilijoiden näkemykset tulevaisuuden kehityskulkujen todennäköisyydestä ja toivottavuudesta.	50
Kuvio 12.	Taiteilijoiden näkemykset työnkuvaan ja työskentely-edellytyksiin tulevaisuudessa eniten vaikuttavista kehityskuluista. (n=1055)	54
Kuvio 13.	Taiteilijoiden näkemykset väittämään: Taiteilijana minulle on tärkeää tuntea itseni hyödylliseksi yhteiskunnalle. (n=1051)	62
Kuvio 14.	Taiteilijoiden näkemykset väittämiin asemastaan ja arvostuksestaan yhteiskunnassa. (n=1052)	63
Kuvio 15.	Koetko, että taiteen kentällä on rakenteita, jotka pitävät yllä eriarvoisuutta? Vertailu taiteenaloittain.	66
Kuvio 16.	Taiteilijoiden näkemykset erilaisten kriteerien tärkeydestä taiteen rahoituspäätöksissä. (n=1045-1054)	71
Kuvio 17:	Taiteilijoiden näkemykset väittämään: Taiteilijan vapauteni kärsii rahoittajien ja muiden asettamien vaatimusten vuoksi. Vertailu taiteenaloittain.	72
Kuvio 18.	Taiteilijoiden näkemykset väittämiin yhteistyöstä edunvalvonnassa sekä omasta tietämyksestään työsuhteeseen ja työlainsäädäntöön liittyvissä kysymyksissä. (n=1049-1053)	74
Kuvio 19.	Taiteilijoiden näkemykset väittämään: Paras tapa parantaa taiteentekijöiden sosiaaliturvaa on ottaa käyttöön yleinen ja vastikkeeton perustulo. Vertailu 2017-2021.	75

Kuvio 20. Taiteilijoiden näkemykset väittämään: Toimiminen yhteistyöverkostoissa tai kollektiiveissa takaa paremman toimeentulon ja sosiaaliturvan. (n=1053)	75
Kuvio 21. Koronapandemian vaikutukset taiteilijoiden näkemykseen omasta ammatillisesta tulevaisuudesta. (n=1054)	76
Kuvio 22. Koronapandemiasta johtuen ammattia vaihtaneet tai ammatinvaihtoa harkinneet. Vertailu 2020–2021.	77
Kuvio 23. Koronapandemian aikana ongelmia sosiaali- työttömyys- ja eläketurva-asioissa kokeneet. (n=1052)	81
Kuvio 24. Koronapandemian johdosta työskentelyään muuttaneet tai uusia työskentelytapoja omaksuneet. Tarkastelu taiteenaloittain.	84
Kuvio 25. Taiteilijoiden tyytyväisyys elämään. (n=1051)	87

Taulukot

Taulukko 1. Vastaajien taiteenalat ja luokitus Taiken toimikuntajaan mukaan.	17
Taulukko 2. Vastaajien sukupuoli.	18
Taulukko 3. Vastaajien ikä.	18
Taulukko 4. Vastaajien äidinkieli.	18
Taulukko 5. Vastaajien koulutus.	18
Taulukko 6. Vastaajien työmarkkina-asema vuonna 2020.	19
Taulukko 7. Vähemmistöön kuuluminen.	20
Taulukko 8. Taiteilijoiden näkemykset väittämiin tulevaisuudestaan taiteilijana. Vertailu taiteenalan, iän, kielen ja työmarkkina-aseman mukaan.	43
Taulukko 9. Kolme eniten taiteilijoiden työnkuvaan ja työskentely-edellytyksiin tulevaisuudessa vaikuttavaa kehityssuuntaa ikäluokittain.	55
Taulukko 10. Koronapandemiasta johtuen ammattia vaihtaneet tai ammatinvaihtoa harkinneet. Vertailu taiteenalan, iän, kielen ja työmarkkina-aseman mukaan.	78

JOHDANTO

Taiteen ja kulttuurin barometri seuraa vuosittain vaihtuvalla teemalla taiteilijoiden toimintaedellytyksiä sekä tuo esiin taiteenaloilla toimivien näkemyksiä ajankohtaisiin kysymyksiin ja ilmiöihin. Vuodesta 2015 toteutettua barometriä tuottavat ja kehittävät yhteistyössä Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore ja Taiteen edistämiskeskus (Taike).

Vuoden 2021 barometrin teemana on tulevaisuuden taiteentekijät. Raportti avaa ammattitaiteilijoille¹ suunnatun kyselyn tuloksia ja tuo esiin taiteilijoiden näkemyksiä muuttuvasta taiteilijuudesta, taiteen tekemiseen vaikuttavista kehityskuluista, taiteilijoiden tulevaisuudennäkymistä sekä taiteen ja taiteilijoiden asemasta yhteiskunnassa. Kyselylomakkeeseen sisällytettiin myös erillinen koronaviruspandemiaa ja sen vaikutuksia koskeva osio.² Kysely tuotti laajasti tietoa tarkastelluista aiheista. Suuri kiitos kuuluu kyselyyn vastanneille yli tuhannelle taiteilijalle, jotka ovat paneutuneet kysymyksiin huolella ja avanneet näkemyksiään ja tilanteitaan runsaasti myös avoimissa kysymyksissä.

Tulevaisuutta ei voi ennustaa. Tulevaisuuden tutkimuksessa puhutaan useista vaihtoehtoisista tulevaisuuksista ja pohditaan, mitä todennäköisesti tulee tapahtumaan. Tulevaisuusnäkymien tuominen tähän hetkeen edellyttää erilaisia tapoja. Näitä ovat ennakointi, valmistautuminen, aikominen ja toivominen. Kun tulevaa ja mahdollisia tulevaisuuden tapahtumia ennakoidaan, ollaan valmiimpia toimimaan optimaalisemmin siinä tilanteessa, kun jotakin tapahtuu. Vaarojen ja uhkien havaitseminen etukäteen auttaa vähentämään vahinkoja ja toisaalta mahdollisuuksien oivaltaminen voi auttaa ottamaan niistä kaiken hyödyn irti. (Sutcliffe, Bigglestone & Buckley, 2021; Rubin, n.d.)

Raportissa taiteen tekemisen tulevaisuutta hahmotetaan taiteilijoiden näkemyksistä esiin nousevien ilmiöiden ja muutosvoimien kautta. Tässä yhteydessä kiinnostavaa on se, mikä taiteilijoiden näkökulmasta

1 Ammattitaiteilijalla tarkoitetaan henkilöä, joka luo, esittää tai tulkitsee taidetta pää- tai sivutyönään (erona harrastamiseen). Hän voi toimia esim. elokuvataiteen, kirjallisuuden, kuvataiteen, kuvituksen ja sarjakuvataiteen, mediataiteen, muotoilun, musiikin, näyttämötaiteen, performanssi- ja esitystaiteen, sirkustaiteen, tanssitaiteen, valokuvataiteen aloilla tai monialaisesti. Ammattitaiteilijalla on usein jonkin taidealan koulutus ja taiteilijajärjestön jäsenyys sekä toisinaan ammattitaiteilijoille tarkoitettu vertaisarvioinnin perusteella saatu apurahoitus.

2 Barometrikyselyä tehtäessä koronaviruspandemiaa oli takana jo noin 1,5 vuotta, joten pandemia ja sen vaikutukset näkyvät taiteilijoiden vastauksissa kautta koko kyselyn.

tulevaisuudessa on mahdollista, mikä todennäköistä ja mikä toivottavaa. Myös barometrien aikasarja-aineiston kautta saatava tieto mahdollisista muutoksista taiteilijoiden näkemyksissä ja asenteissa antaa suuntaviivoja tulevaisuuteen. Tulevaisuus viittaa aikaan, joka ei vielä ole tapahtunut. Barometrikysely sisälsi sekä kysymyksiä, joissa tulevaisuutta pyydettiin arvioimaan suhteessa tiettyyn ajankohtaan (vuosi 2030) että kysymyksiä, joissa taiteilijoita pyydettiin kertomaan näkemyksiään tulevaisuudesta yleensä.

Taiteilijoiden tulevaisuus muotoutuu monitahoisessa ja kompleksisessa kudelmassa, jonka taustalla vaikuttavat sekä laajat yhteiskunnalliset ilmiöt ja kehityskulut että taiteenalojen omat, sisäiset muutosvoimat. Myös yksittäisen taiteilijan henkilökohtainen tilanne ja tulkinta tilanteestaan vaikuttaa siihen, miten hän tulevaisuutensa ja siellä olevat mahdollisuudet tai uhat näkee ja kokee. Seuraavassa käydään tiiviisti läpi näitä taiteen tekemisessä ja taiteilijoiden toimintaympäristössä tunnistettuja ilmiöitä ja kehityskulkuja. Tarkastelu pohjaa olemassa olevaan kirjallisuuteen sekä barometrikyselyn taustoittamiseksi toteutettuun sähköpostikyselyyn. Kysely suunnattiin 12 taiteilijajärjestölle sekä Taiken asiantuntijapalveluille ja kehittämisohjelmille, ja siinä kysyttiin vastaajien näkemyksiä taiteen tekemisen tulevaisuudesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä (sähköpostikyselystä tarkemmin, ks. s. 21).

Laajoja yhteiskunnallisia ilmiöitä ja kehityssuuntia kutsutaan usein megatrendeiksi. Ne ovat kehityksen suuria ja pitkäkestoisia linjoja, ja niiden vaikutukset yhteiskunnan, yksittäisten toiminnan alueiden tai yksilöiden elinvoimaan ja hyvinvointiin voivat olla sekä positiivisia että negatiivisia. Viime vuosina merkittävimpien megatrendien joukkoon on listattu muun muassa teknologinen kehitys ja teknologian sulautuminen osaksi yhteiskuntaa ja arkea; talousjärjestelmän suunnan etsiminen ja talouden globalisaatio; väestön ikääntyminen ja monimuotoistuminen; kuluttajuuden ja yksilöllisyyden vahvistuminen; verkostomaisen vallan voimistuminen sekä kestävään kehitykseen ja ekologisuuteen liittyvät kysymykset. (Dufva, 2020; Halonen, 2011.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) kulttuuripolitiikan strategia vuodelle 2025 listaa kulttuurin toimialaan vaikuttaviksi toimintaympäristön ilmiöiksi väestörakenteen monimuotoistumisen ja sitä kautta arvojen, makujen, palveluodotusten ja -tarpeiden eriytymisen, digitalisaatiokehityksen ja kulttuurin ja median kehityskulkujen vahvan yhteyden, globalisaation uhat ja mahdollisuudet sekä julkisen talouden tilan ja kehityksen epävarmuuden (OKM, 2017). Muutokset toimintaympäristössä vaikuttavat suoraan taiteilijoiden työhön ja toimintaedellytyksiin ja niillä voi olla

merkittävää vaikutusta esimerkiksi siihen, millaisia rooleja ja tavoitteita taiteelle ja taiteilijoille yhteiskunnassa eri yhteyksissä asetetaan.

Kehityskulkujen mukana muuttuvat myös osaaminen ja tiedot ja taidot, jotka ovat oleellisia taiteilija-ammattien harjoittamisessa. Taiteilija-ammateille tyypillistä on moniosaamisen ja erikoistumisen ristipaine. Taiteilijan työn harjoittaminen tarkoittaa nykypäivänä sekä työelämässä tarvittavien yleisten taitojen hallintaa että taiteenala- tai ammattikohtaista osaamista. Taiteellisen työn rinnalla monet taiteilijat tekevät myös taiteelliseen työhön liittyvää sekä muuta kuin taiteilijan ammattitaitoon liittyvää työtä (Herranen, Karttunen & Houni, 2013, s. 167–177; Merivirta, 2017; Hirvi-Ijäs, Rensujeff, Sokka & Koski, 2017; Rensujeff, 2015.) Taiteen soveltavien käyttöjen edistäminen on yksi kulttuuripolitiikan painopiste, ja taiteen merkitys esimerkiksi hyvinvoinnin ja elinvoiman edistämässä tunnustetaan ja tunnustetaan laajasti (OKM 2017; Herranen ym., 2013, s. 123; Jokela & Huhmarniemi, 2020; Fancourt & Finn, 2019). Erilaiset hybridit toimintamallit ja -tavat sekä sektorirajojen ja taiteen- ja tieteenalojen ylittäminen ovat myös tutkimuskirjallisuudessa tunnistettuja taiteen tekemisen kehityskulkuja (Berger ym., 2020; Lenni-Taattola, 2020; Markusen, Gilmore, Johnson, Levi & Martinez, 2006).

Myös teknologinen kehitys ja digitalisaatio ovat jo nyt vaikuttaneet suuresti taiteilijoihin ja taiteen tekemiseen. Fyysisen rinnalle on tullut virtuaalinen, suhde ja vuorovaikutus yleisön kanssa on monimuotoistunut, aika ja paikka organisoituvat uusilla tavoilla ja uusintaminen ja kopioiminen on mullistanut monilta osin taiteen esittämisen ja jakelun. Digitaaliset toimintaympäristöt ja teknologiset apuvälineet ovat arkipäivää taiteen tekemisessä, keskustelua käydään esimerkiksi koneista osana taideteosta tai siitä, onko tekoälyn tekemä taide oikeaa taidetta. (Bredenberg, 2018; Suonpää, 2018.) OKM:n kulttuuripolitiikan strategia näkee teknologisoitumisessa uhkana muun muassa kaupallisten intressien vahvistumisen mediamurroksessa. Myös tekijänoikeuksien hyödyntämiseen ja digitaalisten välitysalustojen kautta saatavaan tulonmuodostukseen liittyy runsaasti haasteita. (OKM, 2017, s. 31.) Digitalisaatio ja teknologisoituminen tarjoavat kuitenkin myös paljon mahdollisuuksia esimerkiksi verkostoitumiseen ja uusiin ansaintamalleihin (esim. Merivirta, 2017; Arkko-Saukkonen, 2018).

Taiteilijoiden toimeentulo muodostuu usein monista eri lähteistä ja monenlaisissa työmarkkina-asemissa tehdystä työstä. Samaan aikaan taiteilijoiden toimintaedellytykset sekä työllistymisen ja toimeentulon mahdollisuudet poikkeavat huomattavasti toisistaan eri taiteenaloilla. Taiteilijat saavat tuloja esimerkiksi apurahoina, palkkioina, palkkana, myyntituloina ja tekijänoikeuskorvauksina, eikä ole yhtä ainoaa tapaa ansaita toimeentuloa

taiteilijana. (Hirvi-Ijäs, Sokka, Rensujeff & Kurlin, 2020.) Osana laajempaa yhteiskunnan yrittäjämäistymistä myös taide- ja kulttuurialoilla yrittäjäys ja itsensä työllistäminen on alati voimistuva työn tekemisen muoto (Pyykkönen 2014; 2015). Taiteen julkinen rahoitus ja sen turvaaminen tulevaisuudessa on laajasti jaettu kulttuuripoliittinen huoli (OKM 2017, s. 31; Valtionneuvosto, 2021). Myös barometrikyselyn taustaksi tehdyn sähköpostikyselyn vastauksissa taiteilijajärjestöt näkivät taiteen tekemisen keskeisenä tulevaisuuden uhkana julkisen rahoituksen epävarmuuden, jota koronaviruspandemia vaikutuksineen sekä esimerkiksi rahapelituottojen leikkaukset entisestään vahvistavat (ks. myös esim. Suomen Taiteilijaseura ym. 2021; TEME ym. 2022).

Aikaisempien tutkimusten ja selvitysten mukaan monet taiteilijat ovat tyytyväisiä työhönsä, ja taiteilijuus on monelle kutsumusammatti ja elämäntapa (Hirvi-Ijäs ym., 2020, s. 139). Taiteilijoiden työssä on kuitenkin myös kuormittavia asioita, jotka liittyvät erityisesti taloudellisen toimeentulon vaikeuksiin sekä työn epävarmuuteen ja epäsäännöllisyyteen (Hirvi-Ijäs ym., 2020; Houni & Ansio, 2013). Monet taiteilijat työskentelevät epätyypillisissä työsuhteissa, eivätkä he ole usein esimerkiksi systemaattisen työterveyshuollon piirissä. Palkatonta työtä esiintyy kaikilla taiteenaloilla ja taiteilijat kohtaavat vähättelyä ja ennakkoluuloja. Taiteilijoiden työttömyys- ja sosiaaliturvassa on jo pitkään tunnistettuja ja edelleen ratkaisemattomia ongelmia. (OKM, 2010; Herranen ym., 2013, s. 98; Hirvi-Ijäs ym., 2020, s. 84.)

Viimeisen kahden vuoden ajan koronaviruspandemian seurauksena toteutetut yhteiskunnan rajoitukset ja sulkutoimet ovat kohdistuneet voimakkaasti taiteen ja kulttuurin toimialoille. Kokonaisuudessaan pandemia on vaikuttanut suuresti globaaliin toimintaympäristöön, taiteenalojen toimintoihin ja rahoitukseen sekä yksilöiden arkeen haastaen monia olemassa olevia ajattelumalleja ja toimintatapoja. Pandemia on lisännyt tulevaisuuteen liittyvää epävarmuutta. (Dufva ym., 2020.)

Raportti etenee niin, että ensimmäiseksi esitellään lyhyesti barometrin aineisto ja toteutus. Ensimmäinen varsinainen tulosluku tarkastelee taiteilijuuden ja taiteilijan työn muutosta. Seuraava luku esittelee taiteilijoiden näkemyksiä taiteen tekemisen tulevaisuudesta ja siihen vaikuttavista kehityskuluista. Tämän jälkeen käydään läpi, miten taiteilijat kokevat oman asemansa ja arvostuksensa yhteiskunnassa. Viimeinen luku käy läpi koronaviruspandemiaan liittyviä kysymyksiä. Raportin lopussa vedetään yhteen raportin tuloksia ja visioidaan tulevaisuutta suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

BAROMETRIKYSELY SUUNNATTIIN TAITEILJOILLE

Barometrin tiedonkeruu toteutettiin taiteilijoille suunnatulla kyselyllä. Kysely lähetettiin syksyllä 2021 sähköpostitse 3 799 henkilön otokselle Taikesta vuonna 2020 apurahaa hakeneista henkilöistä. Suoran sähköpostin lisäksi kyselyä välitettiin eteenpäin avoimesti esimerkiksi Taiken ja Cuporen sosiaalisen median kanavissa sekä alan järjestöjen ja tiedotuskeskusten kautta. Saatekirje oli osoitettu ”taiteilijoille ja taiteentekijöille” ja vastauksia toivottiin kaikilta taiteenaloilta ja kaikkialta Suomesta. Kyselylomake oli suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi, ja siitä tiedotettiin kaikilla kolmella kielellä.

Vastaajat edustavat kaikkia taiteenaloja – alueista painottuu Uusimaa

Taiteilijoille suunnattuun kyselyyn vastasi määräaikaan mennessä yhteensä 1 056 henkilöä. Vastaajia oli kaikilta taiteenaloilta: eniten kuvataiteen (37 %), musiikin (21 %), näyttämötaiteen (18 %) ja kirjallisuuden (18 %) aloilla toimivilta (taulukko 1).³ Selvästi eniten vastauksia saatiin Uudeltamaalta (54 %) ja erityisesti Helsingissä (42 %) asuvilta taiteilijoilta.

Vastaajajoukko on iän, sukupuolen ja kielen osalta samankaltainen kuin aiempina vuosina. Vastanneista henkilöistä naisia oli hieman yli puolet ja miehiä reilu kolmannes. Sukupuolekseen ’muun’ ilmoittaneita oli vastaajista kaksi prosenttia ja viisi prosenttia vastaajista ei halunnut kertoa sukupuoltaan. (Taulukko 2.) Suurimman ikäryhmän muodostavat 35–49-vuotiaat vastaajat, joita oli kaikista vastaajista liki puolet (45 %). Iältään 50–64-vuotiaita vastaajia oli noin kolmannes (32 %), alle 35-vuotiaita vastaajia 16 prosenttia ja 65-vuotiaita tai vanhempia vastaajia seitsemän prosenttia. (Taulukko 3.) Vastaajista valtaosa (89 %) puhuu äidinkielenään suomea. Ruotsinkielisiä (6 %), saamenkielisiä (0,5 %) ja muuta kieltä äidinkielenään puhuvia (5 %) oli yhteensä noin kymmenesosa vastaajista. (Taulukko 4.)

³ Taiteenalojen tarkastelussa käytetään aikaisempien barometriraporttien tapaan Taiken taidetoimikuntajakoa. Valtion taidetoimikuntia on yhteensä seitsemän: arkkitehtuuri ja muotoilu, audiovisuaaliset taiteet, esittävät taiteet, kirjallisuus, musiikki, visuaaliset taiteet sekä taiteen moninaisuus. Taiteilijoille suunnatussa kyselyssä listattiin 14 taiteenalaa, joista taiteilijoita pyydettiin valitsemaan yksi tai useampi. Näiden lisäksi vastaajan oli mahdollisuus mainita joku muu taiteenala. Lomakkeessa listatut taiteenalat luokiteltiin Taiken toimikuntajakoa vastaavien seitsemän toimikunnan alle, joista tässä barometriraportissa puhutaan taiteenaloina.

Vuoden 2020 aikana Taike jakoi merkittävässä määrin erityisiä korona-apurahoja ja avustuksia taiteilijoille, kulttuurialan ammattilaisille ja taidealan yhteisöille.⁴ Barometrin vastaajissa olikin työskentelyyn tarkoitettun apurahan saajia (37 %) hieman enemmän kuin esimerkiksi edellisessä, vuoden 2019 tilannetta kartoittaneessa, barometrissa (30 %). Työttömänä työnhakijana oli vuonna 2020 ollut joka viides (24 %), vuonna 2019 osuus oli 21 prosenttia. Palkansaajana oli vuonna 2020 toiminut 40 prosenttia vastaajista, yleisimmin kuitenkin osa-aikaisesti määräaikaisessa työsuhteessa (23 %). Yrittäjänä tai freelancerina⁵ oli toiminut liki joka kolmas (32 %; 28 %). (Taulukko 6.) Päätoimisesti taiteilijan työtä oli vastaajista tehnyt vuonna 2020 hieman yli puolet ja sivutoimisesti joka kolmas. Sivutoimisesti työskennelleitä oli eniten opiskelijoiden joukossa (60 %).

4 Vuoden 2020 aikana Taike jakoi korona-apurahoja ja avustuksia yhteensä noin 17,5 miljoonaa euroa. Ks. <https://www.taike.fi/fi/korona> (luettu 1.3.2022).

5 Freelancerilla tarkoitetaan henkilöä, jolla on vuoden aikana, jopa samanaikaisesti, useita työn- tai toimeksiantajia. Freelance-työlle on tyypillistä työtehtävien lukuisa määrä sekä työtehtävien tilapäisyys. Ks. <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/66785/freelancer-verotuksessa/> (luettu 1.3.2022).

TAULUKKO 1.

Vastaajien taiteenalat ja luokitus Taiken toimikuntajaon mukaan.

TOIMIKUNNAT JA TAITEENALAT	%	N
Visuaaliset taiteet	43 %	452
Kuvataide	37 %	393
Valokuvataide	9 %	90
Kuvitus ja sarjakuva	6 %	67
Esittävät taiteet	23 %	243
Näyttämötaide	18 %	191
Tanssitaide	6 %	61
Sirkustaide	3 %	34
Kirjallisuus	20 %	208
Kirjallisuus	18 %	193
Taidejournalismi	3 %	27
Musiikki	21 %	226
Musiikki	21 %	226
Audiovisuaaliset taiteet	12 %	126
Elokuvataide	5 %	55
Mediataide	8 %	82
Arkkitehtuuri ja muotoilu	8 %	89
Arkkitehtuuri	0 %	4
Muotoilu	8 %	88
Taiteen moninaisuus	6 %	66
Monitaide	6 %	66
Muu taiteenala toimikuntaluokittelussa^a	4 %	45
Muu taiteenala	4 %	47

Lomakkeessa oli mahdollisuus valita useita edustamiaan taiteenaloja. Joka kolmas vastaaja toimi useammalla kuin yhdellä taiteenalalla.

^a Luokan "muu taiteenala toimikuntaluokittelussa" alle on jaoteltu taiteenalojen listauksessa "muu, mikä"-kohtaan tulleista vastauksista sellaiset taiteenalat, jotka eivät suoraan sopineet toimikuntien alle. Selkeästi olemassa oleviin toimikuntiin kuuluvat muu-vastaukset luokiteltiin soveltuvan taiteenalan alle. Luokkaa "muu taiteenala" ei ole tarkasteltu raportissa erillisenä ryhmänä.

TAULUKKO 2.

Vastaajien sukupuoli.

Sukupuoli	%	N
Nainen	56 %	592
Mies	36 %	380
Muu	2 %	24
En halua kertoa	5 %	53

TAULUKKO 3.

Vastaajien ikä.

Ikä	%	N
34 tai nuorempi	16 %	168
35–49	45 %	460
50–64	32 %	328
65 tai vanhempi	7 %	77

TAULUKKO 4.

Vastaajien äidinkieli.

Äidinkieli	%	N
suomi	89 %	928
ruotsi	6 %	58
saame	0,5 %	5
muu	5 %	51

TAULUKKO 5.

Vastaajien koulutus.

Koulutus	%	N
Taidealan toisen asteen tutkinto (opistotaso)	16 %	167
Taidealan amk-tutkinto	23 %	240
Taidealan ylempi amk-tutkinto	7 %	70
Taidealan alempi korkeakoulututkinto (kandidaatti)	10 %	102
Taidealan ylempi korkeakoulututkinto (maisteri)	39 %	414
Taidealan tohtorin tutkinto	2 %	19
Muun alan tutkinto	22 %	232
Muu	12 %	122
Ei tutkintoa	6 %	63

Lomakkeessa oli mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja.

TAULUKKO 6.

Vastaajien työmarkkina-asema vuonna 2020.

Työmarkkina-asema vuonna 2020	%	N
Palkansaaja	40 %	420
Vapaa taiteilija (ei työsuhdetta eikä toimeksiantoja)	33 %	348
Työskentelyyn tarkoitetun apurahan saaja (ml. kohdeapuraha työskentelyyn)	37 %	390
Yrittäjä	32 %	335
Freelancer	28 %	294
Työtön työnhakija	24 %	250
Eläkeläinen	6 %	63
Päätoiminen opiskelija	8 %	82
Muu	7 %	75

Lomakkeessa oli mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja.

Kysely kartoitti taiteilijoiden kokemusta kuulumisesta vähemmistöön

Useat selvitykset ja yhteiskunnalliset liikkeet ovat nostaneet keskusteluun tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja moninaisuuden kysymykset ja vaatimukset. Moninaisuutta koskeva tiedontuotanto on tärkeää, jotta moninaisuuden ymmärtäminen voi valtavirtaistua osana taide- ja kulttuurialan toimintaa. (Lahtinen & Karttunen, 2021.)

Barometrikyselyyn kysymys vähemmistöön kuulumisesta sisällytettiin ensimmäistä kertaa. Kyse on vastaajien omasta identifikaatiosta eli kokemuksesta vähemmistöön kuulumisesta. Henkilöitä, jotka vastasivat kysymykseen ”Koetko kuuluvasi johonkin vähemmistöön?” myönteisesti, pyydettiin tarkentamaan vastaustaan. Vastaajille annettiin valmiita vaihtoehtoja sekä mahdollisuus määritellä itse, mihin vähemmistöön he kokevat kuuluvansa.

Hieman yli neljännes vastaajista (27 %) koki kuuluvansa johonkin vähemmistöön. Yleisimmin kokemus liittyi seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun, tai kieleen. Hieman alle neljännes myönteisesti vähemmistökyseeseen vastanneista vastaajista valitsi vaihtoehdon ”jokin muu”. Vastaajien itse määrittelemiä syitä vähemmistöön kuulumisesta olivat muun muassa pienituloisuus tai köyhyys, ikä,

alhainen koulutustaso, oman taiteenalan marginaalinen asema tai ylipääntään taiteilijana toimiminen. (Taulukko 7.)

Kysymykseen vastaaminen oli vapaaehtoista ja vastaajille kerrottiin, että vastaukset käsitellään luottamuksellisesti eikä tutkimuksen raportoinnissa voi tunnistaa yksittäistä vastaajaa.

TAULUKKO 7.

Vähemmistöön kuuluminen.

Koetko kuuluvasi johonkin vähemmistöön?	%	N
Kyllä	27 %	285
En	65 %	675
En osaa sanoa	7 %	77
Yhteensä	100 %	1 037

Jos kyllä, mihin?	Osuus kaikista vastaajista, %	N
seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu	10 %	101
kieli	7 %	71
jokin muu, mikä?	6 %	66
alkuperä (etninen tai kansallinen tausta)	5 %	48
vammaisuus tai toimintakyky	3 %	29
uskonnollinen tai aatteellinen vakaumus	2 %	25
en halua kertoa	2 %	25
yhteensä	27 %	283

Lomakkeessa oli mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja. Viidennes (20 %) kyllä-vastanneista vastaajista valitsi useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kyselyä taustoitettiin eri taiteenalojen asiantuntijoiden näkemyksillä

Ennen taiteilijoille suunnatun kyselyn lähettämistä 12 taiteilijajärjestölle sekä Taiken asiantuntijapalveluille ja kehittämisohjelmille⁶ lähetettiin sähköpostitse seuraavat kysymykset:

- Mitkä asiat näette erityisen tärkeinä, kun ajattelette taiteentekijöiden työskentelyedellytyksiä ja toimintaympäristöä tulevaisuudessa? Minkälaisen muutosten/trendien näette erityisesti vaikuttavan taiteentekijöiden työskentelyedellytyksiin ja toimintaympäristöön?
- Mitkä asiat erityisesti askarruttavat taiteentekijöiden asemassa tulevaisuudessa? Minkä uskotte olevan nykyistä paremmin taiteentekijöiden tilanteessa vuonna 2030? Entä huonommin?
- Millaista tiedontarvetta näette taiteentekijöiden työskentelyedellytyksiin ja toimintaympäristöön muutokseen liittyen? Mitä asioita taiteentekijöiltä olisi tärkeää kysyä tulevaisuuden kehityskulkujen hahmottamiseksi?

Vastaukset alkukartoitukseen saatiin kuudelta asiantuntijaorganisaatiolta, ja niitä hyödynnettiin taiteilijoille suunnatun kyselyn suunnittelussa. Keskeisiä vastauksista esiin nousseita näkemyksiä on myös avattu tiiviisti raportin johdantoluvussa.

6 Kysely lähetettiin seuraaville järjestöille: Globe Art Point ry, Ornamo ry, Suomen Elokuvaohjaajaliitto SELO ry, Suomen Kirjailijaliitto ry, Suomen Musiikintekijät ry, Suomen Muusikkojen Liitto ry, Suomen Näyttelijäliitto ry, Suomen Taiteilijaseura, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Forum Artis, Finlands svenska författareförening rf ja IGDA Finland. Kysely lähetettiin myös seuraaville Taiken asiantuntijapalveluille: kuntien kulttuuritoiminta, julkinen taide, kulttuurihyvointi sekä kehittämisohjelmille: taiteilijoiden asiantuntijuus ja välittäjätoiminta, taiteilijoiden työskentelyedellytykset.

TAITEILIJUUS JA TAITEILIJAN TYÖ MUUTOKSESSA

Taiteilijuus muuttuu ajan myötä, muutoksen taustalla vaikuttavat erilaiset yhteiskunnalliset ja taiteenalojen sisäiset kehityskulut, mutta myös esimerkiksi yksittäisen taiteilijan oma kokemus ja reagointi omaan tilanteeseensa. Käsillä oleva osio luo katsauksen muuttuvaan taiteilijuuteen. Aluksi tarkastellaan, millaiset asiat taiteilijat näkevät keskeisinä taiteilijuuden ja taiteilijan määrittelijöinä ja millaista muutosta asiassa on tapahtunut. Seuraavaksi luodaan katsaus taiteilijoiden moninaiisiin tapoihin työskennellä ja ansaita toimeentulonsa sekä siihen, millainen olisi heille mieluisin ammatillinen tulevaisuus.

Taiteilijuus mielletään ammatiksi ja elinkeinoksi muiden ammattien ja elinkeinojen rinnalla

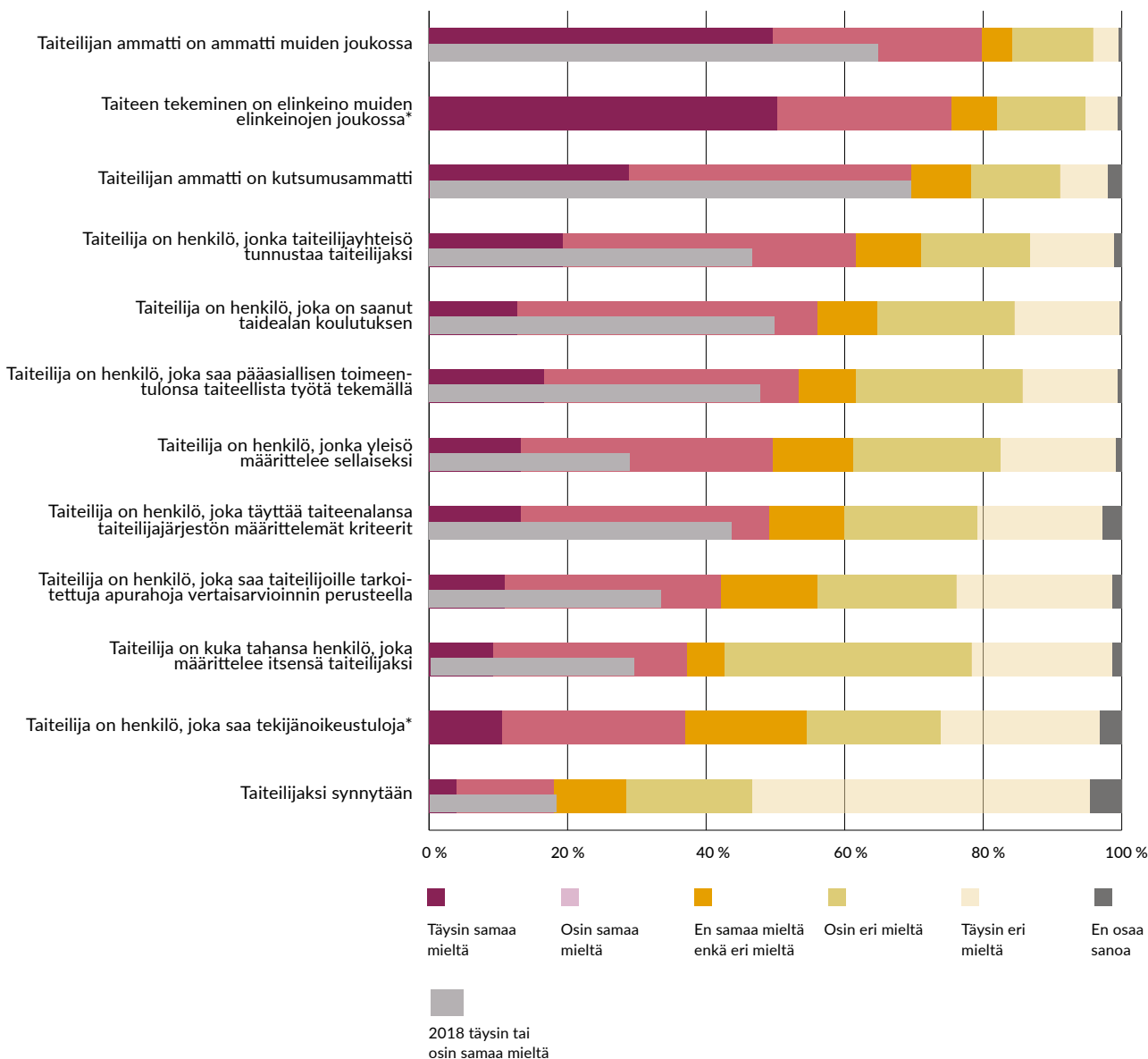
Barometrikyselyissä on säännöllisin väliajoin kysytty vastaajien näkemyksiä taiteilijuutta määrittävistä tekijöistä. Vaikka barometrikyselyjen vastaaja- ja kohdejoukko on vaihdellut eri vuosina, ovat samat kaksi väittämää, jotka painottavat taiteilijan ammattia toisaalta ammattina muiden joukossa ja toisaalta kutsumusammattina saaneet eniten kannatusta (ks. Hirvi-Ijäs ym. 2017; 2018; 2019). Aikaisempina vuosina molempiin väitelauseisiin on vastaajaryhmästä riippumatta tullut hyvin samansuuruinen osuus samaa mieltä olevia ja se, kumpi väitteistä on minäkin vuonna saanut toista enemmän kannatusta, on vaihdellut.

Käsillä olevassa, vuoden 2021 barometrikyselyssä, selkeästi suurimman osuuden samaa mieltä olevia vastauksia keräsi väite ”taiteilijan ammatti on ammatti muiden joukossa”, jonka kanssa samaa mieltä oli neljä viidestä (80 %) vastaajasta. Osuus nousi 14 prosenttiyksikköä vuodesta 2018. Nuorimmat (34-vuotiaat tai nuoremmat) taiteilijat olivat väittämän kanssa samaa mieltä hieman useammin (86 %) kuin muut ikäryhmät (73–81 %). Lisäksi vuoden 2021 barometriin uutena lisätty väitelause ”taiteen tekeminen on elinkeino muiden elinkeinojen joukossa” nousi toiseksi eniten kannatusta (75 %) saaneeksi väittämäksi. (Kuvio 1.) Koronaviruspandemian myötä keskustelu taiteesta ammattina ja elinkeinona on noussut esiin julkisessa keskustelussa, mikä on voinut vaikuttaa näkemyksiin.

Kolmanneksi eniten kannatusta uusimmassa barometrissä sai väittämä ”Taiteilijan ammatti on kutsumusammatti”. Väittämän kanssa samaa mieltä olevien osuus on pysynyt vuosien 2018 ja 2021 välillä lähes ennallaan (69–70 %), eikä esimerkiksi eri ikäisten vastaajien välillä ole eroa samaa mieltä olevien osuuksissa. (Kuvio 1.)

KUVIO 1.

**Taiteilijoiden näkemykset taiteilijuutta määrittävistä tekijöistä.
Vertailu 2018 ja 2021. (n=1045-1054)**

*Väiteläusetta ei kysytty vuoden 2018 barometrissä.

Vaikka näkemykset taiteilijan työn lähtökohdista ovat melko lailla pysyneet samoina, on tuloksista mahdollista havaita myös jonkinlaista painopisteen muutosta. Barometritulosten muutosten (2018–2021) perusteella vahvistuu ja korostuu kuva, jossa taiteilijan työ halutaan nähdä ammatina ja elinkeinona muiden joukossa. Tulosten perusteella näyttäisi myös siltä, että nuoremmissa ikäluokissa tämän tyyppiset näkemykset ovat muita

ikäryhmiä vahvempia. Samalla vahva henkilökohtainen kutsumus taiteen tekemiseen on edelleen tärkeää useimmille taiteilijoille. (Vrt. Hirvi-Ijäs ym. 2018, s. 34–35.)

Taiteilijan työn näkeminen ammattina muiden joukossa on sekä mahdollisuus että uhka. Mahdollisuus, siksi että taiteilijoilla on mahdollisuus normaaleihin tuloihin ja uhka siksi, että taide halutaan arvioida painottaen sen mitattavia hyötyjä.

Taiteilija ei näyttäydy kuin mikä tahansa ammatti siinä valossa, että harvalle on mahdollista saada säännöllistä kk-palkkaa. Ja taiteilijana joutuu koko ajan perustelevaan omaa työtään (ja tekemään samalla myös tuottajan työtä) saadakseen apurahaa. Harvassa ammatissa täytyy säännöllisesti etukäteen kuvailla miten työnsä hoitaisi, jotta voi saada siitä korvauksia.

Mitkä sitten ovat keskeisesti taiteilijuutta määrittäviä tekijöitä ja kenellä on oikeus määritellä, kuka on taiteilija? Näissä kysymyksissä kyselyyn vastanneiden taiteilijoiden näkemykset jakautuvat melko paljon. Taiteilijayhteisön tunnustuksen kokee tärkeäksi taiteilijuutta määrittäväksi tekijäksi vajaa kaksi kolmasosaa (62 %) vastaajista. Väittämästä samaa mieltä olevien osuus on noussut selkeästi vuoteen 2018 verrattuna, jolloin se oli hieman alle puolet (47 %). Taidealan koulutusta pitää oleellisena taiteilijuuden määrittäjänä hieman yli puolet (56 %) vastaajista ja noin puolet (49 %) kaikista vastaajista näkee keskeisenä taiteilijuutta määrittävänä tekijänä taiteilijajärjestöjen jäsenyyden. Samoin puolet (50 %) vastaajista on samaa mieltä väittämästä ”taiteilija on henkilö, jonka yleisö määrittelee sellaiseksi”. Tässä väittämässä osuus samaa mieltä olevista on noussut selkeästi vuoden 2018 vajaan kolmanneksesta (29 %). Harvempi (37 %) vastaajista on samaa mieltä siitä, että kuka tahansa voi itse määritellä itsensä taiteilijaksi. (Kuvio 1.) Avovastauksista nousee esiin myös määrittelyjen osittainen ristiriitaisuus: ”Jos maksava yleisö elättää sinut niin et ole minkään arvoisen ”taiteilijoiden” silmissä”.

Vaikka taiteilijuus halutaan nähdä elinkeinona muiden elinkeinon joukossa, vain noin puolet (53 %) kaikista vastaajista on samaa mieltä väittämästä ”taiteilija on henkilö, joka saa pääasiallisen toimeentulonsa taiteellista työtä tekemällä”. Uutena taiteilijuutta määrittävänä tekijänä väitelauseisiin lisättiin tekijänoikeustulojen saaminen. Se ei kuitenkaan, kuten ei apurahojen saaminenkaan, noussut erityisen keskeiseksi taiteilijuutta määrittäväksi ominaisuudeksi vastauksissa. (Kuvio 1.) Taiteilijoiden tulonlähteet ovat moninaiset ja vaihtelevat (ks. Hirvi-Ijäs ym., 2020), sitä kautta taiteilijuuden määrittely yksittäisen tulonlähteen tai ylipäätään ansainnan kautta voi olla ongelmallista.

Taiteilijan työ poikkeaa esim. palkkatyössä käyvän myyjän työstä siten, että taiteilija voi tehdä myös ei-myytävää taidetta. Sillä on rahallisen arvon sijaan muita tärkeitä arvoja, kuten yhteiskuntaa rikastuttava arvo; tiedettä ja hyvinvointia tukeva arvo; taiteen oma itseisarvo. Taide kuuluu kaikille. Näin ollen taiteilijoiden ammatin toteuttamisen turvaaminen kuuluu yhteiskunnan vastuulle. Yhteiskunnan pitäisi turvata taiteen läsnäolo takaamalla kouluttamilleen taiteilijoille perustulo, jotta heidän olisi mahdollista toteuttaa ammattiaan ja viedä taiteellista projektia eteenpäin myös niinä aikoina, kun taiteellisen prosessin vaihe tai taiteellinen lopputulos ei tuo toimeentuloa taiteilijalle.

Barometrikyselyssä esitetyt taiteilijuutta määrittävät tekijät eivät ole ainoita tapoja tarkastella asiaa. Taiteilijan ammattinimikettä ei ole suojattu eikä taiteilijalle löydy yhtä virallista määritelmää, minkä vuoksi määritelmät vaihtelevat (ks. esim. Hirvi-Ijäs ym., 2021, s. 13–19; 27–28). Valmiiksi esitettyjen väitteiden rinnalle barometrikyselyn vastaajat toivat esiin määritelmiä, joiden pohjana toimii muun muassa taiteen tekeminen, taiteellisten menetelmien käyttö sekä taiteellinen osaaminen:

I find the definition of an artist is missing the obvious one: An artist is someone who makes art, i.e. who creates things and places them in the context of art to be discussed and appreciated.

Kysymyksistä puuttui myös olennainen rajanveto: onko henkilö taiteilija, jos hän toteuttaa taideteoksia? Vastaavasti onko henkilö taiteilija, jos hän suunnittelee teoksensa muttei toteuta niitä?

Jag saknar bland frågorna att ni skulle ha frågat om hantverk. Att kunna sitt hantverk är för mig grunden i konstnärsskap, inom vissa områden idag t.ex. bildkonst, endel scenkonst, danskonst är de teoretiska resonemangen viktigare än yrkeskunskap: i musik måste du behärska ditt instrument, för att skriva måste du behärska en stil, en skådespelare ska ha plastik och röstbehandling. Utan hantverk ingen konst.

Moni taiteilija työskentelee ja käyttää osaamistaan laajasti erilaisissa tehtävissä

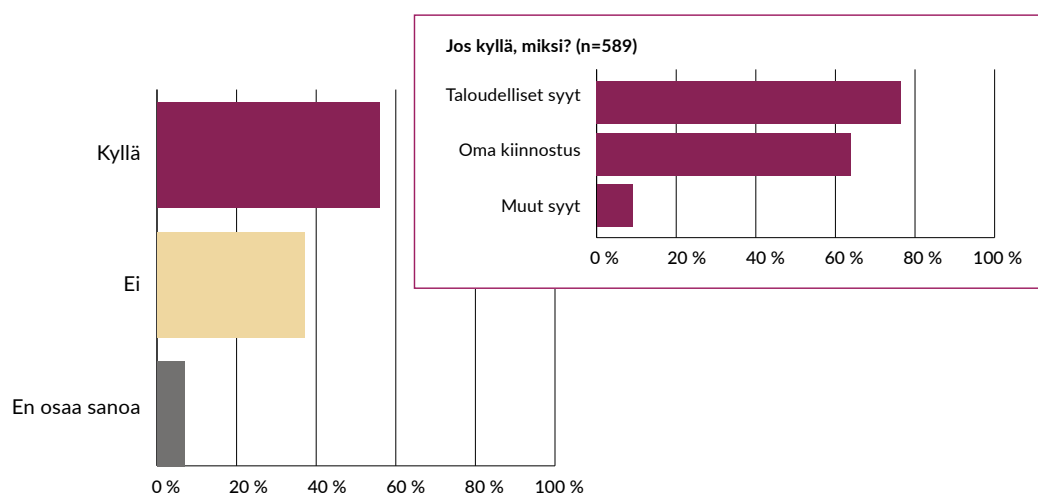
Useat taiteilijat työskentelevät ja käyttävät ammattiosaamista laajasti monilla eri toimialoilla. Hieman yli puolet (56 %) vastanneista taiteilijoista on tehnyt taiteilijan työtä muilla kuin taiteen toimialoilla, esimerkiksi koulutuksessa, sosiaali- ja terveyspalveluissa tai rakentamisessa. (Kuvio 2.) Osalle vastaajista taiteellinen työskentely muilla toimialoilla on keskeinen osa omaa taiteilijuutta ja taiteen tekemistä. Toisille se mahdollistaa taiteellisen työn rinnalla tehtävän, mutta kuitenkin taiteilijan ammattitaitoa

vaativan tavan hankkia toimeentuloa. Taustalla ovat usein taloudelliset syyt, mutta myös oma kiinnostus ja halu tehdä taiteilijan työtä taiteen toimialan ulkopuolella. (Vrt. Rensujeff, 2015, s. 70–75.)

Työskentelen kirjailijan työn lisäksi myös tutkijana, opettajana ja journalistina. Kirjailijuus ei elätä pysyvästi, joten sivuhommia on ollut pakko tehdä niinä aikoina, kun apurahoja ei ole ollut tai apurahat ovat olleet pieniä ja pätkittäisiä. Ajoittain olen tehnyt näitä töitä myös täyspäiväisesti. Apurahat määrittelevät suoraan sen, kuinka paljon voin taiteilijantyötä tehdä. Jos apurahaa ei ole, muita töitä on pakko tehdä, sillä kirjailijan ennakot, tekijänoikeuspalkkiot ja lainauskorvaukset ovat niin pienet, että niillä ei elä.

KUVIO 2.

Oletko tehnyt taiteilijan työtä muilla kuin taiteen toimialoilla? (n=1052)

Kyselyssä pyydettiin lyhyesti avaamaan, millaisia töitä vastaaja on tehnyt. Useimmiten kyselyyn vastanneet taiteilijat ovat työskennelleet tai työskentelevät erilaisissa taidealan opetus-, koulutus- tai ohjaustehtävissä. Vastauksissa listatut koulutuksen ja opetuksen tehtävät sisältävät esimerkiksi lasten ja nuorten taidekasvatusta ja taideopetusta, aikuisten taideharrastajien opetusta ja ohjausta, taidealan opiskelijoiden ja ammattilaisten opetusta ja koulutusta sekä muiden alojen ammattilaisille suunnattuja koulutuksia.

Opetan siis sarjakuvanpiirtämistä ja saan siitä valtaosan tuloistani. Osittain koronan takia, osittain siksi, ettei sarjakuvista kovin paljon rahaa heru normaalitikaan.

Opetan useammassa musiikkioppilaitoksessa. Tällä hetkellä opetus-työ on päätoimista (vaikkakin silppua eri opistoissa), opetan neljänä iltana viikossa.

Olen kouluttanut oppilaitoksissa (kaikilla asteilla) sekä yrityksissä ja yhteisöissä improvisaatiota, vuorovaikutustaitoja, esiintymistaitoja jne. kohta 30 vuotta näyttelijäntyöni rinnalla.

Vastauksissa mainittiin erilaisia rakentamiseen, julkiseen taiteeseen, kaupunkisuunnitteluun tai sisustussuunnitteluun liittyviä tehtäviä, kuten toimiminen taidekonsulttina erilaisissa rakennushankkeissa, asiantuntijana ympäristö- tai julkisen taiteen projekteissa sekä julkisen taiteen tekeminen. Vastausten perusteella taiteilijat tekevät melko runsaasti myös sosiaali- ja terveyssektorille suuntautuvia hankkeita ja töitä. Tällaisia ovat esimerkiksi monenlaiset yhteisö- ja soveltavan taiteen projektit, taideterapia sekä sosiaali- ja terveysalan laitoksissa toteutetut taidesisällöt.

Esiinnyn paljon kouluissa ja päiväkodeissa. Esitysten aiheet liittyvät koulun ja päiväkodin oppimistavoitteisiin. Aiheita ovat olleet tunne- ja kaveritaidot ja turvallisuus liikenteessä.

Esim. Tarinateatteria pakolaisten tai työyhteisöiden parissa.

Klovnina hoitolaitosympäristössä, esityksiä ja työpajoja vanhus-mielenterveys- ja kehitysvamma-alueelle. Useita hankkeita ja projekteja.

I have worked as a music therapist and my musicianship as performer has been a great companion to be integrated with the clinical work.

Olen toiminut yhteisömuusikkona ikäihmisille suunnatuissa laitoksissa, palvelutaloissa, seniorikeskuksissa.

Edellä mainittujen lisäksi vastauksissa mainittiin muun muassa taiteen alan organisaatioiden hallintoon tai taiteen alan tapahtumien organisointiin liittyviä tehtäviä, erilaisia tilaustöitä sekä moninaisia muita oman taiteellisen työn rinnalla tehtäviä taiteilijan ammattitaitoa vaativia töitä.

[...] dessutom inom finländsk media som producent, vidare har jag jobbat utomlands - totalt 13 år - med stora kulturprojekt och internationella kulturprojekt som omfattat flera flera konst- och kulturområden och branscher.

Avustavana musiikkijournalistina maakuntalehdessä 27 vuotta.

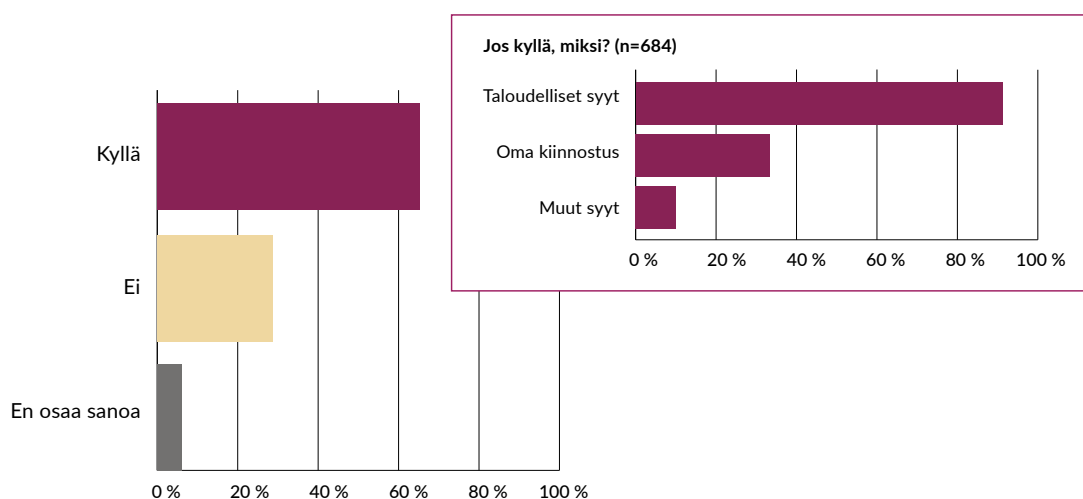
Tehnyt esim. sisällöntuotantoa kaupallisista lähtökohdista asiakkaiden määrittelemällä tavalla.

Työ graafisena suunnittelijana, kuvittajana, valokuvaajana: ”puoli-taiteellista toimintaa”, pääasiallinen tulonlähde, joten aikakin menee pääasiallisesti näihin.

Selkeä enemmistö (65 %) vastaajista tekee tai on jossakin vaiheessa uraansa tehnyt taiteilijan työn ohella myös muuta työtä, joka ei liity taiteilijan ammattitaitoon (vrt. Rensujeff, 2015, s. 75). Taiteilijan ammattitaitoon liittymättömän työn tekemisessä taustalla ovat lähes aina taloudelliset syyt, kolmannes tämän tyyppistä työtä tehneistä taiteilijoista kertoi syyksi myös oman kiinnostuksen. (Kuvio 3.) Avovastauksissa eräs vastaaja nosti esiin, kuinka varsinainen taiteen tekeminen kärsii, kun on pakotettu tekemään muita töitä rinnalla: ”Laadukkaan taiteen tekeminen ja projektin onnistuminen vaatii täyden keskittymisen meneillään olevaan työhön, kuten useissa muissakin ammateissa. Jos sairaanhoitaja tekisi vuorotyönsä lomassa toista työtä, niin kyllähän siinä potilaiden turvallisuus olisi vaarassa. Tai tuskin arkkitehdin asemakaavasuunnitelma olisi ihan priimaa, jos tämä kävisi öisin ajamassa bussia.”

KUVIO 3.

Oletko tehnyt taiteilijan työn ohella muuta työtä, joka ei liity taiteilijan ammattitaitoon? (n=1051)

Avovastauksista käy myös ilmi, että taiteilijat käyttävät ammattitaitoaan ja koulutustaan hyvin monenlaisissa työtehtävissä ja kokevat monenlaisten töiden ja tehtävien tukevan omaa taiteilijuuttaan. Kaikki vastaajat eivät halunneet tehdä eroa taiteilijan (ammattitaitoa vaativan) työn ja muun työn välillä.

Olen ollut mm. tarjoilijattarena, tulkkina, tuote-esittelijättärenä.
HUOM! Minun totuuteni mukaan nämä taidot eivät ole mitenkään erillisiä siitä, mikä kuuluu ja mikä ei kuulu taiteilijan ammattitaitoon.

Koen, että KAIKKI, mitä teen, kehittää minua myös taiteentekijänä ja taiteenluojattarena.

Olen käyttänyt musiikkipedagogista sekä musiikkiterapia osaamistani kehitysvammatyössä sekä vanhustyössä.

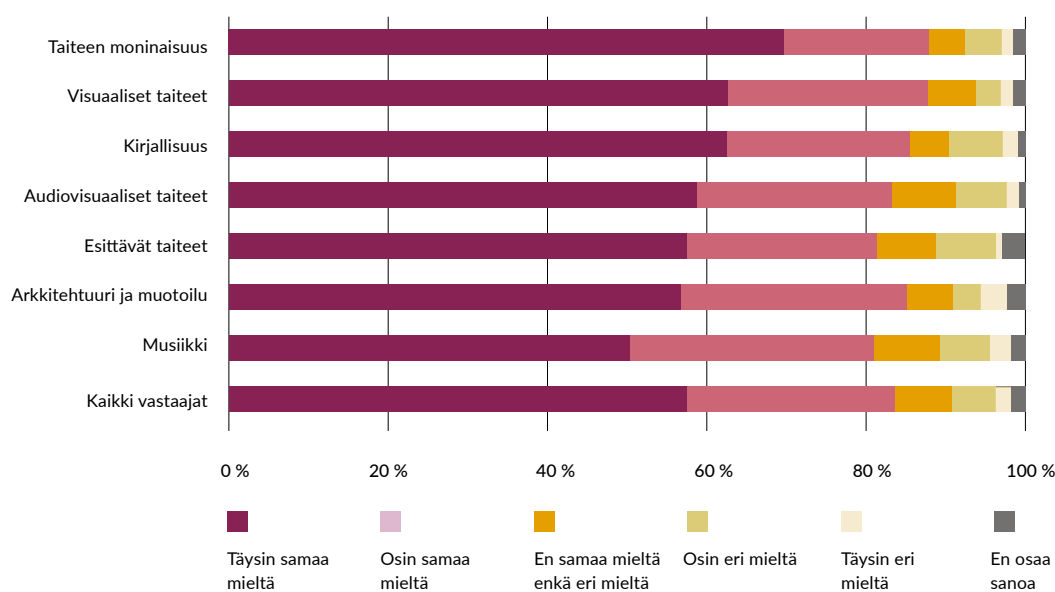
Har utnyttjat mina konstnärliga talanger som trädgårdsplanerare.

Tarvetta monenlaisen työn tekemiseen taloudellisista syistä selittää osaltaan se, ettei taiteen tekemisestä saatu tulotaso ole useinkaan yksin riittävä tai että taiteen tekemisestä saatu korvaus on epäsuhdassa tehtyyn työmäärään nähden. Valtaosa vastaajista (84 %) on täysin tai osin samaa mieltä väitteestä, jonka mukaan taiteilijan työstä saadut tulot ovat usein riittämättömiä suhteessa tehtyyn työhön. Vain seitsemän prosenttia kaikista vastaajista on väitteen kanssa täysin tai osin eri mieltä. Tunne on yleisesti jaettu kaikilla taiteenaloilla. Taiteen moninaisuuden ja visuaalisten taiteiden aloilla työskentelevät ovat väitteen kanssa useimmiten täysin tai osin samaa mieltä (88 %), ja visuaalisten taiteiden alla valokuvataiteilijoista näin kokee peräti 93 prosenttia. Audiovisuaalisten taiteiden edustajista lähes kaikki mediataiteilijat (90 %) ja kolme neljästä elokuvataiteen edustajasta (75 %) kokee tulonsa usein riittämättöminä suhteessa tehtyyn työhön. (Kuvio 4.)

Vastaajien taustalla tai työmarkkina-asetelmalla ei juurikaan ole vaikutusta kokemukseen työmäärän ja tulojen epäsuhdasta. Vapaana taiteilijana työskentelevistä peräti 90 prosenttia kokee (täysin tai osin samaa mieltä), että taiteilijan työstä saadut tulot ovat usein riittämättömiä suhteessa tehtyyn työhön, ja palkansaajistakin samoin kokee 84 prosenttia.

KUVIO 4.

Taiteilijoiden näkemykset väittämään: Taiteilijan työstä saamani tulot ovat usein riittämättömiä suhteessa tehtyyn työhön. Tarkastelu taiteenaloittain. (n=1055)

Mieluisin tapa työllistyä tulevaisuudessa on yhdistellä erilaisia työllistymisen muotoja

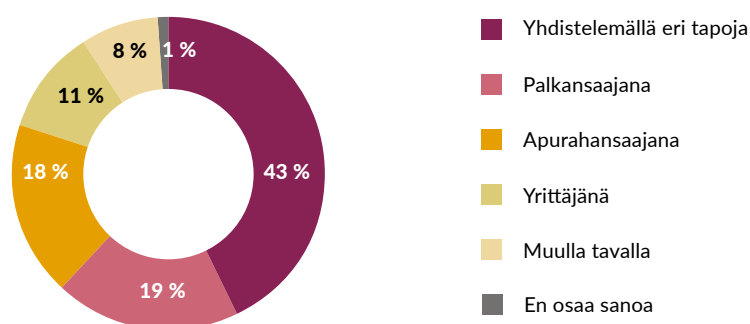
Eri taiteenaloilla toimivien taiteilijoiden työskentelyedellytyksiin, työtömyysturvaan, työhyvinvointiin ja sosiaali- ja eläketurvaan vaikuttavista asioista ehkä tärkein on asema työmarkkinoilla eli työmarkkina-asema. Työllistymisen tapa on usein yhtä kuin työmarkkina-asema, joka vaikuttaa yleensä ratkaisevasti toimijan työoikeudelliseen, sosiaalipoliittiseen ja yhteiskunnalliseen asemaan työmarkkinoilla. Työoikeudellisesti selkeimpiä työmarkkina-asemia ovat palkansaaja ja yrittäjä – tulkinnanvaraisempia ovat muun muassa apurahansaaja, itsensätyöllistäjä⁷, freelancer ja vapaa taiteilija.

Työmarkkina-asema ja työllistymisen tapa ovat usein taiteenalaisidonnaisia eli tietyillä taiteenaloilla on tyypillistä työllistyä tietyillä tavoilla, joita sen taiteenalan rakenteet vahvasti myös tukevat ja edellyttävät. Erilaiset työn tekemiseen liittyvät tavat ja työmarkkinoiden rakenteet vaikuttavat siihen, minkälaiset työllistymisen tavat vallitsevat. Esimerkiksi joillakin taiteenaloilla ei ole juurikaan vakinaisia työsuhteita tai mahdollisuutta saada toimeksiantosuhteita. Taiteilijoiden tilanteet vaihtuvat nopeasti ja on yleisempää toimia vuoden mittaan useissa päällekkäisissä asemissa kuin koko vuoden yhdessä ja samassa asemassa. Taidetta tehdään myös monialaisesti, yllirajaisesti, kategorioita väistellen ja ylittäen.

Vastausten mukaan taiteilijoiden tulevaisuuden toiveissa on selkeästi (43 %) erilaisten työllistymisen tapojen yhdisteleminen. Lähes viidennekselle (19 %) vastaajista mieluisinta olisi tulevaisuudessa toimia palkansaajana ja lähes yhtä moni (18 %) toimisi mieluiten apurahan turvin. Pelkästään yrittäjänä työskenteleminen olisi mieluisin noin kymmenesosalle (11 %) taiteilijoista. (Kuvio 5.)

KUVIO 5.

Taiteilijoiden mieluisin tapa työllistyä tulevaisuudessa. (n=1052)

Vastaajille annettiin listaus vaihtoehtoista ja pyydettiin valitsemaan heille mieluisin vaihtoehto.

⁷ Itsensätyöllistäjiin lukeutuvat yksinyrittäjät, ammatinharjoittajat, freelancerit sekä apurahalla työskentelevät. Yhdistävänä tekijänä heille on se, että he eivät toimi työnantajina. (Pärnänen & Sutela, 2013, s. 7.)

Mieluisin työllistymisen tapa vaihtelee merkittävästi, kun tuloksia tarkastellaan taiteenaloittain. Palkansaajana työllistyminen tulevaisuudessa on vastausten perusteella mieluisinta esittävien taiteiden aloilla toimiville (31 %) ja vähiten mieluista visuaalisten taiteiden aloilla toimiville (14 %). Yrittäjänä työllistyminen tulevaisuudessa olisi mieluisinta muotoilun (14 %) ja musiikin (13 %) aloilla toimiville ja vähiten mieluista esittävillä taiteenaloilla toimiville (7 %). Apurahansaajana mieluusti työskentelisivät etenkin visuaalisten taiteiden (25 %) ja kirjallisuuden (19 %) aloilla toimivat. Apurahansaajana toimiminen olisi vähiten mieluista esittävien taiteiden aloilla (7 %). Audiovisuaalisilla (52 %) ja musiikin aloilla (52 %) mieluisinta olisi työllistyä yhdistelemällä erilaisia työllistymisen tapoja, kun taas tämä tapa olisi mieluisin huomattavasti pienemmälle osuudelle visuaalisten taiteiden aloilla toimivia (38 %).

Osa taiteilijoista (8 %) työllistyisi mieluiten muilla kuin edellä mainituilla tavoilla. Näistä vastauksista yleisin oli perustulo/kansalaispalkka, joka olisi mieluisin vaihtoehto kuitenkin vain noin kahdelle prosentille koko vastaajajoukosta, ja osalle heistäkin se olisi mieluisin työllistymisen tapa jonkin muun työllistymisen tavan rinnalla. Täytyy kuitenkin huomioda, ettei perustulo/kansalaispalkka ollut kyselyssä valmiina vastausvaihtoehtona eikä sitä näin ollen kysytty suoraan kohdejoukolta.⁸ Sama koskee taiteilijapalkkaa. Vastaajista noin puolet pienempi osuus perustuloon/kansalaispalkkaan verrattuna työllistyisi mieluiten taiteilijapalkalla. Osassa näitä vastauksia tarkennettiin, että taiteilijapalkan tulisi olla apuraha muistuttava, suuruudeltaan huomattava ja valtion jakama.

Muina työllistymisen tapoina vastaajat ilmoittivat myös apurahan ja jonkin muun työllistymisen tavan yhdistelmät (yleisimpänä apurahalla ja palkansaajana työllistyminen), teosmyynnin, tekijänoikeustulot, freelancerina, itsensätyöllistäjänä, vapaana taiteilijana sekä vapaana ammatinharjoittajana toimimisen.

En kombination av stipendier, försäljning av konstverk och meningsfull sekundär, konstrelaterad sysselsättning (frilans).

Osa-aikaisesti palkallisena esim. taiteen asiantuntijatehtäviin, osittain vapaana taiteilijana mm. apurahoin.

Kombination av stipendier och utställnings ersättning och eventuella andra bidrag och löner.

Taiteilijapalkka tai perustulo.

8 Lomake sisälsi myös suoran kysymyksen perustulosta. Taiteilijoiden vastaukset väittämään ”Paras tapa parantaa taiteentekijöiden sosiaaliturvaa on ottaa käyttöön yleinen ja vastikkeeton perustulo.” on raportoitu kuviossa 19, s. 75.

Tekijänpalkkioilla, tekijänoikeustuloilla.

Itsenäisenä eli vapaa tuomaan tärkeitä aiheita esiin.

Yhdistelemällä erilaisia työllistymisen tapoja, niin että kansalaispalkka tai muutokset apuraha järjestelmässä vähentäisivät toimeentulon sirpaleisuutta ja stressaavuutta.

Apurahalla, joka olisi rinnastettavissa palkkaan ja kerryttäisi sosiaalietuuksia.

Vuoden 2017 Taiteen ja kulttuurin barometrissa oli sama kysymys mieluisimmasta työllistymisen tavasta tulevaisuudessa. Teemana barometrissa oli silloin nuoret taiteentekijät ja kysely suunnattiin alle 35-vuotiaille. Vertailtaessa alle 35-vuotiaiden vastauksia vuodelta 2017 (n=565) ja vuodelta 2021 (n=168) huomataan, että mieluisimpana työllistymisen tapana ovat nousseet yrittäjänä ja palkansaajana työllistymisen osuus, sen sijaan apurahansaajana työllistymisen osuus on hieman laskenut.⁹ Tulosten epävarmuutta lisää kuitenkin se, että alle 35-vuotiaiden vastauksia on vuoden 2021 aineistossa huomattavasti vähemmän kuin vuoden 2017 aineistossa. (Kuvio 6.)

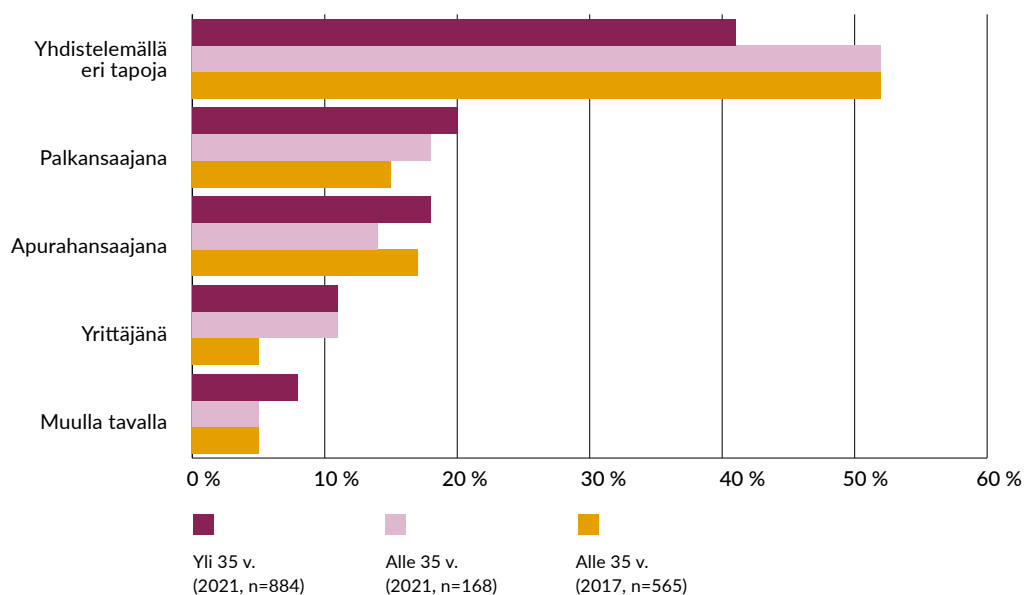
Myös Taikelta apurahaa hakeneiden alle 35-vuotiaiden osuus hakijoista on ollut laskussa viimeisten vuosien aikana.¹⁰ Palkansaajana ja yrittäjänä työllistymisen suosioon saattaa vaikuttaa se, että koronaviruspandemian seurauksena etenkin itsensä työllistäjien sosiaali- ja työttömyysturvaan liittyvät ongelmat ovat kärjistyneet. Työllistymisen tapoihin liittyvissä näkemyksissä saattaa heijastua heikon työmarkkina-aseman luoma turvattomuuden tunne, minkä vuoksi taiteilijat kaipaavat vakautta ja ennustettavuutta työelämäänsä. Silloin muun muassa yrittäjäriski voi tuntua liian raskaalta.

9 Kysymys esiintyi vuonna 2016 Akavan kyselyssä 20–35-vuotiaille korkeakoulutetuille (TNS Gallupin toteuttamana). Sen mukaan kohderyhmässä mieluisin työllistymisen tapa oli palkansaajana työllistyminen (69 %). Työllistymisen tapojen yhdisteleminen olisi ollut mieluisia 13 prosentille ja yrittäjänä työllistyminen 8 prosentille vastaajia. (Akavan kysely: Nuoret korkeasti koulutetut kaipaavat etenkin vakautta työelämässä. HS 12.7.2016)

10 Vuonna 2019 alle 35-vuotiaiden hakijoiden osuus oli 17 prosenttia, vuosina 2015–2018 osuus vaihteli 20–22 prosentin välillä. Ks. <https://www.taike.fi/fi/apurahatilastot> (luettu 1.3.2022).

KUVIO 6.

Mieluisin tapa työllistyä tulevaisuudessa. Vertailu alle 35-vuotiaat vuosina 2017 ja 2021 sekä yli 35-vuotiaat vuonna 2021.

Vuonna 2021 alle 35-vuotiaiden vastauksissa (52 %) suurin ero vanhempiin vastaajiin (42 %) liittyi eri työllistymistapojen yhdistelemiseen. Sen kokivat merkittävästi mieluisammaksi työllistymisen tavaksi nuoremmat vastaajat. Vanhemmat vastaajat (20 %) taas toimisivat alle 35-vuotiaisiin (14 %) verrattuna mieluummin apurahansaajina. Palkansaajana toimimisen suosiossa ero ikäryhmien välillä ei ollut näin suuri. Yrittäjänä toimiminen tulevaisuudessa (11 %) oli yhtä mieluinen työllistymisen tapa sekä nuoremmille että vanhemmille vastaajille. (Kuvio 6.)

Kun tuloksia tarkastelee vastaajien työmarkkina-aseman mukaan, sekä yrittäjinä että palkansaajina toimivat yhdistelisivät mieluummin erilaisia työllistymisen tapoja kuin toimisivat ainoastaan yrittäjinä tai palkansaajina. Toki suurempi osuus yrittäjinä tällä hetkellä toimivista toimisi tulevaisuudessakin mieluiten yrittäjänä muihin vastaajiin verrattuna ja myös palkansaajista suurempi osuus toimisi palkansaajana tulevaisuudessa verrattuna ei-palkansaajiin.

Vastauksia eri työllistymisen tapojen toivottavuudesta voi tarkastella myös suhteessa taiteilijoiden vallitsevaan tilanteeseen työmarkkinoilla (vastaajien ilmoittamat työmarkkina-asetat). Eri työllistymisen tapojen yhdisteleminen on hyvin yleistä. Esimerkiksi taidealan yrittäjänä toimiva toimii työmarkkinoilla usein samaan aikaan myös jossain muussa työmarkkina-asetmassa (ks. myös Hirvi-Ijäs ym., 2020, s. 37). Tässä kyselyssä yrittäjien osuus oli 32 prosenttia – heistä yksinomaan yrittäjänä toimi kuitenkin vain joka kolmas.

Taiteilijoiden ennusteita ja toiveita ammattiasemastaan vuonna 2030

Taiteilijoiden omia tulevaisuudennäkymiä kartoitettiin kysymällä, missä asemassa he näkevät itsensä ammatillisesti vuonna 2030. Kysymys oli avoin eikä valmiita vastausvaihtoehtoja ollut tarjolla. Enemmistö taiteilijoista (lähes 70 %) muotoili skenaarion eli ennusteen omasta asemastaan, lähes joka viides esitti toiveen tulevasta asemastaan tai tilanteestaan (usein suhteessa nykyiseen tilanteeseen) ja lähes joka kymmenes esitti vastauksessaan sekä skenaarion että toiveen omasta asemastaan. Alle 35-vuotiaista hieman suurempi osuus verrattuna yli 35-vuotiaisiin esitti toiveen ennusteen sijaan. Vastauksia on paljon (937), sillä vain 11 prosenttia kyselyn vastaajista jätti vastaamatta kysymyksen.

Tulevaisuuden ennakointi osoittautui monille taiteilijoille hankalaksi. Vastausten perusteella etenkin pitkään jatkunut epävarmuuden aika on aiheuttanut vaikeuksia ennakoida omaa tulevaisuuttaan, ja sen vuoksi osa taiteilijoista ei osannut tai halunnut ottaa kantaa asemaansa tai tilanteeseensa vuonna 2030. Myös taiteellisen työn luonteesta löydettiin sellaisia piirteitä, jotka vaikeuttavat pidemmän tähtäimen suunnittelua ja ennakoointia, muun muassa apurahoitukseen ja työllisyystilanteeseen liittyvät epävarmuustekijät.

One important thing of being an independent artist is that, while it is possible and necessary to imagine future, it is not possible to foresee oneself in a certain situation or position in 9 years from now. In my opinion and experience artists generally don't work predetermined [...] this nature of artistic work is ill-suited for longer term employment.

Luvalla sanoen, en uskalla ajatella niin pitkälle. Sisimmässäni kyllä toivon, että saan silloinkin edelleen tehdä ja esittää omaa musiikkia sekä toteuttaa erilaisia projekteja yhteistyössä oman taiteen- ja muidenkin taiteenalojen ihmisten kanssa.

En halua ajatella niin pitkällä aikajänteellä nyt. Tämänhetkinen tilanne on jo itsessään romuttanut koko ammatillisuuden niin totaalisesti, että en uskalla edes haaveilla mistään.

Taiteilijat toivovat ennen kaikkea tulevansa toimeen omalla työllään. Vakaassa asemassa, hyvin toimeentulevana, etabloituneena, ammattitaitoisena ja arvostettuna taiteilijana toimiminen oli useiden vastaajien ennusteena tai toiveena. Useimmat taiteilijat halusivat jatkaa taiteellista työskentelyään myös tulevaisuudessa.

Arvostettu hyvin toimeentuleva ammattitaiteilija.

Olen toivottavasti vakiinnuttanut asemaani taiteilijana siinä määrin, että saan elantoni pääasiallisesti taiteen tekemisestä ja pystyn elämään vailla jatkuvaa taloudellista epävarmuutta. Saan tehdä itselleni sopivan määrän työtä ja voin itse määrittää taiteellisen työni sisällön ja estetiikan sekä etiikan ja kestävyuden.

Vapaana hyväksyttynä taiteilijana, itsensä toteuttajana ja monia omasta mielestäni onnistuneita teoksia tehneenä.

Paikkani vakiinnuttaneena, joskin uusiutumiskykyisenä taiteilijana, jolla on vankkaa osaamista ja kysyntää.

Vakaassa asemassa, mutta se vaatii paljon muutoksia ja sopeutumista. Näen, että kaupallisuus korostuu, vaikka toivoisin toisin.

Kuvaillessaan omaa tilannettaan vastaajat kertoivat usein, millaisessa työmarkkina-asemassa tai tilanteessa työtään tekevät. Usein taiteilijat ennakoivat tilanteensa pysyvän samana vuonna 2030 kuin nyt, tai ainakin toiveissa oli sama tai parempi asema. Näissä ennusteissa jatkuvuuden tunne osoittautui melko vahvaksi eikä suuria muutoksia tulevaisuudessa odotettu, ainakaan parempaan suuntaan.

Samanlaisessa kuin nyt: yhdistelen vaihtelevissa suhteissa taiteen tekemistä vapaasti apurahalla, opetusta ja tilaustöitä.

Unfortunately I do not see any major change happening by 2030. I imagine that we will still not have any form of universal basic income. I also imagine I will continue to look for employment and not find it. I imagine I will still sadly be reliant on unemployment money which I would use to support myself while I “work” as an artist. [...]

Aika lailla samassa kuin nyt. Toivottavasti terveyttä riittää. Säästöjä, eläkettä, työterveyshuoltoa ym. ei ole.

Minun tilanteeni on ollut hyvin vakaa. Koronavuosina onnistuin löytämään uusia tapoja harjoittaa ammattiani. Uskon, että tilanteeni säilyy hyvin pitkälle nykyisen kaltaisena.

Hoppas att den är lika bra som just nu. För tillfället har jag många kommande intressanta projekt och stipendier som jag jobbar med! Hoppas kunna fortsätta utveckla och utvecklas framåt.

Taiteilijoiden ikärakenne painottuu tulevaisuudessa todennäköisesti ikään-tyviin kuten väestössä yleensä. Vuoteen 2030 on suhteellisen pitkä aika ja monet kertoivat lähestyvänsä tuolloin eläkeikää tai ovat jo jääneet eläkkeelle taidealan työstään. Vuoteen 2030 mennessä eläkkeelle jääneistä taiteilijoista

merkittävästi suurempi osuus ennakoi eläkkeensaajana jatkavansa taiteellista työtä kuin lopettavansa työskentelyn. Työtä jatketaan ennusteiden mukaan pääasiallisesti kahdesta syystä, osa jatkaa kiinnostuksesta työtään kohtaan ja osa saadakseen lisätuloa pienen eläkkeen lisäksi. Oman hyvinvoinnin lisääminen oli myös usein syynä taiteen tekemisen jatkamiselle. Näin etenkin silloin, kun taiteen tekeminen muuttuu työstä harrastamiseksi. Ikääntyminen tilannekuvana nostettiin vastauksissa esiin, ikäsyrrjintä ilmiönä vain hyvin vähäisessä määrin.

Olen tuolloin eläkeiässä, mutta todennäköisesti minun on tehtävä työtä itseni elättämiseksi. Olen maksanut YEL-maksuja tunnollisesti, mutta pelkään, että eläkejärjestelmä muuttuu ja jään kokonaan vaille eläkkeitä.

Olen silloin 70-vuotias, mutta näen itseni edelleen aktiivisena toimijana sekä taidejärjestöissä että oman taiteen tekemisessä.

Toivottavasti taiteilijaeläkkeellä ja siten ensimmäistä kertaa koko urani aikana vakinaista tuloa saavana, jolloin voin vasta keskittyä täysin taiteen tekemiseen.

Näen itseni aktiivisena, mutta turhautuneena taiteentekijänä. Jo nyt näen ikäsyrrjinnän vaikuttavan mahdollisuuksiini.

Taiteilijoiden tavoitteena ei ennusteissa juurikaan ollut taiteilijan työstä luopuminen tai alan vaihtaminen. Asia koettiin pikemminkin pelkona, omalla alalla epäonnistumisena, ja myös ulkopuolisista syistä johtuvana työskentelyedellytysten puutteena. Joukossa oli myös niitä taiteilijoita, jotka eivät nähneet itsellään enää edellytyksiä jatkaa taiteen tekemistä ja kokivat taiteen tekemisen päättymisen vääjäämättömänä tosiasiana. Joillekin taiteilijoille ammattimainen taiteen tekeminen vaihtuu ennusteissa harrastustoiminnaksi.

Huonossa tilanteessa, olen keski-ikäinen ja taiteelta on leikattu rahoitusta. Kuvataiteella eläminen on jo nyt lähes mahdotonta. En tiedä onko minulla varaa taloudellisesti olla taiteilija vuonna 2030. Todennäköisesti teen muun alan palkkatöitä.

Toivoisin olevani vakituudessa työsuhhteessa instituutioon, jolla on jatkuva rahoitus sekä selkeät tulevaisuuden näkymät. Pidän tätä silti erittäin epätodennäköisenä, joten voi hyvin olla, että olen vuoteen 2030 mennessä kouluttautunut uudelleen muulle kuin taidealalle.

Mycket dålig eller mycket bra. Tyvärr är det mer troligt att det är mycket dåligt. Antagligen skulle det bästa beslutet vara att byta bransch.

Teen varmasti omaa taidettani edelleen, mutta en usko olevan mahdollista keskittyä sen tekemiseen kuin harrastuksena taloudellisista syistä.

Taiteilijoiden työelämässä vuonna 2030 siintää hyvin moniulotteinen todellisuus, kun tarkastellaan heidän omia ennusteitaan ja toiveitaan. Työllistymisen tapoja on monia, työllistymisen tapoja yhdistellään ja ne ovat usein päällekkäisiä. Melko harvat taiteilijat valitsivat omaksi visiokseen vuoteen 2030 ainoastaan palkansaajana toimimisen tai ainoastaan yrittäjänä toimimisen. Näistä kahdesta yleisempi skenaario oli yrittäjänä toimiminen. Palkansaajana toimimiseen liittyi usein tavoite taloudellisesti vakaasta asemasta, yrittäjänä toimimiseen vapaus toimia valitsemallaan tavalla. Työllistymisen tapojen yhdistelmistä yleinen oli muun muassa palkansaaja-apurahansaaja-yhdistelmä.

Tavallaan toivon, että olisin palkansaajana ja minulla olisi säännölliset tulot, mutta toisaalta näin 20 vuoden jälkeen, en tiedä pysyisinkö sopeutumaan siihen mikäli se vaatisi myös säännöllisiä työaikoja 8-16.

Jatkan yrittäjänä toimimista. Koen, että taiteilijapiireissä yrittäjyyttä pelätään aivan liikaa. Minulle se antaa itsenäisen mahdollisuuden päättää asioistani ja tehdä juuri sitä mitä haluan ja omilla ehdoillani. Toki tämä on myös tilanne, jota etenkin perheellisen voi olla vaikea toteuttaa, koska taiteilijan tulot ovat aina epävarmat, vaikka välillä suuret olisivatkin.

Taiteilijoiden työtehtävät ovat usein monialaisia ja ulottuvat sekä taidealalle että muille aloille. Osin työllistymisen tapoihin liittyvät valinnat ovat taiteilijoille mielekkäitä, osin välttämättömiä ja pakon sanelemia. Tulevaisuuteen luotaavasta kokonaisuudesta piirtyy esiin taiteilijoiden työn pirstaleisuus, projektiluonteisuus ja taiteilijan työhön liittyvät työmarkkina-asemien yhdistelmät. Taiteilijoiden ennusteet eivät vaikuta poikkeavan merkittävästi vallitsevasta tilanteesta ja ammattiaseman jatkuvuus nähdään yleisenä kehityskulkuna.

Työskentely ja ansaintamallit moninaisia, työskentelyapurahat tärkeänä tukena. Näkymät näyttävät ihan hyviltä.

Toivon voivani toimia taiteilijana ilman, että joudun jatkuvasti tekemään silpputyötä useaan eri paikkaan tai hakemaan vuodesta toiseen uutta apurahaa entisen päätyttyä. Ihanteellista olisi siis vakaampi toimeentulo ja mahdollisuus keskittyä taiteen tekemiseen. Olen kuitenkin skeptinen tämän suhteen ja näen todennäköisenä, että työni on edelleen yhtä pirstaleista kuin nytkin.

Todennäköisesti elantoni koostuu monesta eri palasesta ja usealta eri alalta. Olisi mahtavaa, kun tulot ja työmäärän voisi vakauttaa, mutta pidän sitä epätodennäköisenä.

Taiteen tekeminen ja opetustyö yhdistettiin ennusteissa ja toiveissa usein, mikä ei sinänsä ole yllättävää, sillä taiteilijat opettavat, kouluttavat, kurssittavat, mentoroivat ja ohjaavat paljon sekä ammattiin opiskelevia että harrastajia. Näissä tulevaisuutta koskevissa vastauksissa oli yleistä yhdistellä taiteen tekemisen ja opetustyön lisäksi myös muita työllistymisen tapoja. Opetustyön tekemiseen mahdollisesti liittyviä taloudellisia syitä ei useinkaan mainittu ja vaikuttaa siltä, että tulevaisuudessa opetustyöt voivat olla yhä enemmän osa taidealan asiantuntijuuteen (taiteilija-asiantuntija) liittyvää tehtäväkokonaisuutta pikemminkin kuin oma erityinen työalansa.

Taiteilija-opettajana. Työskentelen sekä oman taiteellisen työn parissa, että opetan 50/50.

Päätoimi muusikko-opettajana, jota ei sivuuteta toimen vuoksi apurahahauissa vaan saa tehdä myös omaa taiteellista työtä virkavapaiden ja apurahoituksen avulla.

Toimintani on painottunut selkeästi enemmän omaan taiteelliseen toimintaan ja opetustyön määrä vähentynyt, mutta mukana yhä.

Olen palkkatyössä korkeakoulussa ja teen taiteellista työtä sekä osana työtehtäviäni että niiden rinnalla. Minulla saattaa olla taiteelliseen osaamiseeni liittyvä sivutyö, jota teen uteliaisuudesta. Taiteellinen työni ei tuota tuloja, vaikka on ammattimaista.

Ennusteiden ja toiveiden mukaan osa taiteilijoiden tulevaisuutta näyttäisi olevan erilaiset asiantuntijatehtävät, jotka vaativat taiteilijan ammattitaitoa ja osaamista. Niihin kuuluvat myös erilaiset mahdollistajan ja fasilitaattorin tehtävät erilaisissa organisaatioissa. Asiantuntijatehtävät esiintyvät ennusteissa ja toiveissa läpileikkaavasti eri taiteenaloilla toimivilla ja usein asiantuntijatehtäviin yhdistellään myös muita työllistymisen tapoja. Näissä vastauksissa rivien välistä voi lukea toiveita työsuhteesta toimimisesta ja vakaammasta asemasta työmarkkinoilla. Ennusteissa ja toiveissa asiantuntijatehtävän asema tai paikka työllistymisen tapoja yhdistellessä vaikuttaisi usein olevan myös vaihtoehtoinen muille taiteen asiantuntijuutta vaativille tehtäville sekä myös taiteilijan työlle. Etenkin taiteilijan taiteellinen työ joutuu joustotyön asemaan silloin, kun tarjolla on erilaisia asiantuntijatehtäviä ja usein syynä on se, ettei taiteelliseen työhön ole myönnetty rahoitusta, kuten apurahaa.

Teen työtä yrittäjänä tai palkattuna asiantuntijana taiteen välittäjyyden kentällä sekä taiteilijana.

Asiantuntijaroolissa taidetta ja muuta yhteiskunnallista toimintaa yhdistävässä kontekstissa.

Taiteilijana, tutkijana, opettajana, asiantuntijana. Ainakin näinä. Jonakin vielä muuna tuon tutkimuksen näkökulmasta katsottuna.

Taide hyvinvoinnin ja itsetuntemuksen tukena, taideterapeutti tai työpaikoilla tapahtuva työnohjauksen kaltainen toiminta taidetta käyttäen, koulussa taideterapeutina.

Taiteilijat näkevät itsensä tekemässä myös muuta kuin taiteellista tai taidetta sivuavaa työtä oman taiteilijan työnsä rinnalla. Näiden ennusteiden ja toiveiden perusteella taiteilijan työn rinnalla tulevaisuudessa tehdään muun muassa sisällöntuotantoa, matkailuun liittyviä töitä, maa- ja metsätaloustöitä, ohjelmistosuunnittelua, sairaanhoitoa, asiakaspalvelua sekä tuotantoon, hallintoon ja liike-elämään liittyviä töitä. Muun alan sivutoimiset työt ovat ennusteissa usein vaihtoehtoisia apurahoituksella tehtävälle taiteilijan työlle. Muun alan töiden tekeminen ei juurikaan ole yksinomaista, ellei taiteilija ole kokonaan vaihtanut taidealan työtään johonkin muun alan työhön. Näiden töiden rinnalla taiteen tekeminen on usein sivutoimista.

Toivon, että pystyn toimimaan sivutoimisena yrittäjänä/palkansaa-jana ja päätoimisena taiteilijana. Haluan tehdä taiteen ohella ”tavallisia” töitä, jotta voin turvata niillä osan tuloistani ja samalla myös olla kosketuksissa normaaliin arkeen, jossa en ole jatkuvassa taiteellisessa tulosvastuussa. Näin saan rytmitettyä jaksamistani ja virkistettyä luovaa mieltä.

Leipä on aika pirstaleisena maailmalla. Pelkällä taiteella itsensä elättäminen on varmaan hyvin vaikeaa. Muiden alojen töiden tekeminen keikka- tai pysyväisluontoisesti voi olla pakollista elämän kulujen kattamiseen.

Toivoisin voivani tehdä taiteellista työtä joustavasti palkkasuhteessa esimerkiksi 70% työajalla, joka takaisi säännölliset tulot. Ja loput 30% voisi tehdä ihan vapaita kokeiluja esim. apurahalla. Parasta olisi tietysti, että palkkasuhde kattaisi myös vapaan työskentelyn ja uuden kokeilun.

Monialainen taiteellinen työ ja hybridityö näkyivät hyvin vähän ennusteissa ja toiveissa. Taiteilijoiden vastauksissa oli yllättävän vähän visiointia näihin suuntiin. Monialaisuuden koetaan ehkä olevan jo valtavirtaa eikä se taiteilijan näkökulmasta ole välttämättä enää ilmiönä mainitsemisen arvoinen. Ennusteissa korostuu se, etteivät asiat ole suuresti muuttumassa ja että taiteilijan työn erityispiirteet säilyvät suurin piirtein ennallaan seuraavan vuosikymmenen aikana.

Itselleni on toistaiseksi toiminut keikkaluonteinen työskentely eri ammattilaitoksissa, johon olen risteyttänyt myös omien projektien myyntiä ja esittämistä. Jonkinlainen hybridi instituutioissa toimimisen ja oma-aloitteisen työskentelyn välillä, joka pitää tämän homman itselleni virkeänä.

Olosuhteet ovat kovin vaihtelevat, kun kulttuurista leikataan jatkuvasti ja teatterit tulevat kärsimään korona-ajoista pitkään. Miten työllistyn ja missä? Todennäköisesti itse apurahoilla ja erilaisissa monialaisissa hankkeissa. Onko asemani yhteiskunnassa parempi vai huonompi? Näillä näkymin huonompi, mutta toivoisin tietenkin parempaa. Se toivo vain on myös ailahtelevainen.

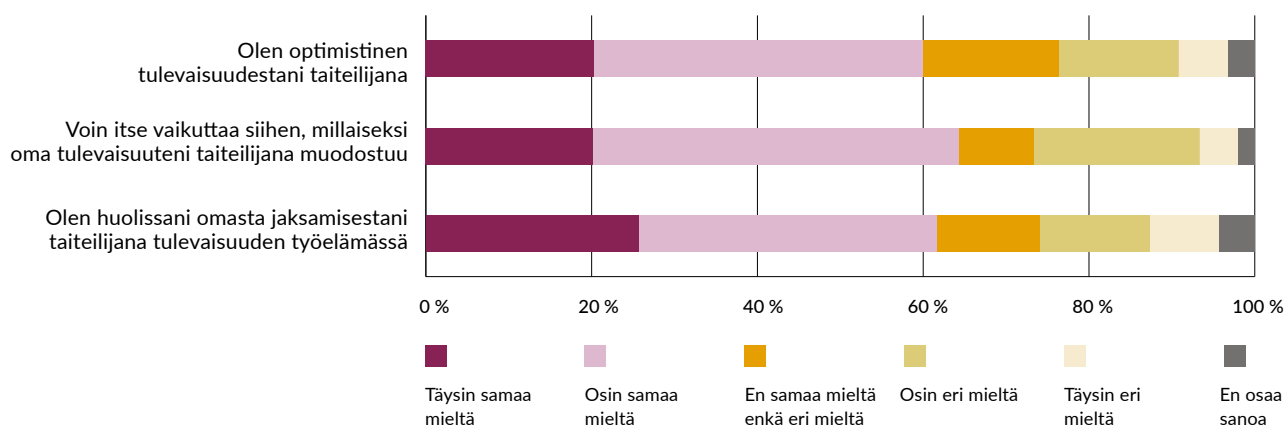
TAITEILIJOIDEN NÄKEMYKSIÄ TAITEEN TEKEMISEN TULEVAISUUDESTA

Tässä luvussa tarkastellaan taiteilijoiden näkemyksiä taiteen tekemisen tulevaisuudesta ja siihen vaikuttavista kehityskuluista. Näkemykset erilaisten tulevaisuuden kehityskulkujen toteutumisen todennäköisyydestä ja toivottavuudesta luovat ymmärrystä siitä, millaisia mahdollisuuksia tai uhkia taiteilijat näkevät tulevaisuudessa. Luvun lopussa käydään läpi sitä, millaisten yhteiskunnallisten kehityssuuntien tai muutosten vastaajat arvioivat vaikuttavan eniten heidän työnkuvaansa ja työskentelyedellytyksiinsä taiteilijana tulevaisuudessa.

Enemmistö taiteilijoista suhtautuu tulevaisuuteen optimistisesti – jaksaminen työelämässä huolettaa kuitenkin monia

Selkeä enemmistö vastanneista taiteilijoista (60 %) suhtautuu ainakin osittain optimistisesti tulevaisuuteensa taiteilijana. Kaksi kolmasosaa (64 %) on puolestaan samaa mieltä siitä, että voi itse vaikuttaa siihen, millaiseksi oma tulevaisuus taiteilijana muotoutuu. Ikäryhmistä yli 64-vuotiaat taiteilijat kokevat useimmiten olevansa optimistisia (71 %) ja omaavansa vaikutusmahdollisuuksia (73 %) tulevaisuuden suhteen. Alle 35-vuotiaista taiteilijoista hieman harvempi (60 %) suhtautuu tulevaisuuteen optimistisesti, mutta heistäkin keskiarvoa useampi (70 %) kokee, että voi vaikuttaa siihen, millaiseksi oma tulevaisuus taiteilijana muodostuu. Päätoimisesti taiteilijan työtä vuonna 2020 tehneet suhtautuvat tulevaisuuteen selkeästi useammin optimistisesti (65 %) kuin sivutoimisesti (54 %) tai ei lainkaan (45 %) taiteellista työtä tehneet. Keskimääräistä useammin optimismia (71 %) ja vaikutusmahdollisuuksia (72 %) tulevaisuuden suhteen kokevat omaavansa yrittäjinä toimivat taiteilijat. (Kuvio 7; Taulukko 8.)

KUVIO 7.

**Taiteilijoiden näkemykset väittämiin tulevaisuudestaan taiteilijana.
(n=1051-1056)**

Vaikka enemmistö näkee tulevaisuuden ainakin osittain optimistisena, huoleltaa oma jaksaminen taiteilijana tulevaisuuden työelämässä kahta kolmasosaa (62 %) vastanneista taiteilijoista. Ikäryhmistä nuorimmat (alle 35-vuotiaat, 68 %) ja 35–49-vuotiaat taiteilijat (67 %) ovat vanhempia ikäryhmiä useammin huolissaan omasta jaksamisestaan. Myös päätoimisia opiskelijoita (76 %) ja työttömiä työnhakijoita (74 %) oma jaksaminen tulevaisuuden työelämässä huoleltaa muita useammin. Taiteenaloittain useimmiten huolissaan omasta jaksamisestaan ovat audiovisuaalisten (70 %) alojen edustajat. (Taulukko 8.)

TAULUKKO 8.

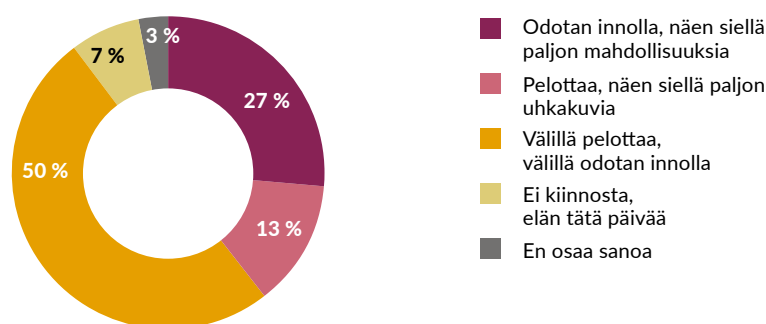
**Taiteilijoiden näkemykset väittämiin tulevaisuudestaan taiteilijana.
Vertailu taiteenalan, iän, kielen ja työmarkkina-aseman mukaan.**

	Olen optimistinen tulevaisuudestani taiteilijana ^a	Voin itse vaikuttaa siihen, millaiseksi oma tulevaisuuteni taiteilijana muodostuu ^a	Olen huolissani omasta jaksami- sestani taiteilijana tulevaisuuden työelämässä ^a
Arkkitehtuuri ja muotoilu	68 %	63 %	53 %
Audiovisuaaliset taiteet	61 %	63 %	70 %
Esittävät taiteet	58 %	62 %	65 %
Kirjallisuus	57 %	61 %	56 %
Musiikki	61 %	69 %	61 %
Visuaaliset taiteet	60 %	64 %	62 %
Taiteen moninaisuus	63 %	64 %	65 %
34 tai nuorempi	60 %	70 %	68 %
35-49	58 %	62 %	67 %
50-64	62 %	63 %	55 %
65 tai vanhempi	71 %	73 %	43 %
Suomenkieliset	60 %	65 %	62 %
Ruotsinkieliset	63 %	62 %	52 %
Muunkieliset	53 %	57 %	61 %
Palkansaaja	57 %	65 %	65 %
Vapaa taiteilija	59 %	60 %	64 %
Työskentelyyn tarkoitettun apurahan saaja	60 %	64 %	66 %
Yrittäjä	71 %	72 %	53 %
Freelancer	57 %	61 %	65 %
Työtön työnhakija	51 %	57 %	74 %
Eläkeläinen	65 %	65 %	43 %
Päätoiminen opiskelija	55 %	59 %	76 %
Muu	60 %	61 %	59 %

^a Osuus täysin tai melko samaa mieltä olevista.

Taiteilijoilta kysyttiin myös, kuinka he näkevät tulevaisuuden ylipäänsä. Puolet taiteilijoista näkee tulevaisuuden välillä innostavana, välillä pelottavana. Noin neljännes vastanneista odottaa tulevaisuutta innolla ja näkee siellä paljon mahdollisuuksia. Pelokkaasti tulevaisuuteen suhtautuu reilu kymmenesosa (13 %) taiteilijoista. (Kuvio 8.) Kysymyksessä käytettiin samoja vastausvaihtoehtoja kuin Sitran julkaisemassa Tulevaisuusbarometrissä 2021. Taiteilijoiden vastaukset jakautuivat eri vaihtoehtojen alle täysin samoilla osuuksilla kuin koko väestöä tarkastelleessa Tulevaisuusbarometrissa. (Dufva, Rowley & Vataja, 2021, s. 10.)

KUVIO 8.

Taiteilijoiden suhtautuminen tulevaisuuteen. (n=1053)

Useimmiten innokkaasti tulevaisuutta odottavat monitaiteen (32 %), elokuvataiteen (31 %) ja muotoilun (31 %) aloilla toimivat. Sitran Tulevaisuusbarometrissa (Dufva ym. 2021, 10), innokkuus oli muita suurempaa nuorten, 15–34-vuotiaiden keskuudessa. Sen sijaan taiteilijoiden vastauksissa useimmiten tulevaisuuteen innokkaasti suhtautuvat iäkkäämmät, yli 64-vuotiaat (36 %) ja eläkkeellä olevat (32 %) taiteilijat. Myös yrittäjänä toimivat taiteilijat (37 %) suhtautuvat tulevaisuuteen innolla keskimääräistä useammin.

Selkeästi harvimmoin innolla tulevaisuuteen suhtautuvat esittävien taiteiden alla tanssitaiteen edustajat, joista vain reilu kymmenes (13 %) odottaa tulevaisuutta innolla ja näkee siellä paljon mahdollisuuksia. Tanssitaiteilijoista kaksi kolmesta (67 %) odotti tulevaisuutta välillä pelolla välillä innokkaasti. Myös päätoimiset opiskelijat (15 %) ja freelancerit (19 %) odottavat hieman muita ryhmiä harvemmin tulevaisuutta innokkaana ja näkevät siellä mahdollisuuksia.

Ikäni puolesta tietenkin pelottaa kestäkö kroppa kuin myös pää, mutta myös onko ikääntyvälle taiteilijalle sijaa taiteenkentällä. Pääosin toiveikkaana elän kuitenkin tätä päivää ja olen kiitollinen

iän tuomasta varmuudesta ja rauhasta elämän kannattelevuuden suhteen.

On turhan vahvasti ilmaistu ”ei kiinnosta”, mutta fakta on, että pakko elää tätä päivää, kun tulevaisuus on niin usvassa ja arjen haasteista selviytyäkseni on pakko keskittyä lähihetkeen ja jää tulevaisuuden suunnittelu/pohdinta turhan laihalle.

Efter att just ha kommit över pandemigropen känns läget ljusare just nu, i min lilla bubbla är jag nöjd med framtidsperspektiven på 2–3 år för min egen del. I övrigt kan jag oro mig.

En suostu pelkäämään. Elämä on liian lyhyt sellaiseen. On tehtävä töitä ja uskottava siihen, että elämä kantaa. Liika pelko veisi luomisen ilon.

I am very afraid that in the near future I will stop doing art. There is not much hope that things will change for us in the near future.

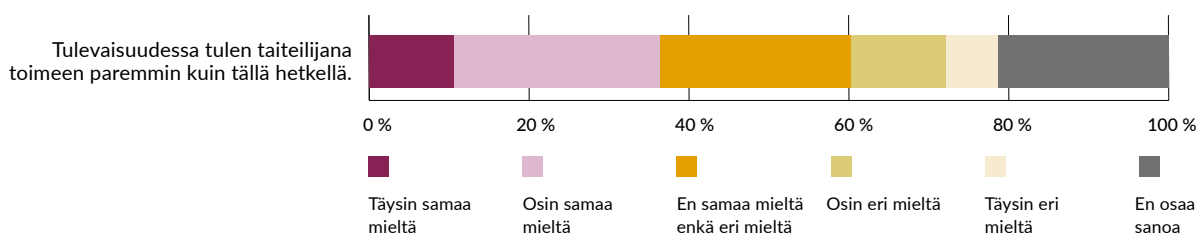
Tulevaisuuden toimeentulo nähdään epävarmana

Jos toimeentulo on epävarmaa ja niukkaa useille nykyisellään, arvioivat taiteilijat sen olevan sitä myös tulevaisuudessa. Toimeentuloon ja tuloihin liittyvät kysymykset ovat monille epävarmoja, eikä niiden kehittymistä tulevaisuudessa osata arvioida. Reilu kolmannes (37 %) taiteilijoista on samaa mieltä väittämän ”tulevaisuudessa tulen toimeen paremmin kuin tällä hetkellä” kanssa. Vajaa viidennes on väittämän kanssa eri mieltä ja reilu viidennes (21 %) ei osannut ottaa kantaa väittämään. (Kuvio 9.)

Parempaan toimeentuloon tulevaisuudessa luottavat hieman keskimääräistä useammin nuorimmat (alle 35-vuotiaat) taiteilijat (43 %) sekä yrittäjät (44 %). Arkkitehtuurin ja muotoilun edustajista lähes puolet (47 %) näkee tulevansa tulevaisuudessa toimeen paremmin kuin nyt. Muilla taiteenaloilla parempaan toimeentuloon tulevaisuudessa luottavien osuus vaihtelee 33–40 prosentin välillä.

KUVIO 9.

Taiteilijoiden näkemykset väittämään: Tulevaisuudessa tulen taiteilijana toimeen paremmin kuin tällä hetkellä. (n=1056)

Barometrin tulosten perusteella selkeästi eniten vastaajia askarruttavatkin tulevaisuudessa taiteilijoiden toimeentuloon ja sosiaaliturvaan liittyvät kysymykset. Kyseessä ei ole uusi asia, vaan taiteilijoiden ongelmat toimeentuloon ja sosiaaliturvaan liittyvissä kysymyksissä ovat jatkuneet jo vuosia. Taide- ja kulttuurialan rahoituksen epävarmuus, julkisen rahoituksen väheneminen, tulojen pirstaleisuus ja apurahojen riittämättömyys synnyttävät huolta ja epävarmuutta omasta taloudellisesta tilanteesta ja pärjäämisestä nyt ja tulevaisuudessa. Erilaisten työmarkkina-asemien päällekkäisyys, niiden tunnistaminen ja asiaan liittyvät tulkintaerot lainsäädännössä ja viranomaisten puolelta aiheuttavat työtä ja ahdistusta useille taiteilijoille. Monet vastaajista kertoivat kokevansa ”yrittäjyyteen pakottamista”, mitä he kuvasivat paitsi uhkana valinnan vapaudelle myös entistä epävarmempana tulevaisuutena. Heikon ja usein ennakoimattoman sosiaaliturvan seurauksena monet vastaajat kantavat huolta eläkkeistään sekä pelkäävät yhteiskunnan turvarakenteiden toimimattomuutta sairauden kohdatessa.

Yrittäjäksi ei kannata heittäytyä, sillä mahdollisen työttömyyden uhatessa ei saa mitään tukia, sillä freelancerit jäävät tyhjän päälle. Taidetta ei voi jättää harjoittamatta, jotta oma ammattitaito säilyy, mutta tämä tulkitaan työksi, vaikka siitä ei saisi palkkaa pennin hyrrää. Elämää ei voi suunnitella turvallisesti ja luottavaisesti eteenpäin, sillä toimeentulo on epävarmaa. Isotkaan organisaatiot eivät voi taata rahoitusta pitkällä aikajänteellä, joten kaikki työllistyminen on täynnä epävarmuutta.

Sama vanha problematiikka kuten pätkätyöt, epävarmat tulot, rahoituskanavaiden osin ylhäältä päätetty agenda jne. Tosin myönnettävä, että taiteilijan vaihtokauppana on aina vapaus, jota on vaikeaa arvioida rahassa. Jollakin olisi kuitenkin saatava minimielanto, miksi esim. perustulon kaltainen rakenne olisi erittäin kaunis.

Svårast är situationen för konstnärer med familj, speciellt kvinnor (som alltid). Vi hamnar ofta utanför. Vågar inte ens nämna att vi har barn med risken att bli utanför (utställningar, residens mm).

Työtilojen ja näyttelytilojen vuokrat nousevat kohtuuttomuuksiin. Taiteilijan pitää pystyä markkinointiin, mainontaan, verkostoitumaan, myymään, tuottamaan/luomaan ja olemaan oma yrittäjä ilman sosiaaliturvaa, ilman mitään korvauksia sairastuessa ym. ym., ilman eläketuloja.

Tekijänoikeuksien parempaan hyödyntämiseen ja oikeuksista saatavien tulojen kasvuun tulevaisuudessa suhtaudutaan varauksella. Noin joka neljäs vastaaja (24 %) uskoo, että mahdollisuudet hyötyä omista tekijänoikeuksista taloudellisesti paranevat tulevaisuudessa. Sama osuus vastaajista (24 %) ei osannut ottaa asiaan kanssa. Eniten asiaan uskovat kirjallisuuden (30 %)

ja musiikin (29 %) alojen taiteilijat, vähiten puolestaan esittävien taiteiden aloilla toimivat (17 %). (Kuvio 10.)

Tulevaisuudessa suoratoistopalveluiden arvioidaan korostuvan taiteen kokemisen ja kuluttamisen kanavina. Samaan aikaan yksittäisten taiteilijoiden neuvottelumahdollisuudet alan isojen toimijoiden kanssa koetaan ole-mattomiksi ja korvaukset keinoiksi, mikä vaikuttaa suoraan taiteilijoiden toimeentuloon ja tulonmuodostukseen. Tulevaisuuden haasteeksi nousee-kin, millaisia korvauksia digitaalisen aineiston käytöstä tullaan maksamaan.

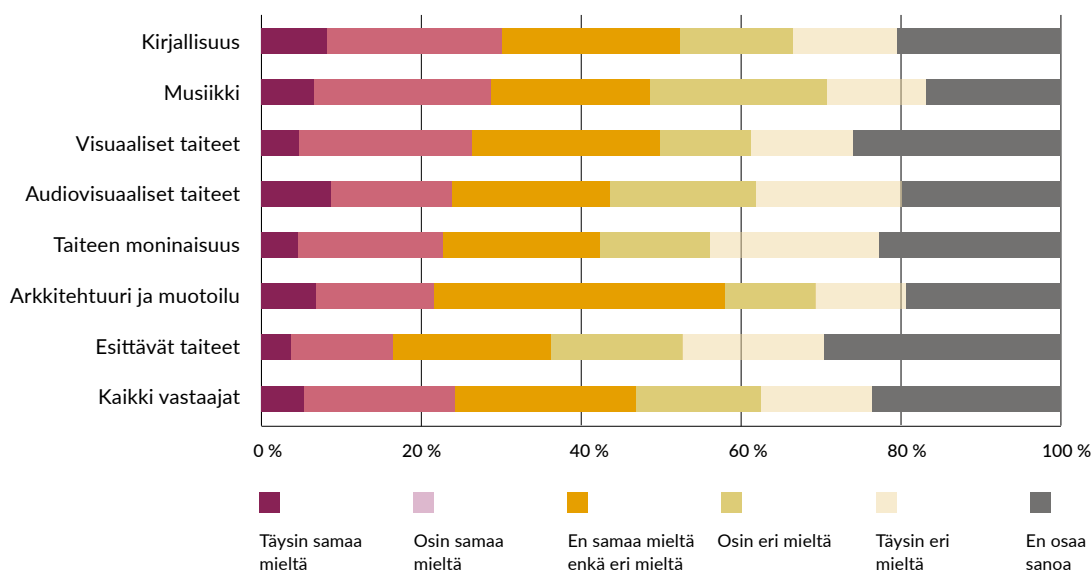
Suomentajana olen huolissani siitä, etten enää tulevaisuudessa saa lainauskorvauksia yhtä paljon, koska en saa mitään tekijänoikeus-maksuja edullisissa kuukausimaksuperusteisissa kirjapalveluissa lue-tuista tai kuunnelluista suomennoksistani.

Miten käy elokuva- ja tv-alalla tekijänoikeuskorvauksien uusista levi-tysmuodoista? Tällä hetkellä tuotantoyhtiöt kiristävät tekijät peru-maan tekijänoikeutensa koskien suoratoistopalveluja ja myymään näin pilkkahintaan tekijänoikeutensa ikuisiksi ajoiksi.

Miten taiteilijoiden ja taiteen tekijöiden sekä eri oikeuksien omista-jien tekijänoikeuksista pystytään pitämään kiinni, kun vastassa on maailman suurimmat yritykset. Se myös huolestuttaa, että taiteilijat tai pienet taiteenalojen etujärjestöt eivät pysty ajamaan etujaan riit-tävän vahvasti.

KUVIO 10.

Taiteilijoiden näkemykset väittämään: Mahdollisuuteni hyödyntää tekijänoikeuksia taloudellisesti paranevat tulevaisuudessa. Tarkastelu taiteenaloittain.

Taloudellisella epävarmuudella vastaajat näkevät useita erilaisia vaikutuksia taiteilijoiden työhön ja omaan henkiseen jaksamiseen. Huomattavan moni vastaajista kokee huolta etenkin nuorten taiteilijoiden jaksamisesta ja uskosta taiteilijana työskentelyyn tulevaisuudessa. Riittämättömät korvaukset ja toimeentulon epävarmuus voivat tulevaisuudessa johtaa viihteellisyden korostumiseen taiteessa, kun taiteilijat joutuvat tarttumaan paremmin palkattuihin, kaupallisempiin työtarjouksiin. Tämä voi vaikuttaa kriittisyyden vähenemiseen taiteessa sekä johtaa enenevässä määrin kaupallisten päämäärien korostumiseen. Vastaajia pohdituttaa, millaista taidetta tulevaisuuden yhteiskunnassa on mahdollista tehdä ja millaiselle taiteelle on tilausta niin yleisön kuin rahoittajien puolesta. Vastauksista nousee esiin pelko taiteen vapauden menettämisestä.

Jotkut kestävät huonoa rahatilannetta paremmin kun muut. Itse en kuulu heihin. Luovuuteni on täysin tukossa ja lukossa taloudellisen ahdingon takia.

Pelkään pahoin, että viihdeteollisuusmainen tuotantokuvio hiipii pikkuhiljaa myös taiteeseen. Arvostus ja palkkiot määrätään Top-Ten-listojen mukaan, taiteilija urista tulee lyhyitä - nopeasti pinnalle ja vielä nopeammin alas. Taiteen tuotantoyritykset määrittävät mitä pitää ja kannattaa esittää milloinkin ja taiteilijasta tulee liukuhihnatyöläinen.

Tuottavuuden korostaminen, viihteellisyys yms. tuhoavat pohjan kantaottavalta ja tutkivalta taiteelta.

Rahoitus (joka pahimmillaan pienenee jatkuvasti) ja kasvava kilpailu siitä. Myös cancel-kulttuuri ja itsesensuuri, kun ei uskalleta kritisoida ja puhua epäkohdista siinä pelossa, että rahoitus katkeaa kokonaan. Muista epäkohdista puhumattakaan, kaikki mikä vaikuttaa omaan asemaan taidekentällä negatiivisesti. Tämä on jo nyt arkipäivää. Myös kysymykset tuottavuudesta ovat tärkeitä, kuinka paljon uutta ja jatkuvaa uuden tuottamista taiteen tekijöiltä vaaditaan?

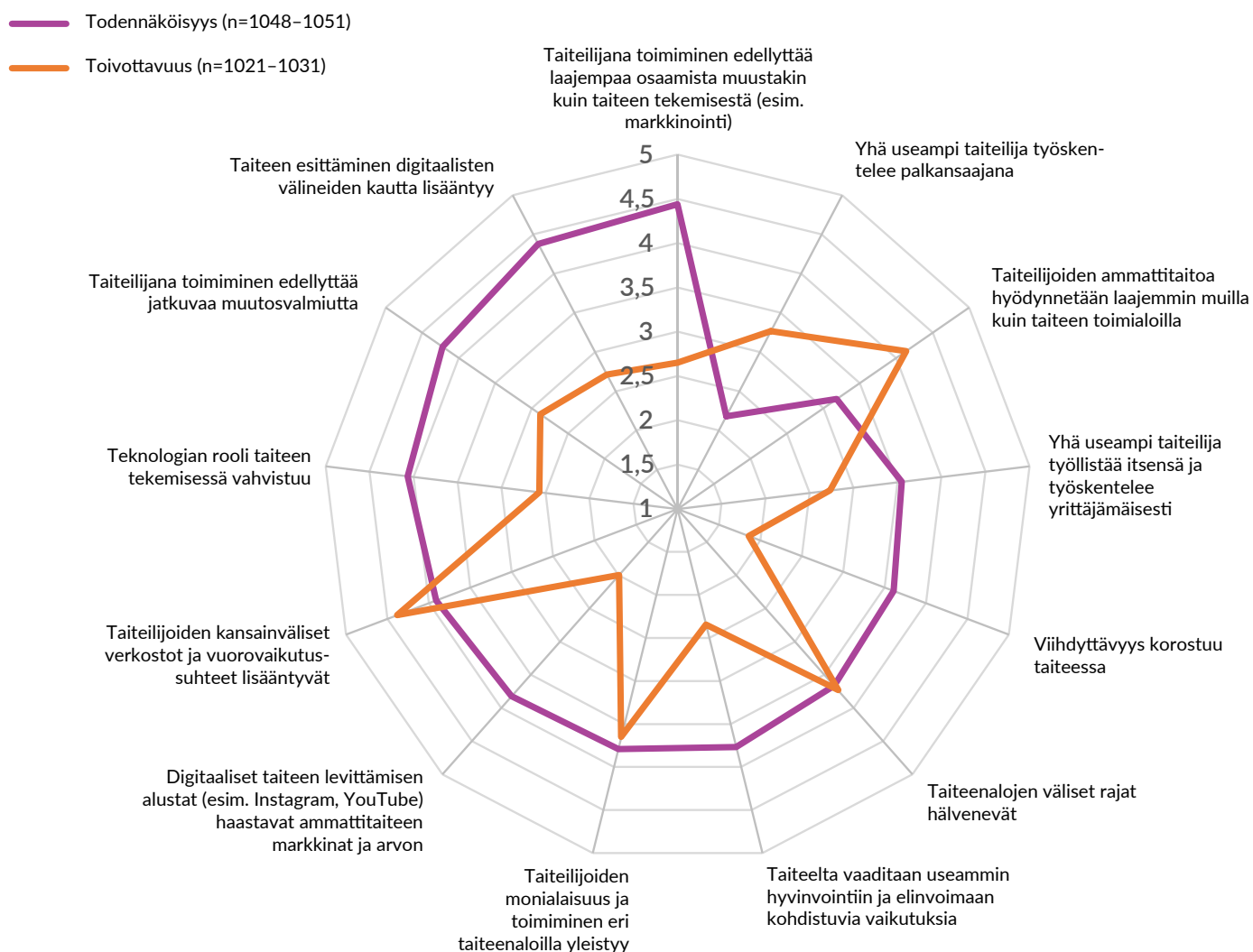
Taiteilijat näkevät vuorovaikutuksen lisääntymisen, monialaisuuden ja rajojen ylittämisen sekä todennäköisenä että toivottavana

Taiteilijoilta kysyttiin näkemyksiä erilaisten tulevaisuuden kehityskulkujen toteutumisen todennäköisyydestä vuoteen 2030 mennessä. Toteutumisen todennäköisyyden rinnalla kysyttiin myös sitä, kuinka toivottavana taiteilijat näkevät kyseisten kehityskulkujen toteutumisen. Arvioita pyydettiin viisiportaisella asteikolla (erittäin epätodennäköistä / ei toivottavaa – erittäin todennäköistä / toivottavaa).

Kuviossa 11 on tarkasteltu rinnakkain taiteilijoiden näkemyksiä kehityskulkujen todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vastausten keskiarvojen perustella. Kyselyyn vastanneet taiteilijat kokevat useimmat kehityskulut vähintäänkin melko todennäköisiksi. Vastausten perusteella todennäköisimpinä kehityskulkuina pidetään taiteilijoiden tarvetta laajempaan osaamiseen myös muista asioista kuin taiteen tekemisestä (keskiarvo 4,4), tarvetta jatkuvaan muutosvalmiuteen (4,2) sekä erilaisia teknologiseen kehitykseen liittyviä kehityskulkuja, kuten taiteen esittämisen lisääntyminen digitaalisten välineiden kautta (4,4) ja teknologian roolin vahvistuminen taiteen tekemisessä (4,1). Vähiten todennäköisinä kehityskulkuina taiteilijat näkevät taiteilijoiden palkkatyön lisääntymisen (2,2) sekä taiteilijoiden ammattitaidon hyödyntämisen laajemmin muilla kuin taiteen toimialoilla (3,2).

Taiteilijoiden näkemykset kehityskulkujen toivottavuudesta vaihtelevat huomattavasti enemmän kuin arviot niiden todennäköisyydestä. Toivotavimpina kyselyyn vastanneet taiteilijat näkevät erilaiset vuorovaikutuksen ja yhteyksien lisääntymiseen, monialaisuuteen sekä rajojen ylittämiseen liittyvät kehityskulut. Tällaisia ovat taiteilijoiden kansainvälisten verkostojen ja vuorovaikutussuhteiden lisääntyminen (4,4), taiteilijoiden ammattitaidon hyödyntäminen muillakin kuin taiteen toimialoilla (4,1), taiteilijoiden monialaisuus (3,7) sekä taiteenalojen välisten rajojen hälveneminen (3,7).

KUVIO 11.

Taiteilijoiden näkemykset tulevaisuuden kehityskulkujen todennäköisyydestä ja toivottavuudesta.

Pistearvo kuvaa keskiarvoa todennäköisyydestä/toivottavuudesta asteikolla 1–5.

Avoimien vastausten perusteella vuorovaikutus, yhteydet ja rajojen ylittäminen nähdään keskeisenä ja osittain myös pakollisena selviytymiskeinona ja mahdollisuutena pärjätä ja saada toimeentuloa taiteen tekemisestä. Rohkeus rajojen ylittämiseen nähdään avovastauksissa myös perustavanlaatuisena osana luovuutta ja taiteellista työskentelyä.

Alituinen rajojen ylittäminen, muutosvalmius ja vuorovaikutus vaatii kuitenkin myös paljon voimavaroja, ja useampi vastaaja toteaa kaipaavansa mahdollisuutta keskittyä vain taiteen tekemiseen. Pitkäjänteinen koulutautuminen ja keskittyminen omaan tekemiseen nähdään vastauksissa myös

korkeatasoisen ja laadukkaan taiteen perustana. Erään vastauksen mukaan myös (kiireinen) yleisö kaipaa ja arvostaa selkeitä kokonaisuuksia, ei rajojen ylittämisen tuomaa epämääräisyyttä.

Olen 20 vuotta tehnyt taidetta hyvin monialaisesti ja itseäni ja rajojani haastaen ja muuttuen. Olen rakentanut toimeentuloni hyvin joustavasti ja erilaisiin tehtäviin sopeutuen sekä ollut mukana hankkeissa ja pyrkinyt kansainvälisyyteen. Vastauksistani ehkä heijastuu nyt väsymys enkä jaksa nähdä tulevaisuutta enää niin. Haluaisin rauhoittua ja keskittyä maalaustyöhön.

Uskon, että taiteidenvälisyydessä ja uudenlaisissa yleisö/esiintyjä-suhteissa mennään vielä pidemmälle. Mutta, toisaalta näen jo tapahtuvan vastaliikettä: lokalisaatio ja juurevuus ovat nousussa ja tulevaisuutta. Samoin, vaikka itsekin olen edistänyt taiteidenvälisyyttä ja ”raja-aitojen rikkomista”, uskon ja myös toivon, että tulevaisuudessa tullaan uudessa määrin arvostamaan myös ”yksittäisyyttä”, tietty paluu juurille tässäkin.

Eiköhän korkeatasoinen taide synny juuri pitkäjänteiselle yhden alan koulutuksella? En näe mitenkään, että taiteilijat vain hyppäävät toiselta taiteenalalta toiselle ja toimivat monialaisesti. Korkeakulttuuri nimenomaan kuolee sellaiseen, että kaikkea tehdään sinnepäin.

Taiteilijoiden ammattitaidon hyödyntämisessä laajemmin yhteiskunnassa nähdään avoimissa vastauksissa runsaasti mahdollisuuksia, mutta ymmärrystä taiteilijoiden potentiaalista ei vielä koeta löytyvän riittävästi. Vaikka taiteilijoiden ammattitaidon hyödyntäminen muilla toimialoilla nähdään toivottavana, kokevat vastaajat hyvinvointiin ja elinvoimaan liittyvien vaikutusten vaatimisen lisääntymisen melko epätoivottavana. Vaikka tämäntyyppisten vaatimusten lisääntyminen on todennäköistä, erilaisten sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten tuottaminen ei voi olla taiteen ainoa tehtävä. Eräs vastaaja kuitenkin muistutti, että – vaaditaan vaikutuksia ulkoapäin tai ei – taiteen vaikutukset hyvinvointiin ja elinvoimaan ovat kiistattomia.

Kun ei-taiteelliset alat ymmärtävät mikä osaamisen laajuus ja potentiaali taiteilijoissa on, voi syntyä uusia merkittäviä innovaatioita ja ylipäättänsä erilaisia näkökulmia ja tapoja tehdä töitä.

Olen aika optimistinen, sillä olen vasta alkanut ymmärtää, miten laajaa ja poikkeuksellista asiantuntijuutta taidealoilla on. Toivon vain, että tämä ymmärrys lisääntyisi muuallakin, ja että sille löytyy paikka ja arvo yhteiskunnassa.

Erilaiset teknologisen kehityksen ja digitalisaation kehityskulut vastaajat näkevät hyvin todennäköisinä ja vääjäämättöminä, mutta harvempi kokee niitä kuitenkaan erityisen toivottavina. Erityisesti huolta aiheuttavat jo

aiemmin mainitut erilaisten verkkoalustojen, suoratoistopalvelujen ja e-palvelujen mahdollinen negatiivinen vaikutus taiteilijoiden tuloihin ja ansaintamahdollisuuksiin. Digitalisaation liittyviä pelkoja ovat myös muun muassa taiteen kertakäyttöisyyden lisääntyminen, taiteen hukkuminen verkkoympäristössä muun sisällön joukkoon ja esimerkiksi kotimaisen tuotannon korvautuminen kansainvälisillä sisällöillä. Myös aineiston luvaton julkaiseminen ja hyödyntäminen näyttyy uhkana. Vaikka taiteilijat kokevat teknologisen kehityksen lisäävän yleisön ja taiteilijoiden mahdollisuuksia vuorovaikutukseen, katsotaan sillä olevan myös demokratiaa kaventavia vaikutuksia, kun esimerkiksi ”valta päättää sisältöjen saavutettavuudesta pienenee entisestään harvennevalle joukolle”.

Digitalisaatio ja teknologinen kehitys herättävät kuitenkin taiteilijoissa myös myönteisiä ajatuksia. Teknologisen kehityksen koetaan lisäävän taidetta kuluttavien määrää ja tätä kautta kysyntää. Osa taiteilijoista näkee teknologisen kehityksen mahdollistavan laajemman taiteen esittämisen ja levittämisen sekä taiteen tekemisen helpottumisen työkalujen ja välineiden kehittyessä.

Yhä useamman taiteilijan työskentelyä palkansaajana pidetään vastuksissa useammin toivottavana (keskiarvo 3,3) kuin todennäköisenä (2,2) kehityskulkuna. Taiteilijoiden yrittäjämäisen työskentelyn lisääntyminen nähdään puolestaan useammin todennäköisenä (3,6) kuin toivottavana (2,7) kehityskulkuna. Siinä missä yrittäjyys ja yrittäjämäinen toimintatapa sopii osalle taiteilijoista, voi se toisille olla kuormittava tapa toimia. (Ks. myös luku Taiteilijuus ja taiteilijan työ muutoksessa.)

Olen huomannut tuon muutoksen ja ideologian, että taiteilijan pitäisi olla yrittäjä, markkinoida itseään, tehdä hyvinvointia edistävää, positiivista taidetta jne. jo pitkään. Itsekin pitkään mietin tuotteistamisia ja kävin yrittäjyyskursseilla ja tein positiivisia, luontoaiheisia, värikkäitä, myyviä teoksia ja mietin, mitä sisustustyynyjä niistä saisi. Kokopäiväistä yrittäjää minusta ei silti ainakaan vielä ole tullut ja jossakin vaiheessa alkoi ärsyttää yrittäjyyspuputus mitä esim. te-toimistosta tarjotaan. Mielelläni työllistäisin itseni mutta en halua tehdä keskiluokkaiseen rahakkaaseen silmään iskevää, miellyttävän mukavaa taidetta sarjatulella. Ok jos joku muu niin haluaa tehdä.

Vapaa taiteilijuus on eri kuin yrittäjä-taiteilija. Pelottaa että kaikki pakotetaan yrittäjiksi.

Vähiten toivottavana, mutta silti melko todennäköisenä kehityskulkuna lueteltujen joukosta taiteilijat kokevat viihdyttävyyden korostumisen taiteessa (keskiarvo 1,9). Viihdyttävyyden korostuminen nähdään negatiivisena kehityskulkuna, jonka vaikutuksesta taiteen arvostus vähenee, tarjonta

kapenee ja vähemmän myyvien taiteenlajien elintila kapenee. Vastauksissa tuotiin kuitenkin esiin myös, että viihdyttävyyden on – ja on aina ollut – yksi osa taidetta ja taiteen kokemista.

Taiteen viihteellistyminen ja kaupallisuuden korostumisen seurauksena painopisteen pelätään siirtyvän yhä enemmän pois taiteen sisällön arvioimisesta. Tähän kehityssuuntaan ajaa nyky-yhteiskunnassa esiintyvä trendi, joka korostaa yksilöä asiasisällön sijaan sekä sosiaalisen median toimintalogiikka. Vastaajien näkemyksen mukaan taidekritiikit ovat jo pitkälti vaihtuneet taiteen sisältöjä avaavista artikkeleista henkilökuviin ja -haastatteluihin ja paine sosiaalisessa mediassa esiintymiseen ja itsensä brändäämiseen on jatkuvassa kasvussa. Taiteilijoilta vaade esillä ja tavoitettavissa olosta edellyttää sosiaalisen median haltuunottoa, osaamista ja sosiaalista kyvykkyyttä. Tämä koetaan epätoivottavana, sillä se voi eriarvoistaa taiteilijoita mutta myös taiteenaloja keskenään. Eräs vastaaja ilmaisi huolensa siitä, jos tulevaisuudessa ”markkinointiosaaminen ja itsensä brändääminen ja suuren yleisön suosio (+algoritmiystävällisyys) nousevat merkittävämmiksi arvottamisen keinoiksi kuin taiteellinen sisältö”. Jatkuva näkyvyyden vaatimus koetaan paitsi uuvuttavana myös henkistä hyvinvointia heikentävänä.

Onko somenäkyvyys taiteellisen työskentelyn kannalta ratkaisevan tärkeää. Voiko taiteilija olla vaatimaton, ujo, hiljainen, vetäytyvä, arka ja silti toimia alallaan. Onko pienimuotoisen taiteen tekemisellä arvoa vai onko kaiken koko ajan oltava mahtavampaa, suurempaa, näyttävämpää.

Olen huolissani siitä, että jo nyt monet esim. kuraattorit tuntuvat nojaavan instagramiin jopa pääasiallisena väylänä etsiä tekijöitä. Tämä eriarvoistaa merkittävästi. Toivon ettei somepresensistä tule entistä vahvempi eilinehto työnsaannille.

Näyttelijän ammatin arvostus; juontajat, sometähdet ja saippuasarjojen esiintyjät voivat noin vain kutsua itseään näyttelijäksi. Ammattitaidon arvostus pitäisi nostaa esille ja koulutus kunniaan!

Jatkuva itsensä myymisen pakko, ei siis vain omien teosten tai oman työn myymisen, vaan koko persoonallisuus on laitettava töihin.

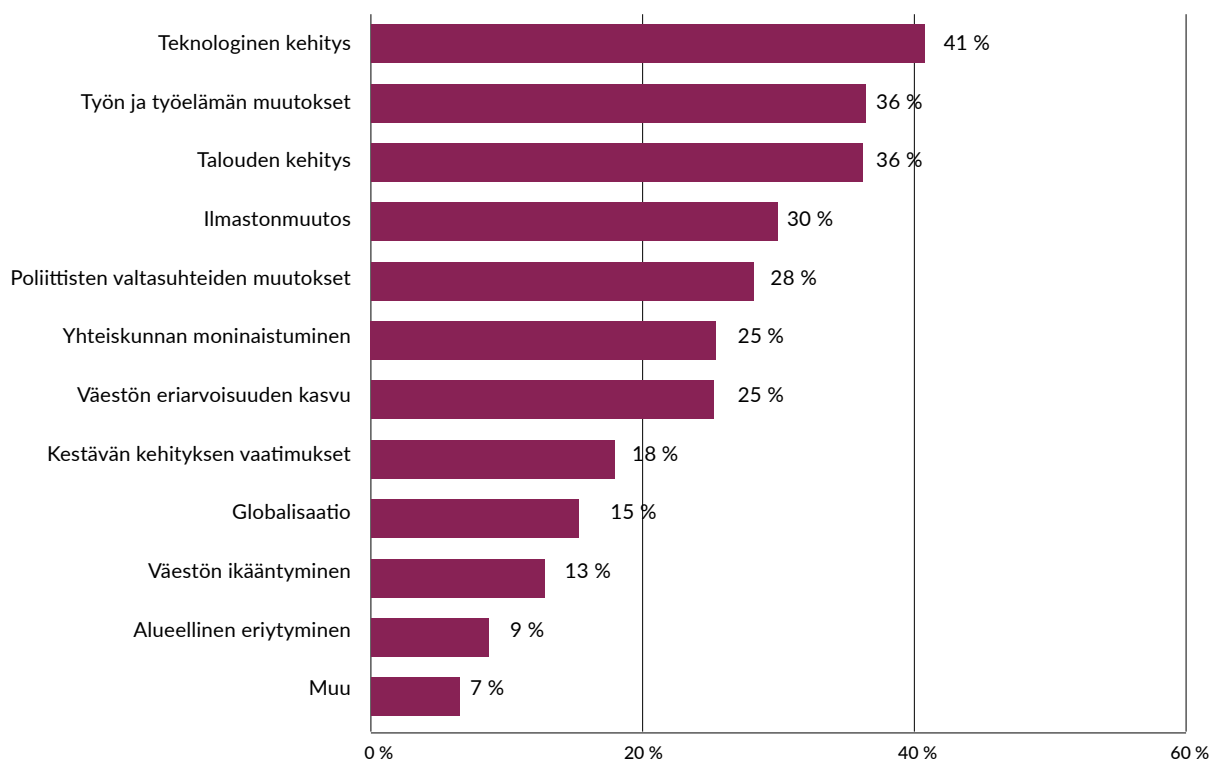
Teknologian ja talouden kehitys sekä työn ja työelämän muutokset vaikuttavat tulevaisuudessa taiteen tekemiseen

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, millaisten yhteiskunnallisten kehityssuuntien tai muutosten he arvioivat vaikuttavan oman arvionsa mukaan eniten taiteilijoiden työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin tulevaisuudessa. Vastausvaihtoehtoina annettiin valmiita vaihtoehtoja, minkä lisäksi vastaajat

saivat halutessaan itse määritellä sen kehityssuunnan tai muutoksen, jonka he itse arvoivat tulevaisuudessa vaikuttavan eniten taiteilijoiden työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin. Vastaajia pyydettiin valitsemaan kolme mielestään merkittävintä kehityskulkua tai muutosta sekä perustelevaan vastauksensa. (Kuvio 12.)

KUVIO 12.

Taiteilijoiden näkemykset työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin tulevaisuudessa eniten vaikuttavista kehityskuluista. (n=1055)

Kysymyksessä taiteilijoita pyydettiin valitsemaan annetusta listauksesta kolme heidän mielestään merkittävintä kehityskulkua.

Vastauksista erottuu kolme kehityssuuntaa, joiden vastaajat arvioivat vaikuttavan tulevaisuudessa eniten taiteilijoiden työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin. Näitä ovat teknologinen kehitys (41 %), työn ja työelämän muutokset (36 %) ja talouden kehitys (36 %). Vähän alle kolmannes vastaajista (30 %) arvioi ilmastonmuutoksen vaikuttavan tulevaisuudessa eniten taiteilijoiden työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin. Kaikki mainitut kehityssuunnat tulivat valituiksi, eli niiden kaikkien arvioitiin tulevaisuudessa vaikuttavan ainakin jossain määrin taiteilijoiden työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin.

Eri ikäiset vastaajat ovat hyvin saman mielisiä näkemyksissään. Joitain erojakin esiintyy. Alle 35-vuotiaat sekä 35–49-vuotiaat vastaajat arvioivat väestön eriarvoisuuden kasvun, ilmastonmuutoksen sekä poliittisten valtasuhteiden muutosten vaikuttavan tulevaisuudessa taiteilijoiden työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin useammin heitä vanhempiin vastaajiin verrattuna. Yli 50-vuotiaat vastaajat uskovat puolestaan nuorempia useammin väestön ikääntymisen, yhteiskunnan moninaistumisen ja globalisaation olevan tulevaisuudessa eniten taiteilijoiden työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin vaikuttavia kehityssuuntia. (Taulukko 9.)

TAULUKKO 9.

Kolme eniten taiteilijoiden työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin tulevaisuudessa vaikuttavaa kehityssuuntaa ikäluokittain.

34 tai nuorempi, n=168		35–49, n=460	
teknologinen kehitys	42 %	teknologinen kehitys	39 %
työn ja työelämän muutokset	39 %	työn ja työelämän muutokset	37 %
ilmastonmuutos	36 %	talouden kehitys	35 %
50–64, n=327		65 tai vanhempi, n=77	
talouden kehitys	41 %	teknologinen kehitys	49 %
teknologinen kehitys	40 %	talouden kehitys	34 %
työn ja työelämän muutokset	37 %	yhteiskunnan moninaistuminen	34 %

Naisista huomattavasti suurempi osa arvioi työn ja työelämän muutosten (naiset 41 %, miehet 29 %) ja ilmastonmuutoksen (naiset 33 %, miehet 24 %) vaikuttavan tulevaisuudessa eniten taiteilijoiden työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin. Miehet puolestaan näkevät yhteiskunnan moninaistumisen (naiset 22 %, miehet 31 %) vaikuttavan naisvastaajia useammin taiteilijoiden toimintaan tulevaisuudessa. Muunsukupuoliset vastaajat uskovat ilmastonmuutoksen (50 %) ja poliittisten valtasuhteiden muutosten (42 %) olevan tulevaisuudessa eniten taiteilijoiden työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin vaikuttavia kehityssuuntia.

Eroja esiintyy myös vastaajan äidinkielen mukaan tarkasteltuna. Ruotsinkielisistä vastaajista puolet (50 %) arvioi talouden kehityksen vaikuttavan tulevaisuudessa eniten taiteilijoiden työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin. Samoin arvioi runsas kolmannes (35 %) suomenkielisistä ja vajaa kolmannes (31 %) muunkielisistä. Muunkielisten taiteilijoiden vastausten mukaan tulevaisuudessa eniten taiteilijoiden työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin vaikuttavat poliittisten valtasuhteiden muutokset (suomi 27 %, ruotsi

34 %, muu 41 %). He arvioivat lisäksi yhteiskunnan moninaistumisen ja eriarvoisuuden kasvun vaikuttavan tulevaisuudessa taiteilijoiden työntyö- ja työskentelyedellytyksiin useammin kuin suomen- tai ruotsinkieliset.

Taiteenaloittain tarkasteltuna erot eivät olleet suuria. Lähes kaikilla taiteenaloilla kolmeksi keskeisimmäksi tulevaisuudessa vaikuttavaksi kehityskulkuksi nousevat teknologinen kehitys, työn ja työelämän muutokset sekä talouden kehitys. Audiovisuaalisten taiteiden edustajien joukossa poliittisten valtasuhteiden muutokset (35 %) korostuvat hieman muita taiteenaloja (17–31 %) useammin. Arkkitehtuurin ja muotoilun edustajat näkevät puolestaan kestäväen kehityksen vaatimukset (33 %) selkeästi muita (11–20 %) useammin tulevaisuudessa vaikuttavana kehityskulkuna. Yhteiskunnan moninaistumisen näkevät keskeisenä kehityskulkuna hieman useammin musiikin ja esittävien taiteiden edustajat (31 %) kuin muilla taiteenaloilla toimivat (21–25 %).

Taiteilijoiden perusteluissa useimpiin kehityskulkuihin liittyy sekä uhkia että mahdollisuuksia, niin positiivisia kuin negatiivisia muutoksia taiteilijoiden työskentelyedellytyksissä. Taiteen toimiala ei ole yhteiskunnallisten kehityskulkujen passiivinen sivustakatsoja, vaan asioihin on mahdollisuus vaikuttaa. Monien vastaajien mukaan kehityskulkuihin, kuten ilmastonmuutokseen, alueelliseen eriytymiseen, teknologiseen kehitykseen ja muun yhteiskunnan työelämän muutoksiin ei ole kuitenkaan kiinnitetty riittävästi niiden kaipaamaa huomiota. Erään vastaajan mukaan ”kyky reagoida näihin heijastuu suoraan taiteen tekijöihin ja yhteiskunnalliseen keskusteluun taiteilijuuden arvosta ja asemasta.”

Eniten vastaajat pohtivat teknologisen kehityksen vaikutuksia taiteen tekemiseen tulevaisuudessa. Vastausten kirjo on laaja, ja vastaajat arvelevat teknologian muutosten vaikuttavan ja muuttavan taiteen tekemistä tulevaisuudessa monin erilaisin tavoin. Teknologian kehityksen uskotaan vääjäämättä vaikuttavan tavalla tai toisella kaikkiin taiteenaloihin ja myös tavoilla, joita emme osaa vielä edes ennakoida. Esimerkiksi virtuaalisen ja todellisen maailman yhdistelmien kautta voi syntyä kokonaan uusia tapoja tehdä ja kokea taidetta.

Teknologinen kehitys tulee synnyttämään uusia tapoja taiteen tekemiseen, levittämiseen ja esittämiseen. Asian vaikutuksia on vaikea arvioida kattavasti. Taiteesta voi tulla esimerkiksi yleisölle saavutettavampaa, mutta taiteilijoilta itseltään se tulee vaatimaan yhä uusien tekniikoiden ja menetelmien hallintaa. Teknologinen kehitys voi synnyttää kokonaan uusia taiteenaloja, mutta samalla haastaa olemassa olevia taiteen tekemisen tapoja. Jos taidetta tehdään tulevaisuudessa yhä enemmän teknologia-avusteisesti, voi se heikentää perinteisempien tekniikoiden asemaa ja niihin

liittyvää osaamista. Vastaajat pohtivat, millaisia seurauksia tällä voi olla taiteenalojen rajoille mutta myös esimerkiksi taiteen ammattimaisuudelle, jos taidetta tehdään ohjelmistoilla, jotka ovat kaikkien saatavissa.

Teknologinen kehitys sekä kahlitsee että vapauttaa taiteellista ilmaisua. Ilmaisukeinojen kehitys yksittäisillä taiteilijoilla saattaa muuttua lyhytjänteisemmäksi, osa taiteilijaminuudesta on kenties pidettävä ikäänkuin standby-tilassa siltä varalta, että jokin uusi teknologia vaatii kaiken tekemisen uudelleenarviointia, mahdollinen relevanssin nopea nollautuminen väijyy.

Teknologia tulee saavutettavammaksi ja erilaiset välineet ja etäyhteydet yleistyvät. Teknologia tulee yhä vahvemmin mukaan taiteen tekemiseen, esittämiseen ja levittämiseen. Se kuitenkin sekä mahdollistaa että vaikeuttaa taiteen prosesseja. Taloudellisesti on yhä vaikeampi mahdollistaa teknologisesti vaativia projekteja, mutta samalla 'low tech' taidetta on mahdollista tehdä 'halvalla' ja saavutettavasti.

I am concerned that certain traditional skills which aren't valued today, will be lost in the future and replaced by fading excitements of technological advancements.

Teknologinen kehitys ja kuluttajien oletus sähköisistä kanavista, markkinoinnista, lipunmyynneistä jne. monipuolistaa taiteilijalta vaadittavaa osaamista myös taiteen tekemiseen liittyvistä muista seikoista, kuin itse taide.

Teknologian kehitys on vaikuttanut ja tulee vaikuttamaan siihen, miten muotoilua tehdään. Se vaikuttaa sisältöön, tekijöihin, levittämiseen ja kokemiseen. Perinteiset artesaanialat ja -taidot tulevat jäämään marginaaliin. Erilaisten ohjelmistojen kehittyminen edistää taiteenalojen rajojen hälventymistä, kun tiettyyn alaan liitettyä erityistekniikkaa ei tarvitse enää hallita samalla tavalla kuin ennen ja ohjelmistot ovat kaikkien saatavilla.

Verkkoympäristö ja erilaiset sosiaalisen median kanavat ovat olleet jo pitkään monille taiteilijoille luonteva tapa kohdata yleisöä sekä esittää, levittää ja jakaa omaa taidetta. Teknologinen kehitys on myös kautta historian tuonut taiteen tekemiseen uusia tekniikoita ja menetelmiä, ja on siten taiteilijoille kiinteä osa taiteen tekemisen toimintaympäristöä. Kehityksen seurauksena toiminta- ja ansaintalogiikat ovat kuitenkin jatkuvassa muutoksessa. Taiteilijat näkevät teknologisessa kehityksessä sekä taloudellisen kasvun mahdollisuuksia että uhkia. Esimerkiksi tekijänoikeustulojen suhteen vastaajat ovat enemmän skeptisiä kuin toiveikkaita ja uskovat teknologian roolin vahvistumisen voivan vaikuttaa lisäävästi muun muassa tekijänoikeusrikkomuksiin. Myös algoritmien vaikutus tulonmuodostukseen arveluttaa monia. Teknologian merkityksen kasvu vaikuttaa lisäksi

kulkevan käsi kädessä sosiaalisen median roolin vahvistumisen ja vaatimusten kanssa. Myös tällä on yhteys taiteilijoiden ansaintaan ja osaamistarpeisiin nyt ja tulevaisuudessa.

Työn ja työelämän muutokset näkyvät mielestäni jo nyt sillä tavalla, että yhä teknologinen kehitys luo sekä haasteita että mahdollisuuksia: digitalisaatio parantaa taiteen saavutettavuutta, mutta lisää tekijänoikeudellisia haasteita. On myös aiempaa tärkeämpää miettiä, miten ammattilaisten tekemä taide erottautuu harrastajien tekemästä.

Useampi kirjailija on ottanut osan kirjan markkinoinnista omille harteilleen: he päivittävät aktiivisesti instagramia ja twitteriä, kertovat omasta työstään ja markkinoivat omia teoksiaan. Positiivinen puoli on se, että kirjallisuus saa sellaista huomiota, jota se ei välttämättä saisi ilman tekijöiden aktiivista osallistumista ajankohtaiseen keskusteluun. Negatiivista on sen sijaan se, että sosiaalisen median päivittämisestä saa helposti kokopäiväisen työn, josta ei makseta palkkaa. Lisäksi kuplautuminen näkyy selvemmin somen puolella [...].

Taiteilijoiden vastauksissa useat kehityskulut sekoittuvat ja vahvistavat toisiaan. Etenkin teknologian ja talouden kehityksen ja työelämän muutosten koetaan monin tavoin linkittyvän keskenään. Tulevaisuudessa työn ja vapaa-ajan rajan arvellaan sekoittuvan nykyistä näkyvämmiin ja työelämän, työsuhteiden ja tulonlähteiden pirstaloitumisen lisääntyvän. Toisissa asioissa synnyttää huolta, toiset näkevät asiassa mahdollisuuksia uusista ansaintamuodoista, työtehtävistä ja monialaisemmista työnkuvista. Useat vastaajat pitävät työelämän muutosten ennustettavuutta heikkona. Työnteon pelätään muuttuvan lyhytjänteisemmäksi, kun taiteen tekemisen koetaan edellyttävän usein pitkäjänteisyyttä ja keskittymistä.

Talouden kehityksen vastaajat kuvailevat olevan merkittävässä asemassa pohdittaessa taiteilijoiden toimintaympäristön muutoksia tulevaisuudessa. Talous vaikuttaa perustavanlaatuisesti niin taide- ja kulttuurilaitosten rahoitukseen, taidehankintoihin käytettäviin varoihin, apurahojen ja avustusten määrään kuin taidekasvatukseen ja -koulutukseen. Valtaosa kyselyyn vastanneista taiteilijoista uskoo alan rahoitukseen liittyvän epävarmuuden kasvavan tulevaisuudessa. Taustalla vaikuttavat epävarmuus veikkausvoittovaroista, alan heikko arvostus sekä poliittisten valtasuhteiden muutokset.

Taloukasvu hidastuu, kun ilmastonmuutosta torjutaan ja ihmiset vähentävät kuluttamista. Samaan aikaan väestö ikääntyy ja heidän hoivansa vaikuttaa yhteiskuntien talouteen negatiivisesti (kestävyysvaje). Veikkaan, että kulttuurista leikataan rahoitusta ja samalla asetetaan taiteelle vaateita edistää hyvinvointia [...].

Työelämän muutokset yhteiskunnassa vievät kohti maailmaa, jossa vakituinen, ns. ”oikea työ” ei enää ole yhteiskunnassa oletettu vaihtoehto - tai edes mahdollisuus. Uskon että tämän myötä myös useammat taiteilijat uskaltavat tehdä rohkeampia valintoja taiteilijuutensa suhteen.

Poliittisen valtasuhteiden muutokset ovat aina vaikuttaneet siihen, mihin halutaan panostaa, mitä pidetään tärkeänä. Nähdäänkö taiteilija nerona, käsityöläisenä, hoiva- ja viihdytysalan jatkeena, yrittäjänä, asiantuntijana, tutkijana, keksijänä, poliittisena toimijana.

Uskon, että tulevaisuudessa politiikka vaikuttaa yhä enenemässä määrin vapaan kentän apurahoihin. Taiteen tekemisestä on jo nyt tullut sivuseikka vapaalla kentällä ja käsiteltävästä aiheesta on tullut itsetarkoitus. Apurahoja jakavat tahot ovat jo nyt alkaneet kohdistaa jaettavia apurahoja poliittisiin perusteisiin. Taiteen moniäänisyys tulee kuolemaan, jos kaikki pakotetaan samaan moniäänisyyden kuoroon.

Ekologisuus ja vaatimus toiminnan eettisyydestä ja kestävästä valinnoista tulee painottumaan nykyistä voimakkaammin tulevaisuudessa. Näin arvelevat useat kyselyn vastaajat. Asia tulee näkymään niin taiteilijoiden työskentelytavoissa, materiaalivalinnoissa kuin liikkumisessa. Kestävän kehityksen vaatimukset edellyttävät vastuullista toimintaa ja tämän uskotaan vaikuttavan etenkin taiteilijoiden liikkumiseen, kun he joutuvat nykyistä enemmän pohtimaan ja perustelevaan tarvetta matkustaa esittämään taidettaan. Musiikin alalla asia tulee näkymään esimerkiksi kiertuetoiminnassa, jonka uskotaan vähenevän tulevaisuudessa.

Myös taideteosten materiaalit ja työprosessit tulevat tulevaisuudessa vahvemmin tarkasteluun ekologisuuden näkökulmasta. Tämä voi tarkoittaa muun muassa sitä, että taiteilijoiden on huomioitava entistä tarkemmin taideteostensa elinkaari ja pohdittava sekä teosmateriaalien että teosten kierrätettävyyttä. Myös taiteen sisältöä vastaajat uskovat joutuvansa miettimään tulevaisuudessa ekologisuuden näkökulmasta ja pohtimaan, onko teos tehty kestäväksi aikaa ja tulevien sukupolvien katsetta vai onko sisältö vain tiettyyn aikaan ja paikkaan sidottua.

Det är sannolikt att klimatförändringen begränsar vad man som konstnär kan göra och hur (den materiella) konsten rör sig globalt. Det betyder inte nödvändigtvis att man kommer att göra mindre konst. Jag tror inte att konsten blir bättre eller livligare av ekonomiskt trångmål, så en djup ekonomisk kris skulle utan tvekan påverka negativt.

Förhoppningsvis kommer konstnärer i framtiden att få i lugn och ro koncentrera sig på sitt arbete (skapa konst) istället för att pressa ut

nytt material varje år för gallerier, festivaler mm. Det råder ett otäckt stress klimat över skapandet...

Jag hoppas även att alla kommersiella flådiga biennaler och mässor läggs ned. De finns ju ändå främst bara till för rika människor. Har inget att göra med att skapa en bättre värld.

Yksi valmiiksi valittavaksi annettu kehityssuunta oli väestön eriarvoisuuden kasvu. Taiteilijoiden vastauksissa asia ymmärretään monin eri tavoin. Toisissa vastauksissa väestön eriarvoisuus liittyy taidealan toimijoiden homogenisyyteen ja vähemmistöjen näkymättömyyteen. Eriarvoisuuden kasvuna on myös nähty väestön varallisuuserojen kasvu, mikä vaikuttaa toisaalta mahdollisuuksiin kuluttaa taidetta mutta myös mahdollisuuteen koulutautua ja työskennellä taiteilijana. Taiteen moniäänisyys ja muun muassa yhteiskuntakriittisyys voi supistua tulevaisuudessa, jos yleisöpohja kapenee tai taiteilijoiden taustat lähenevät toisiaan.

Väestön moninaistumisessa vastaajat näkevät sekä positiivisia että negatiivisia kehityskulkuja. Useat toivovat erilaisten vähemmistöjen näkyvän tulevaisuudessa entistä vahvemmin ja yhdenvertaisessa asemassa, mikä synnyttää diversiteettiä niin taiteen tekemiseen kuin sen sisältöihin. Samaan aikaan taiteilijat joutuvat pohtimaan taiteensa sisällön puhuttelevuutta erilaisten yleisöryhmien näkökulmista. Moninaistumisen ja globalisaation uhkakuvana on myös paikallisten identiteettien ja perinteiden katoaminen ja taiteen muuttuminen sisällöltään samankaltaiseksi ympäri maailmaa.

Myös taiteilijat ovat usein eriarvoisessa asemassa keskenään johtuen esimerkiksi eri taiteenalojen tukirakenteista tai vaikkapa maantieteellisestä sijainnista. Alueellisen eriytymisen uskotaan kiihtyvän tulevaisuuden Suomessa. Taiteilijan on yhä vaikeampi elättää itseään tai perhettään muualla kuin kasvukeskuksissa, jos taiteen kuluttajat keskittyvät kasvukeskuksiin ja maaseutu tyhjenee. Alueelliseen eriytymiseen vastaajat katsovat vaikuttavan taiteen rahoituksen ja päätöksenteon keskittyminen pääkaupunkiseudulle.

Väestön ikääntyminen herättää vastaajia pohtimaan muun muassa, miten yleisön määrä kehittyy tulevaisuudessa, muuttuvatko yleisön mieltymykset väestökehityksen seurauksena sekä millaista taidetta tulevaisuudessa rahoitetaan.

Taloudelliset (kapitalismi ja jatkuva kasvu) ja poliittiset tekijät vaikuttavat eriarvoisuuden lisääntymiseen, marginaalien äänten vaientamiseen ja kulttuurisen moniäänisyyden kaventumiseen sekä ylipäätään siihen, että taiteilijoilla (alasta riippumatta) koittavat kovat ajat.

Globalisaatio yhtenäistää taiteen kieltä, jopa tuhoaa alueellisia erikoisuuksia ja jopa keskinkertaistaa taidetta mutta vaikuttaa siihen väistämättä.

Väestön eriarvoisuuden kasvu näkyy mm. taidehankintojen ja taiteen vastaanottamisen sekä harrastamisen polarisoitumisena sinne, missä on enemmän varallisuutta. Kun ihmisellä on riittävä toimeentulo, jää hänelle varallisuutta ja voimavaroja myös taiteeseen. Jos ihmisen elämä on taistelua perustoimeentulon ja arjesta selviytymisen kanssa ei energiaa ehkä jää taiteelle. Taiteen arvostus vähenee silloin, kun on pulaa perusasioista. Taide koetaan tuolloin helposti ylimääräisenä.

Eriarvoisuuden kasvu voi vaikuttaa siihen, ketkä pääsevät kokemaan, opiskelemaan ja tekemään taidetta. On olemassa vaara, että taidetta tehdään yhä samanlaisemmassa porukassa, ja että se tavoittaa etupäässä yleisön, joka jakaa samankaltaisen, hyvän yhteiskunnallisen aseman.

Erityisesti musiikkialalla ulkomaalaisten (ulkomailla koulutuksen saaneiden) osuus kaikista työnhakijoista on jo pitkään ollut yli puolet. Kuitenkin alalla on runsaasti kotimaista työttömyyttä. Suomalaisen muusikoiden työllistymistä tulisi edesauttaa, mutta se vaatisi muutoksia lainsäädäntöön. [...]

TAITEILIJOIDEN ASEMA JA ARVOSTUS YHTEISKUNNASSA

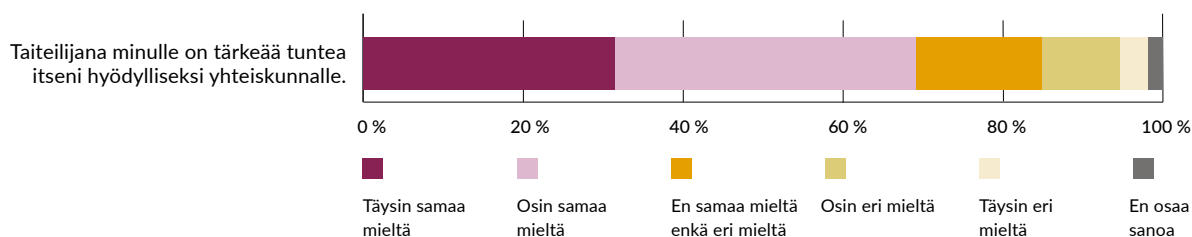
Taiteilijoiden asema ja arvostus yhteiskunnassa viittaa taiteilijoiden ja heidän osaamisensa arvostamiseen yhteiskunnassa esimerkiksi päätöksentekijöiden keskuudessa; taiteilijoiden ammatilliseen asemaan suhteessa muihin ammatteihin; sekä eri taiteenalojen tai yksittäisten taiteilijoiden asemaan suhteessa toisiinsa. Näitä teemoja avataan osiossa tarkastelemalla taiteilijoiden näkemyksiä taiteilijoiden ja taiteilija-ammattien arvostuksesta yhteiskunnassa; heidän kokemuksiin eriarvoisuutta ylläpitävistä rakenteista sekä siitä, millaiset asiat taiteilijat näkevät tärkeinä rahoituspäätöksiä tehtäessä. Osion lopuksi esitellään taiteilijoiden näkemyksiä siitä, millaisia keinoja he kokevat hyvinä taiteilijoiden tilanteen edistämiseksi.

Taiteilijoiden kokemus arvostuksen puutteesta on vahvaa

Valtaosa barometrikyselyyn vastanneista taiteilijoista (69 % täysin tai osin samaa mieltä) pitää tärkeänä kokea taiteilijana itsensä hyödylliseksi yhteiskunnalle. Kokemus on yhteisesti jaettu eri taiteenaloilla, eivätkä näkemykset juurikaan eroa vastaajan iän tai kielen mukaan tarkasteltuna. Kokemus hyödyllisyydestä on hieman tärkeämpää naisille (72 %) kuin miehille (66 %). (Kuvio 13.)

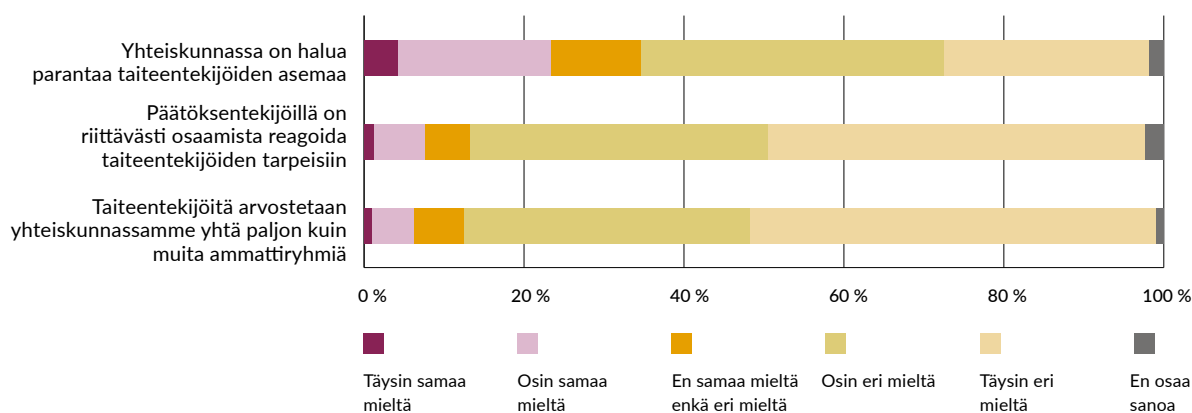
KUVIO 13.

Taiteilijoiden näkemykset väittämään: Taiteilijana minulle on tärkeää tuntee itseni hyödylliseksi yhteiskunnalle. (n=1051)

Vaikka useilla taiteilijoilla on halu tuntee itsensä hyödylliseksi yhteiskunnalle, kokevat vastaajat laajaa arvostuksen puutetta taidetta ja taiteilijoita kohtaan. Taiteilijat luottavat heikosti siihen, että yhteiskunnassa olisi halua parantaa taiteilijoiden asemaa (23 % täysin tai samaa mieltä) tai että päätöksentekijöillä olisi riittävästi osaamista reagoida taiteilijoiden tarpeisiin (7 % täysin tai samaa mieltä). Vain harva vastaajista myöskään kokee, että taiteilijoita arvostettaisiin yhteiskunnassamme yhtä paljon kuin muita ammattiryhmiä. Väitteen kanssa on täysin tai osin samaa mieltä vain kuusi prosenttia kaikista vastaajista. (Kuvio 14.)

KUVIO 14.

Taiteilijoiden näkemykset väittämiin asemastaan ja arvostuksesta yhteiskunnassa. (n=1052)

Vastaajista nuoremmat kokevat vanhempia harvemmin, että yhteiskunnassa on halua parantaa taiteilijoiden asemaa. Väitteen kanssa täysin tai osin samaa mieltä alle 35-vuotiaista on 19 prosenttia vastaajista ja 28 prosenttia 50–64-vuotiaista. Päätoimisista opiskelijoista vain 16 prosenttia on väitteen kanssa täysin tai osin samaa mieltä, mikä on vähiten työmarkkina-aseman mukaan tarkasteltuna. Yrittäjistä joka neljäs uskoo (25 %) yhteiskunnan haluun parantaa taiteilijoiden asemaa, mikä on puolestaan eniten työmarkkina-aseman mukaan tarkasteltuna.

Myös vastaajan taiteenalalla on vaikutusta näkemykseen. Heikoiten yhteiskunnan haluun parantaa taiteilijoiden asemaa luottavat esittävien taiteiden aloilla työskentelevät taiteilijat, joista vain 15 prosenttia on väitteen kanssa täysin tai osin samaa mieltä. Myös audiovisuaalisen alan taiteilijoiden luottamus asiaan on vähäistä. Eniten yhteiskunnan haluun parantaa taiteilijoiden asemaa luottavat arkkitehtuurin ja muotoilun aloilla toimivat, heistäkin kuitenkin vain noin kolmannes (33 %) on väitteen kanssa täysin tai osin samaa mieltä.

Näkemyks, jonka mukaan päätöksentekijöillä ei ole riittävästi osaamista reagoida taiteilijoiden tarpeisiin, on jaettu vastaajien keskuudessa ikään tai työmarkkina-asemaan katsomatta. Myös taiteenalakohtaiset erot vastaajien näkemysten välillä ovat pieniä. Eniten päätöksentekijöiden kykyyn reagoida taiteilijoiden tarpeisiin luottavat arkkitehtuurin ja muotoilun aloilla toimivat vastaajat. Heistäkin kuitenkin vain joka kymmenes (10 %) on väitteen kanssa täysin tai osin samaa mieltä. Heikointa usko päätöksentekijöiden osaamiseen asiassa on esittävien taiteiden aloilla (4 %) toimivien taiteilijoiden piirissä.

Korona on näyttänyt, että EDELLEEN taidetta pidetään harrastuksena eikä oikeana työnä, jonka takia siitä ollaan valmiina ensimmäiseksi luopumaan näennäisesti. Sillä samaan aikaan vapaa-ajalla nämä samat päättäjät varmasti katsovat elokuvia, lukevat kirjallisuutta, nauttivat taiteesta...Myös jatkuva leikkaaminen taiteen osuudesta valtion budjetissa huolestuttaa.

Niin ikään suurin osa vastaajista yhtyy näkemykseen, että taiteilijoita ei arvosteta yhteiskunnassamme yhtä paljon kuin muita ammattiryhmiä. Nuorten vastaukset eroavat merkittävästi vanhempien vastauksista, sillä alle 35-vuotiaista ja päätoimisista opiskelijoista vain kaksi prosenttia on väitteen ”Taiteentekijöitä arvostetaan yhteiskunnassamme yhtä paljon kuin muita ammattiryhmiä” kanssa täysin tai osin samaa mieltä.

Vastaajista arkkitehtuurin ja muotoilun aloilla (10 % täysin tai osin samaa mieltä) sekä kirjallisuuden alalla toimivat (9 %) kokevat aavistuksen muita useammin, että taiteilijoita arvostetaan yhteiskunnassamme yhtä paljon kuin muitakin ammattiryhmiä. Vähiten väitteen kanssa samaa mieltä ovat taiteen moninaisuuden (2 %), esittävien taiteiden (4 %), visuaalisten taiteiden (5 %) sekä audiovisuaalisten taiteiden aloilla toimivat vastaajat (5 %).

Jos vain taiteilijat kunnolla ymmärtävät taiteen arvon, niin taide on jatkossakin vähän epäilyttävää ulkoapäin katsottuna.

Miten meidän arvostusta saisi nousemaan, ettei tarvitsisi oikeuttaa omaa olemassaoloaan yhteiskunnassa. Taide nähtäisiin työnä muiden joukossa.

Att ställas på samma plan som andra löntagare. Att vara likvärdig andra branscher och behandlas jämlikt. Konst är inte en ”hobby”, en ”lyx” eller något ”man gör på sidan om”. Det krävs tusentals med timmar av stenhårt arbete och fokus för att ta sig upp till en professionell nivå som konstskapare.

Toteutumaton tasa-arvo sekä päättäjien kyvyttömyys nähdä taiteilijat oikeana ja myös yhteiskunnalle hyödyllisenä ammattikuntana.

Myös barometrikyselyyn kirjoitetuista avovastauksista käy ilmi, että monet vastaajista kokevat taiteilijoiden ja taiteen arvostuksen yhteiskunnassa heikoksi. Erityisen pettyneitä vastaajat ovat poliittisten päätöksentekijöiden taiteilijoita ja taiteen merkitystä kohtaan osoittaman arvostuksen puutteesta. Myös ”taidevihamielisten poliittisten suuntausten” koetaan heikentävän taiteen asemaa yhteiskunnassa.

Kokemus arvostuksen puutteesta herättää vastaajissa huolta taiteen rahoituksesta, taiteilijoiden koulutuksesta ja taiteen elinvoimasta tulevaisuudessa. Muutamat vastaajat kiinnittivät vastauksessaan huomiota taidealan koulutuksen ja koulutuspaikkojen vähenemiseen, minkä nähdään

osaltaan johtuvan päättäjien kyvyttömyydestä ymmärtää taiteen merkitystä yhteiskunnalle. Koulutusmahdollisuuksien kaventuminen voi tulevaisuudessa näkyä taiteenalojen ja moninaisuuden vähenemisenä. Myös taidekasvatuksen väheneminen huolestaa vastaajia, ja sillä nähdään mahdollista suoraa vaikutusta tulevaisuuden taiteen kuluttajiin, yleisöön. Taiteen aseman ja arvostuksen parantamiseksi taiteesta tulisi puhua yhteiskunnassa enemmän. Tähän vastaajat näkevät keinoina sekä taidekasvatuksen että taidepuheen ja -kritiikin määrän lisäämisen.

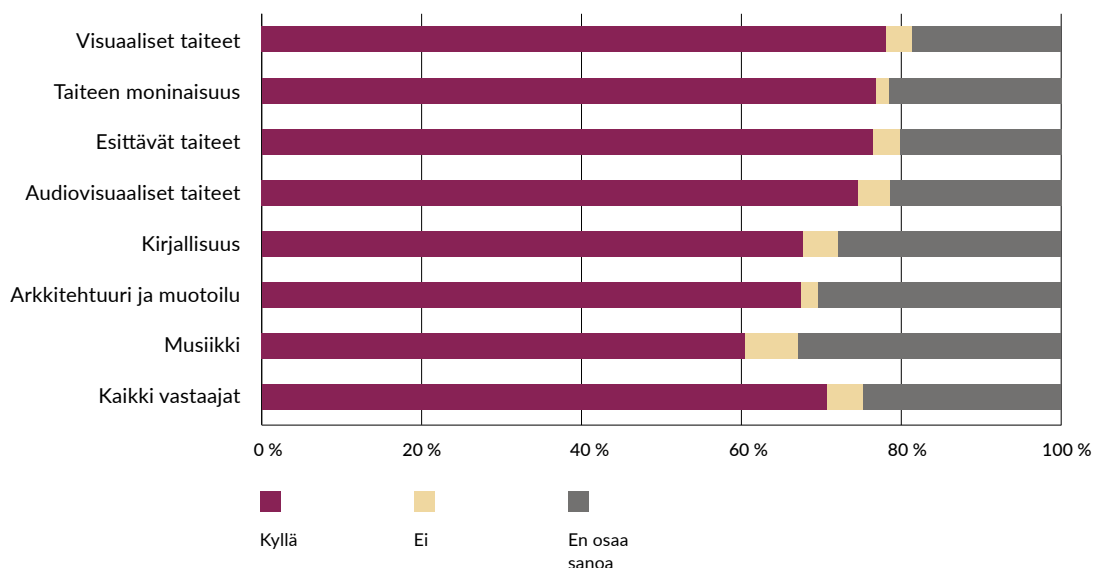
Eriarvoistavia rakenteita esiintyy kaikilla taiteenaloilla – taustalla vaikuttavat monenlaiset tekijät

Sen lisäksi, että vastaajista useat kokevat taiteilijoiden aseman olevan yhteiskunnassa heikko, myös taiteen kentällä esiintyy rakenteita, jotka ylläpitävät eriarvoisuutta alan ammattilaisten välillä. Kaikista vastaajista 71 prosenttia kokee taiteen kentällä olevan eriarvoisuutta ylläpitäviä rakenteita. Vain neljä prosenttia kaikista vastaajista näki, että taiteen kentällä ei ole eriarvoisuutta ylläpitäviä rakenteita. Neljännes ei osannut ottaa kantaa kysymykseen.¹¹ (Kuvio 15.)

Taiteen kentän rakenteita eriarvoistavina pitävät eniten visuaalisten taiteiden (78 %), esittävien taiteiden (77 %) ja taiteen moninaisuuden (77 %) aloilla toimivat vastaajat. Yksittäisistä taiteenaloista samoin kokevat vahvimmin sirkustaiteen (82 %), tanssitaiteen (79 %) ja kuvataiteen (79 %) aloilla toimivat taiteilijat. Vähiten samoin kokevat musiikin alalla toimivat, joista 60 prosenttia on sitä mieltä, että taiteen kentällä on eriarvoisuutta ylläpitäviä rakenteita.

11 Samaa kysymysmuotoilua on käytetty myös vuosien 2016 ja 2017 barometreissä. Vuoden 2016 barometrikysely suunnattiin taiteilijajärjestöjen hallitusten edustajille (n=148) ja vuonna 2017 barometriin vastasivat nuoret (alle 35-vuotiaat) taiteilijat (n=565). Taiteilijajärjestöjen edustajista 66 prosenttia ja nuorista 53 prosenttia koki, että taiteen kentällä esiintyy rakenteita, jotka ylläpitävät eriarvoisuutta. Nuorista peräti 40 prosenttia ei kuitenkaan osannut ottaa kantaa kysymykseen. (Hirvi-Ijäs ym., 2017, s. 82; Hirvi-Ijäs ym., 2018, s. 79.) Asiaa kysyttiin myös vuoden 2018 barometrissä, silloin peräti 83 prosenttia vastaajista koki, että taiteen kentällä on eriarvoisuutta ylläpitäviä rakenteita. Osuus ei kuitenkaan ole vertailukelpoinen muiden vuosien kanssa, sillä vuoden 2018 kyselyssä vastausvaihtoehtona ei ollut kohtaa 'en osaa sanoa'. (Hirvi-Ijäs ym., 2019, s. 79.)

KUVIO 15.

Koetko, että taiteen kentällä on rakenteita, jotka pitävät yllä eriarvoisuutta? Vertailu taiteenaloittain.

Kokemus vähemmistöön kuulumisesta lisää jonkin verran tunnetta rakenteiden eriarvoisuudesta. Johonkin vähemmistöön itsensä identifioivista vastaajista 77 prosenttia pitää taiteen kentän rakenteita eriarvoisuutta ylläpitävinä, kun muista vastaajista samoin kokee 68 prosenttia. Muunsukupuoliset (83 %) ja naiset (73 %) kokevat miehiä (67 %) useammin rakenteet eriarvoistavina. Kielen mukaan tarkasteltuna muun kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkieliset vastaajat ovat puolestaan harvemmin sitä mieltä, että taiteen kentällä on eriarvoisuutta ylläpitäviä rakenteita (59 %) kuin suomen- (71 %) tai ruotsinkieliset (71 %).

Barometrikyselyn vastaajista 584 täydensi vastaustaan ja kuvasi, milloin rakenteiden ja käytäntöjen he kokevat ylläpitävän eriarvoisuutta taiteen kentällä. Kokemukset ovat sekä yksilöllisiä että yhteisiä ja niihin vaikuttavat niin vastaajan henkilökohtaiset ominaisuudet kuin työmarkkina-asema sekä koulutus- ja sosioekonominen tausta. Melko harvassa vastauksessa eriarvoisuuden syynä mainittiin kuitenkin esimerkiksi ikää tai etnistä taustaa.

Vastauksissa yleisimmin esiintyvät syyt liittyvät taiteenalojen keskenään eriarvoiseen asemaan, mikä näkyy vastaajien mukaan erityisesti rahoituksen jakautumisessa taiteenalojen välillä. Myös kokemus siitä, että päätöksenteossa taiteenaloja arvotetaan eri tavoin, on yleistä. Etenkin kuvataiteen rahoituksen niukkuuden, taiteenalan rakenteiden heikkouden ja kuvataiteilijoiden usein muita taiteenaloja pienempien palkkioiden kuvailaan synnyttävän eriarvoisuutta suhteessa muilla taiteenaloilla toimiviin.

Yksittäisissä kokemuksissa tuotiin esille myös muiden taiteenalojen heikkoa asemaa niin arvostuksessa kuin rahoituksessa. Lisäksi vastauksista käy ilmi, että saman taiteenalan sisällä on usein ammattikuntia, joiden nauttima suurempi arvostus voi ilmetä muun muassa palkkaeroina. Erään vastauksen esimerkki koski käsikirjoittajien ja ohjaajien erilaista asemaa elokuva-alalla.

Tiettyjen alojen lobbausvoima suhteessa muihin on valtava. Tähän vaikuttavat rakenteelliset tekijät jo siksi, että kaikilta aloilta ei ole mahdollista suorittaa selkeää ammattiin valmistavaa korkeakoulututkintoa (esim. kirjailijat, sanataiteilijat, sirkustaiteilijat). Eri taiteenalojen rahoituksessa on valtavia eroja, eikä pienillä taiteenaloilla ole mahdollisuutta kehittää tai luoda rakenteita, jollei sitä aktiivisesti tueta.

Visual artists are treated as if they should be grateful that they have a chance to show what they do while musicians are always paid and no one would expect them to play for free.

Pienet alat jäävät jalkoihin. Olisi toivottavaa, että marginaalitaiteisiin kiinnitettäisiin enemmän huomiota. Esim. tekstiilitaiteen sijoittuminen Taiken toimikunnissa on epäselvä. Nykytekstiilitaide ei ole muotoilua, jonka jaosta vertaisarvioinnin voisi tehdä muotoilija. Kyseessä on erityinen ja oma taiteenala, joka on olemassa myös kansainvälisesti.

Valtionosuusjärjestelmän (VOS) ja vapaan kentän rahoituksen, vakauden ja tukirakenteiden välillä esiintyvä kuilu on myös yksi voimakkaasti eriarvoisuutta luova rakenne. VOS-laitoksissa ja vapaalla kentällä työskentelevät taiteilijat ovat keskenään eriarvoisessa asemassa esimerkiksi työsuhteiden ja sosiaaliturvan sekä yleisten työntekoa tukevien rakenteiden, kuten työhyvinvoinnin, työsuojelun ja työterveyden suhteen. Valtionosuusjärjestelmän ja taiteen vapaan kentän erilainen rahoitusrakenne ja työehdot synnyttävät myös eroja taiteenalojen sisällä esiintyvään palkkatasa-arvoon.

Esimerkiksi teatteri ja klassinen musiikki ovat kunnallisen toiminnan kautta tietyn alan taiteilijoita virkoihin työllistäviä. Kaikilla taiteen aloilla ei ole samanlaista mahdollisuutta.

VOS -järjestelmä versus ”vapaat taiteilijat”, VOS -taiteilijoilla on tiedossa jatkuvuus, vapailla taiteilijoilla tulevaisuus on kiinni siitä miten paljon jaksat itsestäsi puristaa.

Perinteet ovat hyvä tuki, mutta ne jäykistävät etenkin hallintoa, mikä tulee pari vuosikymmentä perässä verrattuna siihen maailmaan, missä taiteilija elää.

Apurahajärjestelmässä barometrikyselyn vastaajat näkevät eriarvoistavia käytäntöjä usealla eri perusteella. Apurahoja koetaan jaettavan herkemmin

”trendikkäitä” ja ajankohtaisia aiheita käsitteleviin hankkeisiin. Kokemus suosimisesta tai epätasa-arvoisesta kohtelussa apurahoja jaettaessa on myös yleistä. Tämän vastaajat kuvailevat liittyvän muun muassa läheisiin suhteisiin apurahan jakajan ja saajan välillä, henkilökohtaisiin mieltymyksiin, vertaisarvioitsijoiden asiantuntemuksen puutteeseen, eroavaisuuksiin taiteenalojen arvostuksessa, apurahahakujärjestelmien saavutettavuuteen ja alueelliseen eriarvoisuuteen. Kokemuksien mukaan apurahat keskittyvät harvoille ja valituille, usein jo uraa luoneille ja tunnetuille taiteilijoille.

Päätäjiä suurissa rahoituspäätöksissä on liian vähän [...] ja päätösvallassa on liian kauan samat ihmiset. Taide on subjektiivista, miksi yksi ihminen päättää siitä, kuka saa verorahoista vuoden elannon, ja kuka ei?

Närmast att olika trender inom samhällsdiskussionen och politiskt korrekta projekt, så som de definieras i olika tider, har en bättre stipendiefinansiering - ett nytt fenomen med bidrag på flera hundratusentals euro. Det är alltså då mecenaterna som definieras ”vad som behövs” och konstnärer som svarar på den efterfrågan. Jag är absolut för inklusion, jag är feminist etc. och samhällsligt engagerad. Så jag kommer inte från en konservativ hållning. Men det är uppenbart att genom att lyfta vissa nyckelord får man trovärdighet och pengar, ibland oberoende av kvalitet, substans och egentlig originalitet. Det är mycket tydligt vad som är ”ute” och ”inne”.

Apurahajärjestelmät eivät ole saavutettavia neurokirjon häiriöistä kärsiville. Hakemusten kirjoittaminen on itselleni kokopäiväistä työtä.

Vastauksista piirtyy kuva, jonka mukaan kontakteilla ja verkostoilla on olennainen rooli ja merkitys niin apurahojen kuin työn saannissa. Kontaktit ja verkostot ovat usein heikompia muualla Suomessa kuin pääkaupunkiseudulla asuvilla, sillä pitkät välimatkat hankaloittavat tilaisuuksissa käymistä ja henkilökohtaisia tapaamisia. Tämä vaikuttaa vastausten perusteella muualla Suomessa asuvien taiteilijoiden näkyvyyteen ja tunnettuuteen, ja sitä kautta rahoituksen saamiseen.

Nuorten ja kokemattomien taiteilijoiden on vaikeampi saada rahoitusta. Myös ilman henkilökohtaisia verkostoja on vaikeaa saada työtilaisuuksia ja sitä kautta rahoitusta. Taiteen tekijöiden neuvotte-luasema suhteessa taiteen tilaajiin on edelleen heikko.

Rahaa ohjataan aivan liikaa Helsinkiin, kun koko Suomi on täynnä taiteenarvoista yleisöä!

Helsinkikeskeisyys, joka on tietty jossain määrin luonnollista, kun siellä liikutaan samoissa ”piireissä”. Entisenä stadilaisena tunnistan tilanteen. Media on entistä enemmän siirtänyt taidejournalismin

marginaaliin tai osaksi viihdehöpöttelyä, se synnyttää eri alojen näkyvyyden eroja.

Myös koulutuksella ja oppilaitosten keskinäisellä arvostuksella on roolinsa eriarvoisuuden synnyssä. Vastaajien mukaan Suomessa arvostetaan vahvasti muodollista, ylempää korkeakoulututkintoa. Taideoppilaitoksia arvostetaan keskenään, mikä asettaa taiteilijoita keskenään eriarvoiseen asemaan. Oppilaitoksen merkitys taiteilijan tulevaisuuden ja uran kannalta voi olla ratkaiseva, jos tietystä oppilaitoksesta valmistuneita pidetään lähtökohdaisesti muista oppilaitoksista valmistuneita lahjakkaampina tai ammattimaisempina. Monien vastaajien mukaan Suomessa ylikorostetaan taidealan (korkea)koulutusta ja sille annetaan myös liikaa painoarvoa tehtäessä päätöksiä apurahoista ja työtilaisuuksista.

Suomessa on vahvasti valloillaan tiettyjen koulujen suosiminen, joka näkyy suoraan miten taiteilijoita kohdellaan eriarvoisesti vaikka koulutusvuosia olisi yhtä paljon takana. Jos on valmistunut ”väärästä” koulusta on turha hakea hyväksyntää/galleriapaikkaa/työpaikkaa/työskentelyapurahoja jne. Monien gallerioiden näyttelykalenterit ja näyttelyhistoria on erittäin tasapaksua (samat koulutustaustat ja piirit) ja valkoista.

Nuoria korkeakoulutettuja taiteilijoita arvostetaan enemmän kuin kouluttamattomia ja vanhempia. Erilaiset taitelijayhteisöt pyrkivät valikoimaan jäsenensä ja erottautumaan parempina ja tärkeämpinä. Kun ei ole korkeasti koulutettu, kuuluisa ja nuori taiteilija, tulevaisuus näyttää pimeältä.

Myös esimerkiksi iän, sukupuolen ja sosioekonomisen tai etnisen taustan tiedetään synnyttävät eriarvoisuutta. Vastausten mukaan taiteen kentällä tunnustetaan huonosti lähtökohtien epätasa-arvoa sekä sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman mahdollistamaa etumatkaa. Myös koulutusta ja välineitä omien ennakkoluulojen tunnistamiseen on heikosti saatavilla. Erään vastaajan mukaan taidekentällä vallitsee ”tasa-arvoharha, jossa väitetään kaikilla olevan samat mahdollisuudet taiteilijuuteen, vaikka esimerkiksi (perheen) taloudelliset resurssit antavat mahdollisuuden uran alussa oleville tekijöille tehdä palkatonta taidetta ja kasvattaa portfoliota ja saada näkyvyyttä samaan aikaan kun tekijät, joilla ei ole samoja resursseja, joutuvat käyttämään aikansa perustoimeentulon hankkimiseen sivutoita tekemällä”.

Ikään tai etniseen taustaan liittyviä eriarvoistavia käytäntöjä tuotiin vastauksissa esille kokonaisuudessaan vain vähän, sukupuoleen liittyviä jonkin verran enemmän. Vastauksissa kuvailtiin eri tavoin taidealalla esiintyvää ja näkyvää seksismiä, rasismia, homo- ja transfobiaa ja ikäsyrjintää:

Tuloero naisten ja miesten välillä on huomattavasti suurempi kuin väestössämme keskimäärin.

Esim. miesoletettuja taiteilijoita syrjitään tällä hetkellä kaikissa mahdollisissa arvioinneissa.

Gamla hierarkier finns fortfarande kvar. Tycker mig se att kvinnor fortfarande är i underläge till exempel inom musiken. Även för invandrare kan det vara svårt att ta sig fram som konstnär.

Esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten taiteilijoiden on vaikea karistaa maahanmuuttajaleimaansa taideinstituutioiden edessä ja heidän odotetaan tuottavan taidetta vain tästä näkökulmasta ollakseen kiinnostavia.

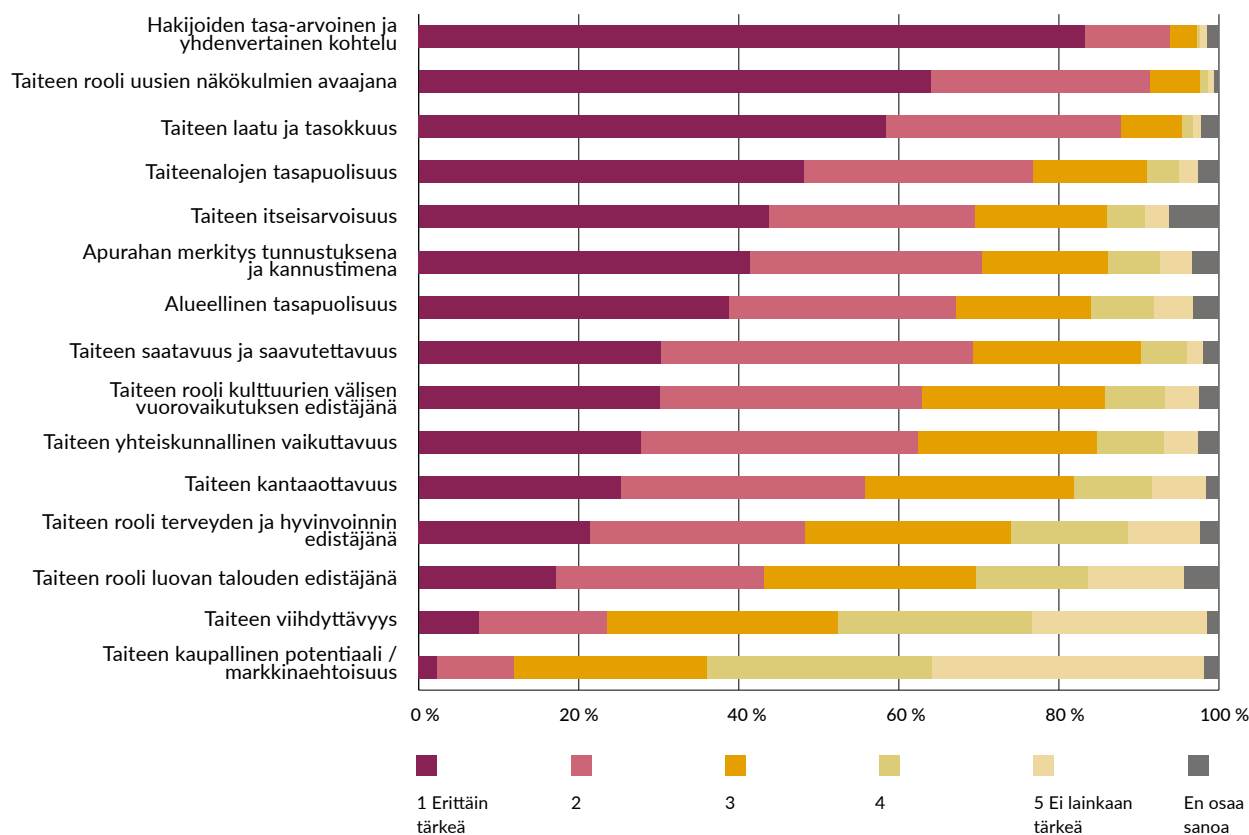
Society is set up to validate straight, white, cis people over anyone else; the arts additionally validates men far more than women. Structural racism, homophobia, and especially transphobia limit the kind of art shown, and to a lesser extent the kind of art made.

Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kohtelu on taiteilijoille tärkeintä rahoituspäätöksissä

Taiteen rahoituspäätöksiä tehtäessä taiteilijat pitävät tärkeänä hakijoiden tasa-arvoista ja yhdenvertaista kohtelua (94 %), taiteen roolia uusien näkökulmien avaajana (91 %) sekä taiteen laatua ja tasokkuutta (88 %). Lähes kaikki vastaajat pitävät näitä erittäin tai jokseenkin tärkeinä. Enemmän kuin kolme neljästä (77 %) vastaajasta näkee tärkeänä myös taiteenalojen tasapuolisuuden. (Kuvio 16.)

Taiteen välineellisistä tai yhteiskunnallisista rooleista rahoituspäätöksiä tehtäessä useammin tärkeimmäksi nousee vastausten perusteella taiteen rooli uusien näkökulmien avaajana. Taiteen roolia kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen edistäjänä ja taiteen yhteiskunnallista vaikuttavuutta pitää tärkeänä noin kaksi kolmesta vastaajasta ja taiteen roolia terveyden ja hyvinvoinnin tai luovan talouden edistäjänä hieman alle puolet vastaajista. Sen sijaan taiteen viihdyttävyyttä tai markkinaehtoisuutta vastaajat pitävät vähiten tärkeinä tekijöinä rahoituspäätöksiä tehtäessä. (Kuvio 16.)

KUVIO 16.

Taiteilijoiden näkemykset erilaisten kriteerien tärkeydestä taiteen rahoituspäätöksissä. (n=1045-1054)

Avovastauksista käy ilmi, että tulevaisuudessa useita vastaajia huolettavat rahoituksen kriteerit ja päätöksenteon läpinäkyvyys, ja näiden vaikutukset taiteen vapauteen. Päätäjien ja rahoittajien koetaan usein pyrkivän ohjaamaan taiteen sisältöä erilaisilla teemahauilla ja hakemaan taiteesta ratkaisuja erilaisiin yhteiskunnan ongelmiin. Tämän koetaan olevan ristiriidassa myös taiteilijoita kohtaan osoitetun arvostuksen kanssa: taiteilijoiden arvostus koetaan heikoksi, mutta heidän toivotaan ratkovan ongelmia, jotka liittyvät kansalaisten hyvinvointiin, terveyteen ja osallisuuteen sekä laajemmin esimerkiksi ilmastonmuutokseen.

I am concerned that trendy ideas and fashion start becoming the dominate forms of art that get funded. For example, one can see that areas like collective art groups, art for the community, digital art, gender-based art, victim-based art are all the hot topics now, so the funding will go to these groups and people. While those are all legitimate art forms, they should not get special priority over other kinds of artworks or methods of working.

Miten välttää itsesensuuri ja yhteiskunnan kautta tuleva paine tehdä ”hyvää” taidetta.

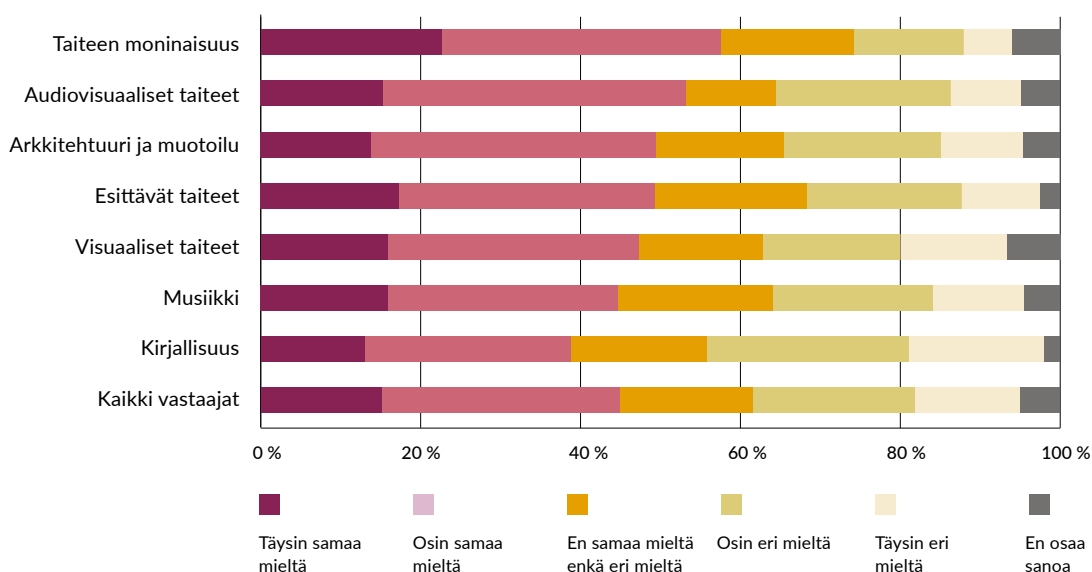
Kuvataiteen ja etenkin julkisentaiteen käyttö eräänlaisena laastarina paikkaamaan huonoa suunnittelua tai muuten epämiellyttävää ympäristöä. Se ettei taiteellisella ajattelulla nähdä olevan arvoa, että arvoa nähdään olevan vain jollain, joka voidaan brändätä.

Apurahan myöntäjien halu vaikuttaa sisältöön erilaisilla teema-
hauilla. Tämä askarruttaa jo nyt. Taiteen vapaus täytyy säilyttää.

Vastaajia pyydettiin ottamaan kantaa väitteeseen ”Taiteilijan vapauteni kärsii rahoittajien ja muiden asettamien vaatimusten vuoksi”. Vastauksissa on havaittavissa suurta hajontaa: väitteen kanssa täysin tai osin samaa mieltä on 45 prosenttia ja täysin tai osin eri mieltä 33 prosenttia. Vastauksista ei käy myöskään yksiselitteisesti ilmi, johtuvatko kokemukset siitä, että vaatimuksia ei ole, vai siitä, että niiden ei koeta rajoittavan omaan taiteen tekemistä. (Kuvio 17.)

KUVIO 17.

Taiteilijoiden näkemykset väittämään: Taiteilijan vapauteni kärsii rahoittajien ja muiden asettamien vaatimusten vuoksi. Vertailu taiteenaloittain.

Yhteistyö koetaan tärkeäksi taiteilijoiden aseman edistämässä – perustuloa kannattaa kolme neljästä vastaajasta

Vastaajien keskuudessa vallitsee melko vahva yhteinen näkemys siitä, että taiteenalojen yhteistä edunvalvontaa tulisi korostaa taiteilijoiden aseman edistämässä (84 % täysin tai osin samaa mieltä). Niin ikään valtaosa kokee, että itsensätyöllistäjien edunvalvontaa tulisi kehittää yhteistyössä muiden alojen itsensätyöllistäjien kanssa (76 %). Asiassa ei ole suuria eroja vastaajan työmarkkina-aseman mukaan, mutta yrittäjät (81 %) ja freelancerit (80 %) ovat väitteen kanssa keskiarvoa useammin samaa mieltä. (Kuvio 18.)

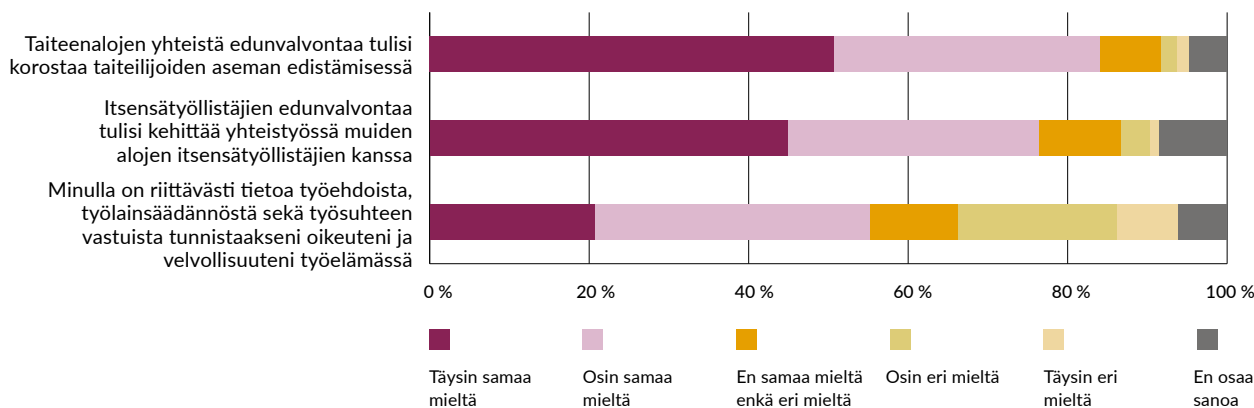
Vastausten perusteella useilla taiteilijoilla on puutteita tiedoissa työehdoista, työlainsäädännöstä ja työsuhteen vastuista (kuvio 18). Tällä voi olla vaikutusta kykyyn tunnistaa omia oikeuksia ja velvollisuuksia työelämässä. Kaikista vastaajista vähän yli puolet (56 %) on täysin tai osin samaa mieltä, että heillä on riittävästi tietoa työehdoista, työlainsäädännöstä sekä työsuhteen vastuista. Kuitenkin vain viidennes (21 %) vastaajista on väitteen kanssa täysin samaa mieltä. Kokemus omien oikeuksien ja velvollisuuksien tunnistamisesta työelämässä vahvistuu iän myötä: väitteen kanssa täysin tai samaa mieltä on 44 prosenttia alle 35-vuotiaista, 54 prosenttia 35–49-vuotiaista ja 63 prosenttia 50–64-vuotiaista.

Heikoimmaksi oman tietotasonsa kokevat visuaalisen taiteen aloilla (49 % täysin tai osin samaa mieltä) sekä arkkitehtuurin ja muotoilun alalla toimivat vastaajat (51 %). Parhaiten omat oikeutensa ja velvollisuutensa työelämässä kokevat tunnistavan esittävien taiteiden aloilla (66 % täysin tai osin samaa mieltä) ja audiovisuaalisten taiteiden aloilla toimivat vastaajat (65 %).

Päätoimisista opiskelijoista vain runsas kolmannes kokee (36 % täysin tai osin samaa mieltä), että heillä on riittävästi tietoa työehdoista, työlainsäädännöstä sekä työsuhteen vastuista tunnistakseen oikeutensa ja velvollisuutensa työelämässä. Parhaiten oikeutensa ja velvollisuutensa tunnistavat palkansaajat ja freelancerit, joista molemmista lähes kaksi kolmasosaa (60 %) on väitteen kanssa täysin tai osin samaa mieltä. Myös yrittäjät kokevat tuntevansa oikeutensa ja velvollisuutensa aavistuksen vastaajien keskiarvoa useammin (59 %).

KUVIO 18.

Taiteilijoiden näkemykset väittämiin yhteistyöstä edunvalvonnassa sekä omasta tietämyksestään työsuhteeseen ja työlainsäädäntöön liittyvissä kysymyksissä. (n=1049–1053)

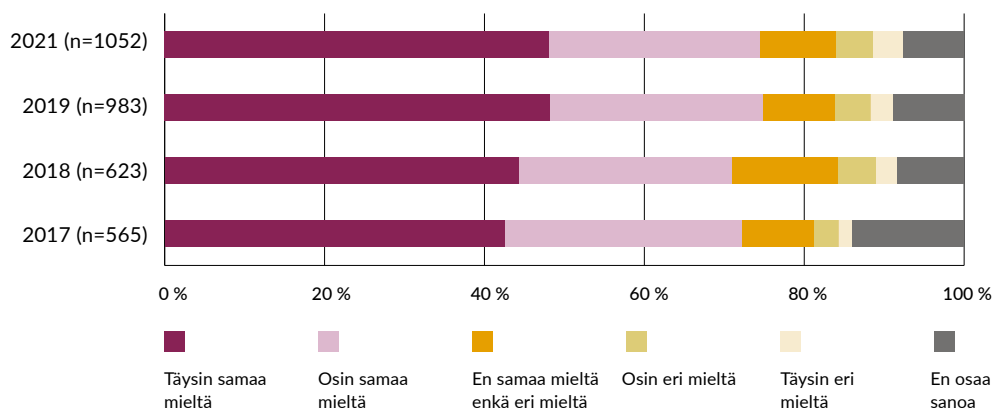
Paras tapa parantaa taiteilijoiden sosiaaliturvaa on ottaa käyttöön yleinen ja vastikkeeton perustulo. Näin ajattelee 74 prosenttia vastaajista (täysin tai osin samaa mieltä). Täysin samaa mieltä asiasta ovat vahvimmin nuoret, alle 35-vuotiaat (58 %) verrattuna esimerkiksi 50–64-vuotiaisiin (44 %). Eniten perustuloa kannattavat työttömät työnhakijat (81 %), työskentelyyn tarkoitettun apurahan saajat (81 %), vapaana taiteilija työskentelevät (80 %) sekä päätoimiset opiskelijat (80 %). Vähiten asia saa kannatusta eläkeläisten (65 %) ja yrittäjien (70 %) parissa. Perustulon kannatus on säilynyt taiteilijoiden keskuudessa lähes samalla tasolla aikaisempiin barometrikyselyihin verrattuna (Kuvio 19.)

Perustuslaki velvoittaa yhteiskuntaa turvaamaan vapauden harjoittaa taidetta ja tiedettä. Käytännössä taiteilijoiden erittäin monimuotoinen ammattikunta saa kyllä vapauden, mutta taiteilijat riipivät ja raapivat elantonsa sieltä täältä. Taiteen tason ylläpitäminen pienessä maassamme olisi tosi tärkeää ja taiteilijoiden perusturva pitäisi saada kuntoon.

Toivoisin hartaasti, ettei toimivaa apurahajärjestelmää romutettaisi. Taiteilijuutta ei voi laittaa samalle viivalle muiden ammattien kanssa. Siksi en myöskään usko perustulon ratkaisevan taiteilijoiden kysymystä.

KUVIO 19.

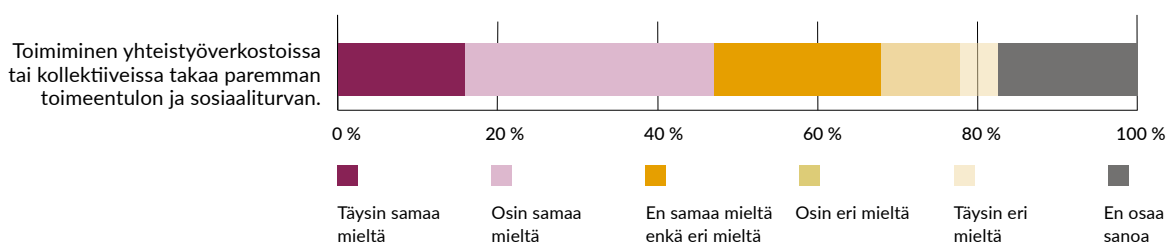
Taiteilijoiden näkemykset väittämään: Paras tapa parantaa taiteen-tekijöiden sosiaaliturvaa on ottaa käyttöön yleinen ja vastikkeeton perustulo. Vertailu 2017–2021.

Näkemyks, jonka mukaan toimiminen yhteistyöverkostoissa tai kollektiiveissa takaisi paremman toimeentulon ja sosiaaliturvan saa eniten kannatusta vanhemmilta, yli 50-vuotiailta vastaajilta, sekä taiteen moninaisuuden (65 %) musiikin (55 %), esittävien taiteiden (53 %) ja arkkitehtuurin ja muotoilun aloilla toimivilta (54 %). Huomattavan suuri osa vastaajista ei kuitenkaan osannut ottaa väitteeseen lainkaan kantaa. Työmarkkina-aseman mukaan tarkasteltuna eniten väitteen puolesta ovat freelancerina toimivat, joista puolet (50 %) on väitteen kanssa täysin tai vähintään osin samaa mieltä. (Kuvio 20.)

KUVIO 20.

Taiteilijoiden näkemykset väittämään: Toimiminen yhteistyöverkostoissa tai kollektiiveissa takaa paremman toimeentulon ja sosiaaliturvan. (n=1053)

KORONAVIRUSPANDEMIAN VAIKUTUKSIA TAITEILIJOILLE JA TAITEEN TEKEMISEEN

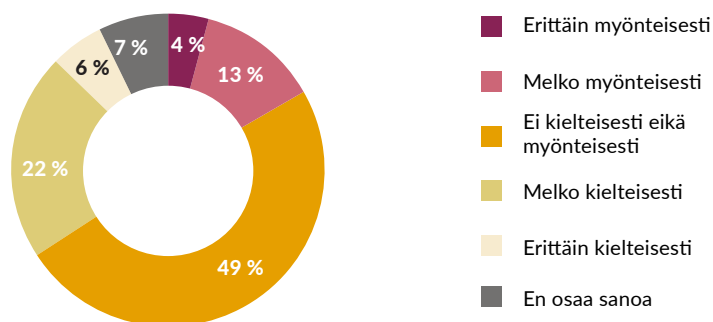
Barometrikyselyyn sisällytettiin edellisen vuoden tavoin erillinen kysymysosio koronaviruspandemiasta ja sen vaikutuksista. Osiossa tarkastellaan, millaisia vaikutuksia pandemialla on ollut taiteilijoiden ammatillisiin tulevaisuudennäkymiin, millaisia kokemuksia taiteilijoilla on korona-ajan sosiaali-, työttömyys- tai eläketurva-asioiden hoitamisesta sekä millaisia muutoksia tai uusia työskentelytapoja pandemia on tuonut taiteen tekemiseen.

Korona-ajan kuormittavuus näkyy taiteilijoiden ammatillisissa tulevaisuudennäkymissä

Taiteilijoilta tiedusteltiin, miten he kokevat koronapandemian vaikuttaneen ammatillisiin tulevaisuudennäkymiinsä. Noin puolet kaikista vastaajista kokee, ettei pandemialla ole ollut erityistä kielteistä tai myönteistä vaikutusta heidän näkemykseensä omasta ammatillisesta tulevaisuudesta taiteilijana. Hieman yli neljännes (27 %) vastaajista kokee pandemian vaikuttaneen melko tai erittäin kielteisesti. Myönteisiä vaikutuksia omiin tulevaisuudennäkymiin taiteilijana kokee pandemialla olleen vajaa viidennes (17 %) vastaajista. (Kuvio 21.)

KUVIO 21.

Koronapandemian vaikutukset taiteilijoiden näkemykseen omasta ammatillisesta tulevaisuudesta. (n=1054)

Selkeästi eniten kielteisiä vaikutuksia ovat kokeneet musiikin aloilla toimivat. Heistä lähes puolet (47 %) näkee pandemian vaikuttaneen omiin ammatillisiin tulevaisuudennäkymiin kielteisesti. Esittävien taiteiden aloilla tanssitaiteen ja näyttämötaiteen edustajat kokevat selkeästi

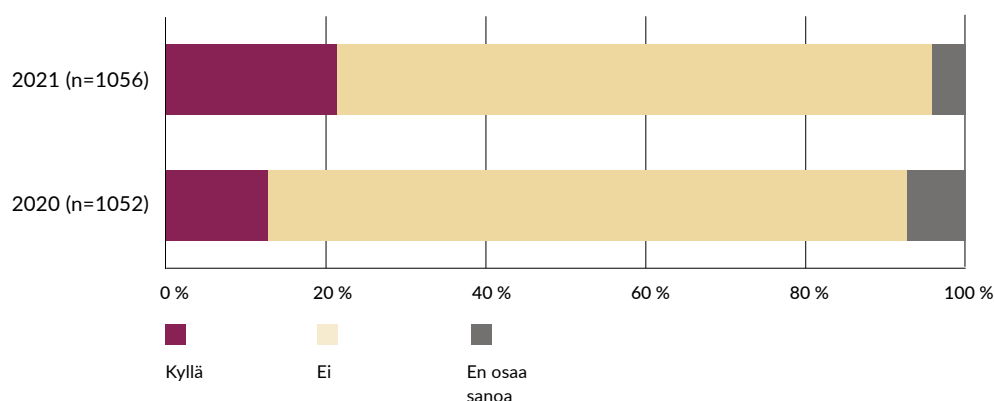
keskimääräistä useammin (38 %) pandemialla olleen kielteisiä vaikutuksia tulevaisuudennäkymiinsä.

Muita keskimääräistä useammin kielteisiä vaikutuksia kokeneita ryhmiä ovat nuoret (alle 35-vuotiaat), joista kolmannes kokee pandemian vaikuttaneen kielteisesti omiin tulevaisuudennäkymiin, päätoimiset opiskelijat (44 %) sekä freelancerina työskentelevät (35 %). Kyselyyn vastanneista muunkielisistä taiteilijoista lähes puolet (45 %), ruotsinkielisistä taiteilijoista keskimääräistä useampi (33 %) ja suomenkielisistä taiteilijoista neljännes (26 %) kokee pandemian vaikuttaneen negatiivisesti ammatillisiin tulevaisuudennäkymiin.

Viidennes (21 %) kaikista kyselyyn vastanneista taiteilijoista on harkinut ammatinvaihtoa tai vaihtanut ammattia koronaviruspandemiasta johtuen. Ammatinvaihtoa harkinneiden taiteilijoiden osuus on kasvanut yhdeksän prosenttiyksikköä vuoteen 2020 verrattuna. (Kuvio 22.)

KUVIO 22.

Koronapandemiasta johtuen ammattia vaihtaneet tai ammatinvaihtoa harkinneet. Vertailu 2020–2021.

Suurimmat osuudet ammatin vaihtoa harkinneissa tai ammattia vaihtaneissa ovat musiikin ja esittävien taiteiden aloilla, kuten vuotta aikaisemminkin. Noin kolmannes musiikin (35 %), sirkuksen (35 %), tanssitaiteen (34 %) ja näyttämötaiteen (33 %) alojen taiteilijoista on harkinnut ammatinvaihtoa tai vaihtanut ammattia. Ikäryhmistä 34-vuotiaat tai nuoremmat (30 %) ovat harkinneet ammatinvaihtoa muita ikäryhmiä useammin. (Taulukko 10.)

Kieliryhmistä puolestaan ruotsinkieliset (26 %) ja muunkieliset (27 %) ovat harkinneet ammatinvaihtoa hieman useammin kuin suomenkieliset (21 %). Keskimääräistä useammin ammattia ovat vaihtaneet tai ammatinvaihtoa harkinneet freelancerit (29 %), päätoimiset opiskelijat (29 %), työttömät työnhakijat (26 %) sekä palkansaajat (26 %). (Taulukko 10.)

TAULUKKO 10.

Koronapandemiasta johtuen ammattia vaihtaneet tai ammatinvaihtoa harkinneet. Vertailu taiteenalan, iän, kielen ja työmarkkina-aseman mukaan.

Taustamuuttuja	Harkinnut ammatin- vaihtoa tai vaihtanut ammattia, %
Taiteenala	
Arkkitehtuuri ja muotoilu	13 %
Audiovisuaaliset taiteet	24 %
Esittävät taiteet	33 %
Kirjallisuus	13 %
Musiikki	35 %
Visuaaliset taiteet	13 %
Taiteen moninaisuus	23 %
Ikä	
34 tai nuorempi	30 %
35-49-vuotiaat	24 %
50-64-vuotiaat	18 %
65 tai vanhempi	1 %
Kieli	
Suomenkieliset	21 %
Ruotsinkieliset	26 %
Muunkieliset	27 %
Työmarkkina-asema	
Palkansaaja	26 %
Vapaa taiteilija	19 %
Työskentelyyn tarkoitetun apurahan saaja	22 %
Yrittäjä	23 %
Freelancer	29 %
Työtön työnhakija	26 %
Eläkeläinen	2 %
Päätoiminen opiskelija	29 %

Ei se ammatinvaihto ollut koronan syytä kokonaan, tuli mitta täyteen freelanserin elämää (jatkuvaa tietämättömyyttä tulevaisuuden työtilanteista, apurahahakuja, kituuttamista apurahoilla, työttömyyskorvauksella tai osa-aikatöiden tuloilla). Halu saada pysyvää tuloa, parempaa tuloa. Myös kahden viimeisen taidealan työpaikan työolosuhteet vaikutti siihen, että mitta tuli täyteen. Olin jo pitkään miettinyt myös jonkin muun ammatin opiskelua. Korona antoi sille viimeisen potkun, oli mahdollista opiskella etänä ja ammattiin, jonka avulla tulevaisuudessa voisin toivottavasti toimia opiskelemaani uutta ammattia sekä taiteilijanammattiani yhdistäen, eli en kuitenkaan ole lopettamassa taiteilijana toimimista kokonaan.

Avovastausten perusteella korona-aika on kuormittanut taiteilijakuntaa monin tavoin. Korona-aika ja työskentely korona-aikana on koettu raskaaksi ja normaalia enemmän aikaa ja energiaa vieväksi. Erityisesti toimeentuloasiat ovat huolestuttaneet ja stressanneet monia. Myös yksinäisyyden ja eristäytymisen kokemusten lisääntyminen nousee esiin vastauksista. Pandemien jälkeisessä ajassa vastaajia huolesttaa muun muassa se, palaako yleisö enää entisenlaisesti katsomoihin, kulttuuritapahtumiin ja -tilaisuuksiin.

Pandemia on vahvistanut taiteilijoiden kokemusta arvostuksen puutteesta ja lisännyt näin kokevien määrää. Etenkin esittävien taiteiden ja musiikin alalla toimivat ovat kokeneet raskaana töiden loppumisen tai niiden kieltämisen. Tämä on synnyttänyt katkeruutta päätöksentekoa ja päättäjiä kohtaan. Heidän ei ole koettu arvostavan tai ymmärtävän alaa tai sen ahdinkoa rajoitus- ja tukipäätöksiä tehtäessä. Töiden loppuminen, huoli toimeentulosta, mutta myös huoli terveydestä on aiheuttanut osalle taiteilijoista mielenterveysongelmia. Tulevaisuuden kannalta huolestuttavaa on, että osalla vastanneista usko paitsi päättäjiin, myös omaan tulevaisuuteen ja taiteentekemiseen on vahvasti koetuksella.

Korona on osoittanut, ettei taide-, kulttuuri ja tapahtumakenttää arvosteta taloudellisena tai ammatillisena toimijana. On kyllä ollut märkä rätkä kasvoille, ja näyttää siltä, että koko kulttuuriala on elänyt jonkinlaisessa itseharhaisessa kuplassa omasta arvostaan yhteiskunnassa.

Koronavuodet ovat osoittaneet lopullisesti sen, missä jamassa taiteen arvostus on yhteiskunnassa. Yksittäiset ihmiset ovat ymmärtäneet taiteen merkityksen, kun sitä ei ole ollut, mutta yhteiskunnallisella tasolla kovat arvot jyräävät taiteet alleen.

Jatkuva töiden peruuttaminen ja yliviivaaminen kalenterista on ollut henkisesti yllättävän rankkaa. Ammattitaidon ylläpitäminen on ollut raskasta, kun on alkanut vihata koko hommaa.

Kun kaikki keikat peruuntuvat melkein kahden vuoden ajalta, niin menee kaikki usko tulevaisuuteen. Koko alan saama tuki on ollut naurettavan pientä ja poliittiset päätökset niin kafkamaisia, että menee kaikki usko ihmiskuntaankin.

Monille taiteilijoille elämä on normaalioloissakin tulojen haalimista monista eri lähteistä ja sopeutumista epävarmuuteen. Vastaajat erityisesti kuvataiteen alalta kuvaavat avovastauksissa tilanteensa olleen jo aiemminkin niin huono, ettei pandemia-aika ole tuonut siihen paljoakaan muutoksia. Vaikka akuuttiin pandemiakriisiin sopeutumista saattaa auttaa se, että on jo valmiiksi tottunut tulemaan toimeen pienellä ja kestävässä epävarmuudessa, kertoo se samalla tilanteesta, jossa moni joutuu jatkuvasti sinnittelemään päivästä toiseen selviytyäkseen. Tämä ei ole pitkällä tähtäimellä kestävää eikä taiteilijoiden hyvinvointia edistävää.

Korona ei ole juurikaan vaikuttanut visuaalisen taiteilijan tilanteeseen, joka on ihan yhtä huono kuin ennenkin. Muutama näyttely on keskeytynyt, peruuntunut tai siirtynyt. Kuluja ollut vähemmän, kun ei ole ollut näyttelyitä. Kaikki ovat huolestuneita esittävien taiteiden tilanteesta, mutta kukaan ei huomaa, että se on korona-aikana ollut samanlaista kuin normaali kuvataiteilijan elämä on. Siitä ei kukaan ole huolestunut.

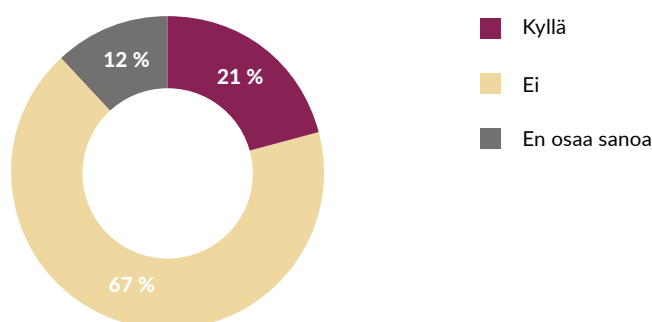
Sosiaaliturvajärjestelmät eivät kyenneet tukemaan kaikkia akuutissa kriisissä

Barometrikyselyyn vastanneista taiteilijoista noin viidennes (21 %) vastasi kokeneensa ongelmia sosiaali-, työttömyys- tai eläketurva-asioissa koronapandemian aikana. Kaksi kolmannesta ei ollut ongelmia kokenut, joko siksi, että asiat olivat hoituneet hyvin tai siksi, että ei ollut näitä palveluja käyttänyt. Melko suuri osa vastaajista (12 %) ei osannut sanoa, oliko kokenut ongelmia.

Taiteenaloittain tarkasteltuna useimmin ongelmia ovat kokeneet musiikin (35 %), näyttämötaiteen (30 %), elokuvataiteen (29 %), tanssitaitteen (27 %) ja monitaiteen (27 %) aloilla toimivat vastaajat. Naisista vajaa viidennes (18 %) ja miehistä puolestaan reilu neljännes (26 %) on kokenut ongelmia erilaisissa sosiaaliturva-asioissa. Muunkielisistä taiteilijoista ongelmia on kokenut 40 prosenttia, ruotsinkielisistä neljännes (26 %) ja suomenkielisistä viidennes (20 %).

Keskimääräistä useammin ongelmia on ollut myös työttömällä työnhakijoilla (32 %) sekä freelancereilla (29 %). Johonkin vähemmistöryhmään identifioituvat ovat kokeneet ongelmia useammin (28 %) kuin sellaiset, jotka eivät kokeneet kuuluvansa mihinkään vähemmistöön (19 %).

KUVIO 23.

Koronapandemian aikana ongelmia sosiaali- työttömyys- ja eläketurva-asioissa kokeneet. (n=1052)

Yhteensä 203 vastaajaa kertoi tarkemmin, millaisia ongelmia he ovat sosiaali-, työttömyys- ja eläketurva-asioissa kohdanneet. Moni vastaaja toi esiin, että ongelmat sosiaali-, työttömyys- tai eläketurva-asioissa eivät ole taiteen kentällä työskenteleville uusi asia. Vastauksissa järjestelmiä kuvataan monimutkaisiksi ja hitaiksi. Usein asioiden hoitamisesta ei selviä yhdellä yhteenotolla tai lomakkeen täyttämällä, vaan tarvitaan useita runsaasti aikaa vieviä selvityksiä ja selvittelyjä. Taiteilijan tulot tulevat usein monista eri lähteistä ja kaikissa näissä eläkevakuutus ja työttömyysturva voivat hoitua eri tavoin. Monista eri lähteistä toimeentulonsa saavan taiteilijan on oltava itse omatoiminen ja aktiivinen erilaisten sosiaaliturvaan liittyvien kysymysten selvittämisessä. Taiteilijoiden kuvaukset ongelmista kertovat kuinka hankalaa esimerkiksi useissa lyhyissä työsuhteissa ja erilaissa työmarkkina-aseissa työskentelevän voi olla selviytyä järjestelmä- ja tukiviidakossa. Useampi vastaaja käytti esimerkiksi asiointista Kelan tai TE-toimiston kanssa sanaa taistelu.

Kävin TE-toimiston kanssa puolen vuoden väsytystaiston. Ensimmäisen selvityspyynnön palautettuani odotin reilun kuukauden ja vasta soitettuani toimistoon asiani eteni. Sain silloin seuraavan selvityspyynnön, joka koski yrittäjyyttä. Ensimmäisessä selvityksessä olin täyttänyt monisivuisen lomakkeen koskien nimenomaan yrittäjyyttä. Mainittuani tästä lomakkeesta ei yrittäjyyteen enää tarvinnut palata. Seuraavaksi minut tulkittiin itseni työllistäväksi, koska olin saanut vuotta aiemmin korona-apurahan. Olin vähällä luovuttaa, mutta taistelin loppuun saakka ja ”voitin”. Tuntuu käsittämättömältä, että rakenne, joka on luotu auttamaan hädänalaista, suhtautuu asiakkaaseen lähtökohtaisesti huijarina, kunnes toisin todistetaan.

Vaikka ongelmat eivät ole uusia, toi koronaviruspandemia ongelmia vahvasti näkyviin. Hitaat ja kankeat järjestelmät eivät kyenneet tukemaan

varsinkaan niitä taiteilijoita, joilla pandemia romahdutti tulot nopeasti. Monet taiteilijat olivat tilanteessa, jossa he ensimmäistä kertaa elämässään joutuivat hakemaan työttömyyskorvausta tai toimeentulotukea. Palvelujen ruuhkautuminen korona-aikana vaikeutti normaalioloissakin vaativia asiointiprosesseja entisestään.

Te-toimiston kanssa asiointi apurahataiteilijana on aina ihan hirveää. Sama tilanne on tosin ollut jo ennen koronaa. Lomakkeista ei löydy omaan työhön sopivia boxeja, puhelimesta asioidessa asiat menevät solmuun, virkailijat tekevät virheitä ja vääriä oletuksia ja viikkojen päästä tulee postitse kuulemispyyntöjä, selvityspyyntöjä ja lausuntopyyntöjä. Tämä taas aiheuttaa sen, että esim. myönteinen ansiosidonnaispäätös saattaa siirtyä viikkoja ja viikkoja tai jopa kuukausia eteenpäin asiaa selvitellessä samalla kun tili on tyhjä ja tuloja ei ole.

Järjestelmä koetaan monin tavoin epäoikeudenmukaiseksi. Epäoikeudenmukaisuuden kokemukseen liittyy esimerkiksi se, että virkailijoiden asenne ja ymmärrys taiteilijan työtä kohtaan vaihtelee suuresti ja samanlaisessa tilanteessa olevat hakijat saattavat saada hyvin erilaista kohtelua ja päätöksiä. Eri instanssit lukevat tilanteita omasta näkökulmastaan, jolloin tuen piiriin pyrkivä taiteilija saattaa huomata olevansa suljettu ulos kaikkien osalta. Esimerkiksi oikeuden epääminen työttömyyskorvaukseen tuotiin esiin useassa vastauksessa. Korona-ajan vaikutus näkyy tässä muun muassa niin, että pandemia esti monilla työssäkäynnin ja tätä kautta korvauksen perustana olevien työssäolopäivien kertymisen. Myös erityisten korona-avustusten yhteensovittaminen muiden tukien kanssa on osoittautunut monilla ongelmalliseksi. Vastauksista nousee esiin suuri huoli omasta ja perheen toimeentulosta, kun tulot loppuvat, eikä mitään tukia tahdo saada.

Minut lomautettiin tämän vuoden puolella, koska pandemia perui ison tapahtuman, jossa olin töissä. Työttömyyskassa totesi lomautuksen olevan laitton, eikä suostunut maksamaan minulle mitään ja kehotti hakemaan rahoja oikeusteitse tapahtumajärjestäjältä. Minulla ei mitenkään ole voimia, jaksamista tai osaamista sellaiseen, joten olin 2 kk työttömänä ilman rahaa.

Valmistumiseni pitkittyi pandemian johdosta, mutta minulla ei käytännössä ollut opintoja jäljellä. Näin Te-toimistolla ja Kelalla oli perustelut sille, että en ole (opintotukeen oikeutettu) opiskelija, en ole työtön enkä ole päätoiminen (korona-ajan tukeen oikeutettu) yrittäjä.

Ilokseni sain kesäksi korona-apurahan, mutta tämän selvittäminen Kelalla on ollut työlästä.

Sairastuin vakavaan uupumukseen ja masennukseen syksyllä 2020. Minulle määrättiin alkuun 2kk sairauslomaa. Kela hylkäsi sairauslomahakemukseni, koska heidän mukaansa uupumus ja masennus eivät estä työskentelemästä teatteriohjaajana. Minulla on siis mustaa valkoisella siitä, että ammattini vuoksi minulla ei ole oikeutta sairastua.

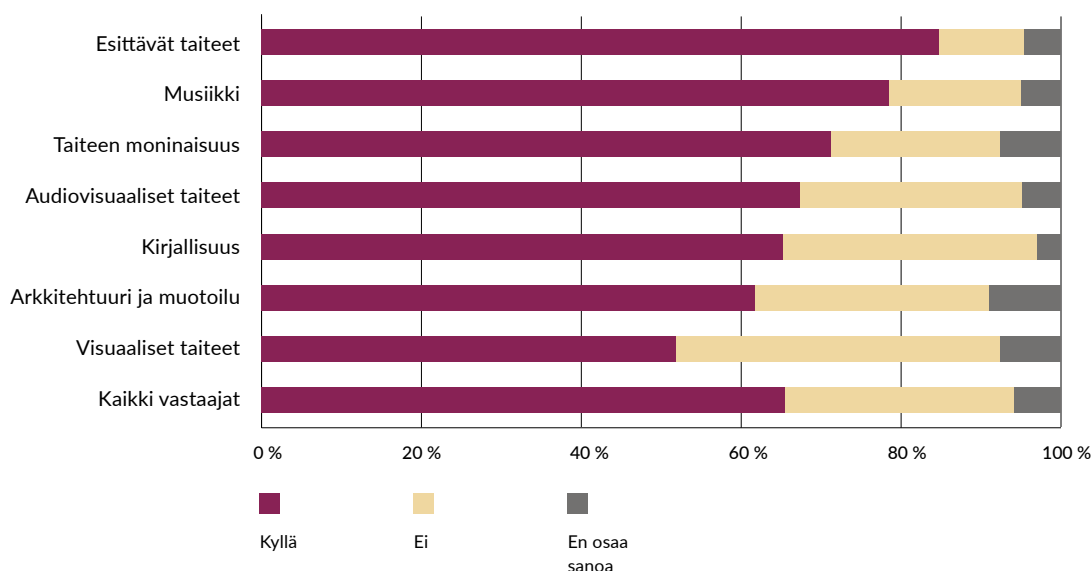
Konkreettisesti korona-ajan vaikutukset näkyvät vielä vuosia pandemian päättymisen jälkeen esimerkiksi taiteilijoiden eläkkeissä. Monilla taiteilijoilla eläkekertymä jää muutenkin pieneksi. Niillä, joilla korona-aika on sulkenut pois työmahdollisuudet, aiheuttanut työttömyyttä ja normaalia pienempää toimeentuloa, vaikutukset ovat luonnollisesti suurempia. Vastauksista esiin nousevat kokemukset epäoikeudenmukaisuudesta eivät ainkaan vähennä jo nyt vahvana olevaa näkemystä arvostuksen puutteesta.

Pandemia pakotti muuttamaan työskentelyä - merkittävin muutos on etätöön lisääntyminen

Koronaviruspandemia on muuttanut tai tuonut uusia työskentelytapoja kahdelle kolmasosalle vastaajista (65 %). Eniten muutoksia kertovat kokeneensa esittävien taiteiden (85 %) ja musiikin (79 %) aloilla toimivat. Esittävien taiteiden aloilla asia on vaikuttanut vahvasti niin näyttämötaiteen (86 %), tanssitaiteen (85 %) ja sirkustaiteen (82 %) aloilla työskenteleviin. Myös esimerkiksi elokuva-alan (73 %) työskentelytapoihin pandemia on vaikuttanut keskimääräistä enemmän. Vähiten pandemia on aiheuttanut muutoksia visuaalisten taiteiden (51 %) aloilla työskentelyyn. (Kuvio 24.)

Pandemia on muuttanut tai tuonut uusia työskentelytapoja aavistuksen enemmän naisille (68 %) kuin miehille (63 %). Ikäryhmittäin vanhemmat, yli 64-vuotiaat ovat kohdanneet muutoksia merkittävästi vähemmän (42 %) kuin 35–49-vuotiaat (71 %), jotka ovat kohdanneet muutoksia myös jonkin verran muita ikäryhmiä enemmän. Kielen mukaan tarkasteltuna pandemia on tuonut eniten muutoksia työskentelyyn äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamen kieliä puhuville (74 %) verrattuna suomenkielisiin (65 %) ja ruotsinkielisiin (69 %).

KUVIO 24.

Koronapandemian johdosta työskentelyään muuttaneet tai uusia työskentelytapoja omaksuneet. Tarkastelu taiteenaloittain.

Vastaajille annettiin mahdollisuus avata tarkemmin sitä, miten pandemia on vaikuttanut heidän työskentelyynsä. Yhteensä 609 vastaajaa kertoi erilaisista pandemian aiheuttamista muutoksista työskentelyyn ja taiteen tekemiseen.

Suurin muutos työskentelyssä on ollut etätyöskentely, joko siihen siirtyminen kokonaan tai sen lisääntyminen. Tapaamiset, kokoukset, harjoitukset ja opetus on toteutettu verkon välityksellä. Etätyöskentelyllä on ollut monenlaista vaikutusta taiteen tekemiseen ja taiteilijoiden työskentely-ympäristöön. Kun työtä siirryttiin tekemään enemmän kotona, osa luopui työhuoneistaan. Syyt ovat sekä taloudellisia että matkustamiseen liittyviä. Osalle vastaajista kotona työskentely toi vapautta ja lisäaikaa taiteen tekemiseen, osa puolestaan kokee työrauhan ja vapauden työskennellä eri vuorokauden aikoina kärsineen, kun kotona työskentelyyn on vaikuttanut myös muun perheen arki. Muutama vastaaja kertoi työhuoneesta luopumisen vaikuttaneen teosten kokoon pienentävästi. Tietyillä taiteenaloilla, kuten kirjallisuuden ja kuvataiteen aloilla, moni teki kuitenkin töitä kotona jo ennen pandemiaa, eikä pandemia siten tuonut merkittäviä muutoksia työskentelyyn.

Toisille muutokset ovat olleet toisia merkittävämpiä. Esimerkiksi musiikin ja esittävien taiteiden aloilla etätyö ei ole ollut kaikille mahdollista. Harjoitukseen vaadittavia tiloja on ollut kiinni, eivätkä työryhmät ole pystyneet harjoittelemaan entisenlaisesti. Kun pandemia sulki taiteen esittämiseen tarkoitetut tilat, loppui myös toimeentulo, jos vaihtoehtoisia ansainnan mahdollistavia taiteen esittämisen kanavia ei ollut käytettävissä.

Etätöihin ja digitaalisten ohjelmien ja alustojen käyttöön vastaajat suhtautuvat eri tavoin. Vaikutusta näkemykseen on niin vastaajan taiteenalalla kuin iällä ja digitaalisilla valmiuksilla. Koronaviruspandemian mukanaan tuoma ns. digiloikka on ollut toisille pieni askel, toisille valtava harppaus. Yleisesti vastausten perusteella voidaan sanoa, että koronaviruspandemian aikana taiteilijat ovat keskittyneet taiteen tekemisessä enemmän siihen työhönsä, jota on voitu tehdä ilman fyysisiä ihmiskontakteja. Vastauksissa toistuu kuvailu suunnittelusta, kirjoittamisesta, uuden opettelusta sekä omien työskentelytapojen ja toiminnan sisällön pohtimisesta.

Etätöskentelyn yleistymisen positiivisina puolina vastaajat kokevat mahdollisuuden osallistua etänä järjestettäviin tapahtumiin ja tilaisuuksiin entistä vapaammin. Koulutusten, tapahtumien ja luentojen esittäminen verkossa on nyt yleistä, mikä mahdollistaa osallistumisen ilman matkustamista. Tämän on koettu edistävän tiedon välitystä, osaamisen kehittämistä, alueellista tasa-arvoa sekä verkostoitumista niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Tämä on myös vapauttanut aikaa taiteen tekemiselle. Uudet alustat ja taiteen levittämisen ja esittämiskanavat ovat synnyttäneet uudenlaisia toimintatapoja (mm. työryhmien harjoittelu etänä) ja niiden kautta on tavoiteltu myös uusia yleisöjä.

Etätöskentelyn negatiivisina vaikutuksina vastaajat kokevat etenkin lisääntyneen yksinäisyyden, eristyneisyyden sekä työyhteisön ja kollegojen tuen ja vuorovaikutuksen puutteen. Kaikille työryhmien etäharjoitukset eivät ole joko soveltuneet tai olleet mahdollisia. Monet ovat kokeneet etäyhteyksien toteutettujen tilaisuuksien myötä yleisökontaktien ja verkostoitumisen heikentyneen.

Taiteen esittämisen verkossa lisääntyi pandemian seurauksena merkittävästi. Tämä on koskettanut etenkin esittävien taiteiden aloilla työskenteleviä, mutta myös esimerkiksi kirjailijat kertovat osallistuneensa runsaasti erilaisiin etänä järjestettyihin tilaisuuksiin, kuten kirjamessuille. Taiteen esittämiseen verkossa siirryttiin nopeasti, eikä moni ollut asiaan ennalta perehtynyt vai valmistautunut. Teosten, kuten musiikin tai tanssiesityksen, esittäminen verkossa vaatii taiteilijalta osaamista ja laadukasta laitteistoa. Tekniikan haltuunoton on koettu vienneen runsaasti työaikaa. Aina taiteen esittäminen verkossa ei ole luonnistunut. Tähän ovat olleet syytä esimerkiksi laitteiston tai osaamisen puute, taiteen soveltumattomuus verkossa esitettäväksi tai yleisön puute. Monet ovat lisäksi kokeneet tulonmuodostuksen esimerkiksi striimattujen esitysten osalta heikoksi.

Enemmistö taiteilijoista on tyytyväisiä elämäänsä – osa näkee pandemialla positiivisiakin vaikutuksia

Vaikka pandemia-aika on ollut useille raskas ja pysähdyttävä kokemus, osa taiteilijoista kokee positiivisena sen, että pandemia on pakottanut pysähtymään ja miettimään omaa tekemistä. Vastaajat kuvaavat pohtineensa omaan taiteilijuuttaan ja taiteilijana työskentelyä: mistä he taiteen tekemisessä nauttivat, miksi tekevät juuri sitä mitä tekevät, mitä haluaisivat tehdä tulevaisuudessa, mihin he haluavat työllään vaikuttaa.

Pandemia myös pakotti, entistä enemmän, sietämään epävarmuutta, oppimaan uutta ja kehittämään uusia työskentelytapoja. Osa vastaajista kertoo pandemian vaikuttaneen oman taiteen sisältöihin ja esimerkiksi siihen, millaisia aiheita haluaa omassa työssään käsitellä. Mahdollisuus pysähtyä, pohtia omaa tekemistä ja taiteilijuutta sekä muun muassa korona-aikana luodut uudet yhteydet ja yhteisöt ovat vahvistaneet taiteilijaiden titeettiä ja suuntaa, jonne omaa taiteilijuuttaan haluaa tulevaisuudessa viedä.

Koronan myötä minun soveltavista ja poikkitaiteellisista metodeista on tullut kuumaa kamaa. Kun ennen pandemiaa sain esim. vos-taloista vähän alas päin katsovaa kommenttia, että mitä sinä siellä vanhainkodeissa ja siltojen alla puuhaat, pandemian aikana on soiteltu, että voitko auttaa meitä keksimään tapoja, joilla voimme toimia pandemiasta huolimatta. Siksi uskon oman osaamiseni tulevan paremmin kuulluksi tulevaisuudessa.

Ammatillinen identiteettiini kirkastui pandemian ja sen tuomien yhteisöjen sekä uusien mahdollisuuksien myötä. Toisaalta olen huolissani tulevista vuosista, joihin pandemia vaikuttaa pitkään hankaloittavasti (aikataulut, harjoitus- ja esiintymistilat, ylitarjonta, uupumus työryhmissä...). Sisäinen siis kirkastui ulkoisen sumentuessa.

Osa vastaajista myös kertoo tulleen hyvin toimeen pandemian aikana. Vastauksissa mainitaan esimerkiksi, että korona-aikana ihmiset ovat ostaneet enemmän taidetta. Myös jaetut korona-apurahat nousivat vastauksissa esiin pandemia-ajan tärkeinä tulonlähteinä sekä tulevaisuususkon ja hyvinvoinnin ylläpitäjinä. Muutamat vastaajista ovat saaneet elämänsä ensimmäiset apurahat koronatukena. Tämä on luonut uskoa tulevaisuuteen, omaan ammatilliseen tekemiseen ja mahdollistanut vain taiteen tekemiseen keskittymisen, toisille ensimmäistä kertaa. Moni hyvin toimeen tullut vastaaja kuvaa vastauksessa itseään onnekkaaksi, kun oma tilanne tai taiteenala on mahdollistanut työskentelyn ja toimeentulon myös korona-aikana. Samaan aikaan myös hyvin toimeen tulleet vastaajat kuitenkin kokevat huolta taiteilijakollegoista ja alan yleisestä tilanteesta.

Ilman korona-apurahaa olisin vastannut erittäin kielteisesti kysymykseen. Korona-apurahat ovat luoneet luottoa omaan sekä taidealan tulevaisuuteen. Ehkä korona-apurahojen positiiviset vaikutukset taiteilijoiden hyvinvointiin ja asemaan yhteiskunnassa voivat olla suunnannäyttäjänä perustuloon. Haluan ajatella perustulon ainoana mahdollisena ratkaisuna kollektiivisen hyvinvoinnin sekä ammatillisen aseman vakiinnuttamisessa yhteiskunnassa. Samalla myönteiset apuraha- ja korona-apurahapäätökset luovat luottoa omaan henkilökohtaiseen ammatilliseen tulevaisuuteen.

Vastausten perusteella taiteilijakunnassa on ominaisuuksia, jotka myös suojaavat kriisitilanteissa, kuten vahvaa uskoa omaan tekemiseen, kykyä sopeutua joustavasti olemassa olevaan ja löytää ratkaisuja tilanteen parantamiseksi.

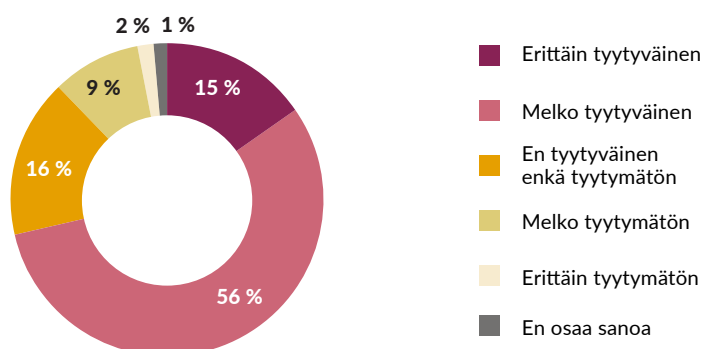
Huomasin, että oma monialaisuuteni, joka joskus näyttäytyi sekavana, olikin oma ”henkilökohtainen hybridistrategiani” ja antoi epävarmassa maailmantilanteessa turvaa. Kun en voinut tehdä yhtä asiaa, saatoin tehdä toista.

Jos olisin huoneessa ihmisten kanssa, joista kaikki tietäisimme kuolevamme, niin kyllä toivoisin, että laulaisimme, tanssisimme ja esiintyisimme toisillemme. Sikäli olen ollut iloinen, että olen taidealalla.

Koronapandemian aiheuttamasta kuormituksesta ja epävarmuudesta huolimatta, valtaosa kyselyyn vastanneista taiteilijoista oli vähintäänkin melko tyytyväinen elämäänsä kyselyä tehtäessä syksyllä 2021. Vastanneista taiteilijoista 15 prosenttia oli elämäänsä erittäin tyytyväisiä ja yli puolet (56 %) melko tyytyväisiä. Melko tai erittäin tyytymätön elämäänsä oli yhteensä noin joka kymmenes (11 %) vastaaja.

KUVIO 25.

Taiteilijoiden tyytyväisyys elämään. (n=1051)

YHTEENVETO JA TULEVAISUUDEN VISIOT

Taiteen ja kulttuurin barometrin tarkoituksena on vuosittain seurata ja tuoda esiin taiteilijoiden näkemyksiä ajankohtaisiin kysymyksiin ja ilmiöihin. Käsillä olevan barometrin teemana on tulevaisuuden taiteentekijät. Barometrin tulokset perustuvat taiteilijoille suunnattuun kyselyyn, johon saatiin syksyllä 2021 yhteensä 1 056 vastausta. Raportissa esitellään taiteilijoiden näkemyksiä muuttuvasta taiteilijuudesta, taiteen tekemiseen vaikuttavista kehityskuluista, taiteilijoiden tulevaisuudennäkymistä sekä taiteen ja taiteilijoiden asemasta yhteiskunnassa. Vuoden 2020 barometrin tapaan kyselylomakkeeseen sisällytettiin erillinen osio, jossa kysyttiin koronaviruspandemian seurauksista.

Vaikka tulevaisuus ei ole ennustettavissa, se ei myöskään ole ennalta määrätty ja siihen on mahdollista vaikuttaa omilla teoilla ja valinnoilla (Rubin, n.d.). Yhteiskunnallisia ilmiöitä ja kehityskulkuja tuottavat, tulkitsevat ja niihin vaikuttavat yhteiskunnalliset toimijat kukin omista lähtökohdistaan. Kun takana on kaksi vuotta maailmanlaajuista pandemia-aikaa, näyttäytyy myös tulevaisuus monille epävarmana ja uhkaavana. Tulevaisuuden työtä käsittelevässä lehtiartikkelissa haastateltu tulevaisuudentutkija Risto Linturi kehottaa kuitenkin suosimaan utopioita dystopioiden sijaan (Vainio, 2021). Hänen mukaansa kaikilla olisi hyvä olla toivoa ja uskottava visio, jota kohti suunnata.

Jotta toivottuja kehityskulkuja ja visioita voidaan muodostaa ja niitä kohti pyrkiä, täytyy tunnistaa tulevaisuuden kehityskulkuja ja niistä nousevia mahdollisuuksia sekä uhkakuvia, joita välttää. Tässä raportissa näkymiä taiteilijoiden ja taiteen tekemisen tulevaisuuteen on tarkasteltu taiteilijoiden vastauksista ja näkemyksistä piirtyvien mahdollisten, todennäköisten ja toivottavien tulevaisuuksien kautta (Amara, 1981). Seuraavassa näitä näkymiä on koottu yhteen neljän teeman alle. Jokaisen yhteenvetokappaleen lopussa taiteilijoiden tulevaisuuden toiveita on koottu yhteiseksi tulevaisuuden visioksi.

Säännöllinen ja turvattu toimeentulo on taiteilijoiden laajasti jakama tulevaisuuden toive

Taiteilijoiden toiveena on tulevaisuus, jossa he voivat tehdä taidetta ilman jatkuvaa epävarmuutta toimeentulosta. Taiteen tekeminen ja taiteilijuus on ammatti muiden ammattien rinnalla, ja sitä harjoittamalla on mahdollista saada riittävää toimeentuloa ja sosiaaliturvaa.

Taiteilijoiden vastauksissa toivotun tulevaisuuden toteutuminen näytetään kuitenkin epävarmana. Huoli omasta taloudellisesta tilanteesta ja pärjäämisestä koskee sekä nykyhetkeä että tulevaisuutta. Valtaosa vastaajista kokee, että taiteilijan työstä saadut tulot ovat usein riittämättömiä suhteessa tehtyyn työhön ja että alan rahoitukseen liittyvä epävarmuus ja kilpailu kasvaa tulevaisuudessa. Etenkin nuorten taiteilijoiden vastauksista nousee huoli tulevaisuudesta ja tarve pyrkiä kohti turvallista ja säännöllistä toimeentuloa. Epävarmuuteen omasta toimentulosta linkittyvät sosiaaliturvaan liittyvät ongelmat. Taiteilijoiden sosiaaliturvassa on edelleen aukkoja, vaikka epäkohdista on tiedetty jo vuosikausia.

Millaisia ovat taiteilijoiden toivomat tulonlähteet ja työmarkkina-asetat? Useista lähteistä koostuva tulonmuodostus ja erilaisissa asemassa tehdyn työn yhdistäminen sopii monille taiteilijoille ja sitä toivotaan myös tulevaisuudessa. Yleistä ja vastikkeetonta perustuloa kannattaa kaksi kolmesta vastaajasta. Apuraha olisi monille mieluisa osa tulonmuodostusta, mutta vastausten perusteella apurahojen saamisen pelätään kuitenkin tulevaisuudessa vaikeutuvan ja kilpailun apurahoista lisääntyvän. Apurahajärjestelmä koetaan monin tavoin epäoikeudenmukaiseksi, ja esimerkiksi kokemukset suosimisesta tai epätasa-arvoisesta kohtelusta apurahoja jaettaessa ovat yleisiä. Kokemusten mukaan apurahat keskittyvät harvoille ja valituille ja kohdistuvat usein turhan kapeasti erilaisiin ajankohtaisiin tai muuten trendikkäisiin aiheisiin.

Taiteilijoiden vastauksissa palkkatyön lisääntyminen on toivottava kehityskulku, erityisesti sitä toivovat nuoret taiteilijat. Vaikka taiteilijat toivovat palkkatyön lisääntyvän, eivät he kuitenkaan pidä sitä tulevaisuudessa todennäköisenä kehityskulkuna. Sen sijaan moni uskoo yrittäjämäisen työskentelyn lisääntyvän. Vaikka yrittäjämäinen toimintatapa sopii osalle taiteilijoista, pidetään yrittäjyyden lisääntymistä harvemmin toivottavana. Taidetta tehdään myös erilaisista lähtökohdista: osa taiteilijoista tekee mielellään erilaisia kaupallisia, asiakkaan toiveita noudattelevia ja usein paremmin palkattuja töitä, toiset kokevat ne uhkana taiteen vapaudelle.

- **VISIO:** Taiteilijan työ tunnustetaan ammatiksi muiden ammattien rinnalla ja taidetta tekemällä on mahdollista saada säännöllistä ja riittävää toimeentuloa. Taiteilijoiden tulolähteet ja työmarkkina-asetat ovat moninaiset. Päätöksenteossa ja rahoituksessa tunnustetaan sekä yksittäisiin taiteenaloihin liittyvät erityiskysymykset että taiteenalat ja -rajat ylittävä toiminta. Taiteen rahoitus on turvattu ja myös vapaalla kentällä työskentelevien taiteilijoiden toimintaedellytykset ovat hyvät. Yleinen ja vastikkeeton perustulo on otettu käyttöön. Toimeentulo on turvattu myös sellaisissa tilanteissa, joissa työtä ei ole tai se on estynyt. Sosiaaliturva-, työttömyys- ja eläkejärjestelmissä on huomioitu oikeudenmukaisesti tilanteet, joissa tuloa saadaan useista eri lähteistä ja erilaisissa työmarkkina-asetissa. Eri taiteenaloja edustavat organisaatiot tekevät yhteistyötä taiteilijoiden edunvalvonnassa ja niillä on vaikutusvaltaa päätöksenteossa.

Tulevaisuudelta toivotaan taiteilijoiden osaamisen laajempaa tunnistamista

Taiteilijat pitävät toivottavana, että tulevaisuudessa taiteenalojen väliset erot hälvenevät ja monialaisuus ja taiteilijoiden toimiminen eri toimialoilla yleistyvät. Samaan aikaan vastauksista nousee kuitenkin melko vahvasti esiin toiveita mahdollisuudesta keskittyä rauhassa yhteen taiteenalaan ja omaan tekemiseen. Monilla taiteilijana työskentelyyn ja kehittymiseen liittyy myös vahvasti vuorovaikutus ja yhteistyö kollegojen ja taiteilijayhteisön kanssa.

Taiteilijat tekevät taidetta ja työskentelevät hyvin erilaisista lähtökohdista. Vastausten perusteella taiteilijoille on tärkeää kokea taiteilijana itsensä merkitykselliseksi yhteiskunnalle. Selkeä enemmistö kyselyyn vastanneista taiteilijoista toivoo, että tulevaisuudessa taiteilijoiden ammatitaitoa hyödynnetään laajemmin yhteiskunnassa. Barometrivastausten mukaan taiteilijat näkevät kuitenkin melko epätodennäköisenä, että taidetta ja taiteilijoiden osaamista käytettäisiin tulevaisuudessa laajemmin. Tähän on vastausten mukaan syynä muun muassa muilla toimialoilla ja päätöksenteossa oleva vähäinen ymmärrys ja osaaminen taiteen ja taiteilijoiden potentiaalista.

Taiteeseen kohdistetaan erilaisia odotuksia ja toiveita osana yhteiskuntaa ja sen kehitystä. Myös poliittiset valtasuhteet ja niiden muutokset vaikuttavat siihen, millaisia rooleja taiteilijoille ja taiteelle halutaan antaa tai olla antamatta. Taiteilijat kokevat, että taiteesta haetaan usein ratkaisuja erilaisiin yhteiskunnan ongelmiin. Esimerkiksi vaatimukset taiteen

vaikutuksista hyvinvointiin ja elinvoimaan nähdään enimmäkseen epätoivottavina. Vastaajia arveluttavat myös rahoittajien vaatimukset, joiden koetaan ohjaavan taiteen sisältöjä esimerkiksi erilaisilla teemahauilla.

Vastauksista nousee myös esiin, että taiteilijat kokevat vastuuta yhteiskunnan kehityskuluista, kuten ilmastonmuutoksesta ja kestävästä kehityksestä. Taiteilijoiden toimintaympäristö kehittyy, mukautuu ja muokkautuu erilaisten kehityskulkujen myötä. Taiteilijat uskovat esimerkiksi ekologisten kysymysten vaikuttavan tulevaisuudessa paitsi taiteessa käsiteltäviin teemoihin myös taiteen tekemiseen esimerkiksi matkustamisen vähenemisen ja materiaalivalintojen kautta. Myös yhteiskunnan moninaistumista pidetään todennäköisenä kehityskulkuna, joka tulevaisuudessa vaikuttaa taiteilijoiden toimintaan ja toimintaympäristöön. Monimuotoisessa ja moniammatillisessa toimintaympäristössä työskentelee moninainen taiteilijakunta. Erilaiset ja yksilölliset identiteetit nousevat perinteisten rinnalle ja identiteettien lähteet moninaistuvat. Yksiulotteinen kuva taiteilijoista ja taiteen tekemisestä ei vastaa todellisuutta tulevaisuudessa.

- **VISIO:** Taiteen merkitys ja arvo yhteiskunnassa tunnustetaan ja tunnustetaan laajasti. Taidekasvatukseen ja -koulutukseen panostetaan. Käsitys taiteilijuudesta ja taiteellisesta työstä on laajentunut. Erilaiset tavat toimia ammattitaiteilijana ja tehdä taidetta tunnustetaan, ja niitä arvostetaan ja edistetään. Taide ja taiteilijoiden osaaminen tuottaa uusia näkökulmia ja nostaa ajankohtaisia aiheita yhteiskunnalliseen keskusteluun. Taiteilijoilla on mahdollisuuksia käyttää ammattitaitoaan erilaisissa tehtävissä ja eri toimialoilla.

Taiteilijan työ ja hyvinvointi: korona-aika on vahvistanut kokemusta epävarmuudesta ja arvostuksen puutteesta

Hyvää ja hyvinvointia tukevia asioita taiteilijan työssä ovat työn ytimessä olevat taiteen tekeminen ja luova työ. Asioita, joita taiteilijat toivovat tulevaisuudelta ovat oman taiteilijuuden ja ammattitaidon kehittyminen, aseman vakiinnuttaminen taiteilijana, arvostuksen saaminen taiteilijana sekä vakaan toimeentulon saaminen taiteilijana. Alan ja ammatin vaihtaminen on useimmille mahdoton ajatus.

Taiteilijoiden ajatukset omasta ammatillisesta tulevaisuudestaan ovat kaksijakoisia. Enemmistö vastanneista taiteilijoista suhtautuu ainakin osittain optimistisesti tulevaisuuteensa taiteilijana. Optimismia tulevaisuuteen luovat vahva usko omaan tekemiseen ja taiteilijuuteen ja kokemus siitä, että

voi itse vaikuttaa siihen, millaiseksi oma tulevaisuus taiteilijana muodostuu. Enemmistö vastaajista on kuitenkin myös huolissaan jaksamisestaan tulevaisuuden työelämässä. Taiteilijat kokevat työssään runsaasti huolta ja kuormitusta. Kuormitusta aiheuttaa erityisesti ainainen epävarmuus työstä ja toimeentulosta.

Yleiset työn ja työelämän muutokset sekä taiteilijoiden työtilanteiden ja tulonmuodostuksen epävarmuus voimistavat tulevaisuuden ennakkoinnin tarvetta. Yksittäisen taiteilijan mahdollisuudet reagoida ja ennakoida tilanteita vaihtelevat suuresti. Kehitys vaatii taiteilijoilta jatkuvaa muutostalvmitutta ja monenlaisten – myös varsinaiseen taiteen tekemiseen liittymättömien – asioiden hallintaa. Tarve laajaan osaamiseen ja jatkuvaan oppimiseen nähdään taiteilijoiden vastauksissa hyvin todennäköisinä, mutta vain vähän toivottavina tulevaisuuden kehityskulkuina. Todennäköiset työelämän vaatimukset vaikuttavat suuremmilta kuin mihin taiteentekijät itse ovat valmiita.

Barometriaineiston valossa eri taiteenaloilla esiintyy runsaasti eriarvoisuutta ylläpitäviä rakenteita, jotka omalta osaltaan vaikuttavat taiteilijoiden jaksamiseen ja hyvinvointiin. Ne liittyvät muun muassa taiteenalojen rahoitukseen ja rahoituskäytäntöihin, mutta myös kokemuksiin syrjinnästä ja epäoikeudenmukaisuudesta. Tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja moniäänisyyden huomioiminen ja tukeminen ovat edellytyksiä yhdenvertaisempiin mahdollisuuksiin tehdä taidetta ja työskennellä taiteilijana. Näin kyetään ehkäisemään polarisaatiota sekä eriarvoisuuden syntyä ja kasautumista.

Koronaviruspandemia on vaikuttanut monien taiteilijoiden ammatillisiin tulevaisuudennäkymiin negatiivisesti sekä vahvistanut ja laajentanut taiteilijoiden kokemusta arvostuksen puutteesta. Lähes kaikki kyselyyn vastanneet taiteilijat kokevat, että taiteilijan ammattia ei arvosteta yhtä paljon kuin muita ammatteja. Enemmistö taiteilijoista epäilee yhteiskunnan halua parantaa taiteentekijöiden asemaa ja päätöksentekijöiden ymmärrystä taiteilijan työtä ja taiteen tekemistä kohtaan. Pandemian seurauksena taiteilijoista viidennes ja musiikin ja esittävien taiteenalojen edustajista kolmannes on harkinnut alan vaihtoa tai jo vaihtanut alaa. Barometrikyselyn perusteella erityisesti nuoret ovat ryhmä, jonka keskuudessa on tällä hetkellä keskimääräistä enemmän paha oloa ja huolta tulevaisuudesta. Nuoret näkevät tulevaisuuden muita ikäryhmiä negatiivisemmin ja nuorista keskimääräistä useampi on harkinnut ammatinvaihtoa.

- **VISIO:** Yhteiskunnassa tuetaan ja edistetään kaikenlaisissa tilanteissa ja työmarkkina-asemissa työskentelevien taiteilijoiden hyvinvointia, työssä jaksamista, kouluttautumista ja uuden oppimista. Taiteilijat kokevat, että heidän ammattiaan arvostetaan, he tulevat nähdyksi ja kuulluksi ja heitä kohdellaan oikeudenmukaisesti ja yhdenvertaisesti yhteiskunnassa. Sama koskee myös taiteenaloita ja niiden välistä toimintaa. Moninaisuus ja monimuotoisuus näkyy taiteilijakunnassa, taiteen rahoituksessa sekä taiteen tekemisessä ja kokemisessa.

Teknologia uudistaa toimintaa – kehityksen luomien ilmiöiden vääjäämättömyys huolettaa monia

Tulevaisuudessa todennäköisinä ja taiteilijan työhön ja toimintaympäristöön vahvasti vaikuttavina kehityskulkuina taiteilijat näkevät monenlaiset digitalisaatioon ja teknologiseen kehitykseen linkittyvät ilmiöt, jotka vaikuttavat niin taiteen tekemiseen kuin sen esittämiseen ja levittämiseen. Teknologia on jo nyt vahvasti läsnä taiteen tekemisessä ja sen välittämisessä erilaisille yleisöille. Koronapandemia on nopeuttanut taiteilijoiden digiloikkaa pakottaessaan omaksumaan esimerkiksi erilaisia etätyöskentelyn menetelmiä. Moni on esimerkiksi opettanut tai harjoitellut työryhmän kanssa ensimmäistä kertaa etäyhteyksien välityksellä. Myös taiteen esittäminen ja levittäminen digitaalisten kanavien kautta on laajentunut ja vahvistunut.

Teknologiseen kehitykseen liittyy paljon ennakoimatonta ja ennalta-arvaamatonta. Kehityksen hyvinä puolina ja mahdollisuuksina taiteilijat näkevät esimerkiksi laajemman vuorovaikutuksen ja kohtaamismahdollisuudet, yleisön määrän lisääntymisen sekä uudenlaiset ansaintamahdollisuudet. Teknologisen kehityksen vääjäämättömyys pelottaa ja huolettaa kuitenkin monia.

Uhkana kehityksessä näyttäytyy muun muassa teknologian eriarvoistava vaikutus. Kaikki eivät halua tai hallitse uusia menetelmiä ja teknologisen kehityksen myötä mahdollistunut ja koronaviruspandemian yleistämä etätyö ei sovellu yhtäläisesti kaikille taiteenaloille. Teknologisen kehityksen vaikutus taiteen tekemiseen näyttäytyy osalle barometrikyselyn vastaajista uhkana perinteisen osaamisen ja tekniikoiden säilymiselle. Teknologisen kehityksen myötä erilaiset taiteen tekemiseen, esittämiseen ja levittämiseen käytettävät tekniikat ovat tulevaisuudessa yhä useamman saatavilla, tämän uskotaan tuovan haasteita ammattitaiteelle ja toimeentulon saamiselle taiteilijana. Taiteilijoita epäilyttävät lisäksi tulevaisuudessa riittävien korvausten saaminen taiteen esittämisestä verkossa sekä

tekijänoikeuksien toteutuminen. Myös lisääntynyt taiteen esittäminen ja taiteilijoiden esillä olo sosiaalisessa mediassa näyttäytyy useimmille taiteilijoille epätoivottavana.

- **VISIO:** Teknologinen kehitys on luonut mahdollisuuksia tehdä ja levittää taidetta, erikoistua, kohdata yleisö, saada toimeentuloa ja lisätä vuorovaikutusta. Teknologisoitumisen rinnalla tuetaan ja ylläpidetään monenlaisia taiteen tekemisen tapoja ja muotoja. Taiteen jakaminen ja esittäminen eri medioissa ja kanavissa korvataan aina taiteilijoille, tekijänoikeuksia kunnioitetaan ja tekijänoikeuksista saatavat korvaukset ovat oikeudenmukaisia. Eriarvoistumiskehitystä estetään tukemalla taiteilijoita teknologiseen kehitykseen liittyvässä osaamisessa ja työvälineiden hankinnassa.

SAMMANFATTNING OCH FRAMTIDSVISIONER

Syftet med konst- och kulturbarometern är att årligen följa upp och lyfta fram konstnärernas synpunkter om aktuella frågor och fenomen. Den här gången har barometern temat framtidens konstskapare. Barometerens resultat baserar sig på enkäten som riktades till konstnärer på hösten 2021 som fick 1 056 svar. I rapporten presenteras konstnärernas synpunkter om konstnärskapet i förändring, utvecklingsbanor som påverkar konstutövandet, konstnärernas framtidsutsikter samt konstens och konstnärernas ställning i samhället. En skild del där man frågade om pandemins följder inkluderades i barometern för andra året i rad.

Även om man inte kan förutspå framtiden är den inte heller förutbestämd och det är möjligt att påverka framtiden genom egna handlingar och val (Rubin, u. å.). Samhälleliga fenomen och utvecklingsbanor producerar, tolkar och påverkas av samhälleliga aktörer, alla från sina egna utgångspunkter. När vi nu har två år av en världsomspännande pandemi bakom oss visar sig också framtiden som osäker och hotfull för många. Framtidsforskaren Risto Linturi som intervjuades i en tidningsartikel om framtidens arbete uppmanar ändå till att man föredrar utopier över dystopier (Vainio, 2021). Enligt honom skall alla ha hopp och en trovärdig vision att sikta på.

För att de utvecklingsbanor och visioner som man siktar på ska kunna skapas, måste man identifiera framtidens utvecklingsbanor och de möjligheter som de för med sig samt undvika hotbilderna. I den här rapporten har man granskat konstnärernas och konstutövandets framtid genom de möjliga, trovärdiga och önskvärda framtidsbilder som kommer fram i konstnärernas svar och synpunkter (Amara, 1981). De här visionerna har samlats under fyra teman. I slutet av varje sammanfattande stycke har man samlat konstnärernas förhoppningar gällande framtiden i en gemensam framtidsvision.

En regelbunden och trygg utkomst är en förhoppning inför framtiden som delas av de flesta konstnärer

Konstnärernas önskar en framtid som låter dem skapa konst utan en ständig oro över utkomsten. Konstutövandet och konstnärskapet är ett yrke bland alla andra yrken, och det är möjligt att få en tillräcklig utkomst och socialskydd genom konstutövande.

Konstnärernas svar visar ändå på en osäkerhet om den önskade framtiden kommer att äga rum eller inte. Oron för den egna ekonomiska situationen och hur man ska klara sig gäller både nutiden och framtiden. Största delen av respondenterna upplever att inkomsterna från konstnärsyrket ofta

är otillräckliga i relation till det utförda arbetet och att osäkerheten och konkurrensen inom branschen kommer att växa i framtiden. Speciellt framgår det ur svaren de unga konstnärernas osäkerhet inför framtiden och behovet av att sträva efter en säker och regelbunden utkomst. Till osäkerheten om den egna utkomsten hör socialskydd som hänger ihop med det. Det finns fortfarande luckor i konstnärernas socialskydd, även om man vetat om problemen i årtal.

Hurdana är de inkomstkällor och arbetsmarknadsställningar konstnärerna önskar sig? En inkomst som kommer från flera källor och kombinationen av arbeten gjorda i olika positioner passar för många konstnärer och önskas även i framtiden. En allmän basinkomst utan vederlag stöds av två av tre respondenter. Stipendier vore en välkommen del av inkomstbildningen, men på basis av svaren är man rädd för att det i framtiden blir svårare att få stipendier och att konkurrensen för att få stipendier ökar. Stipendiesystemet upplevs på många sätt som orättvis, och det är allmänt att man upplever till exempel favorisering och ojämlik behandling vid utdelningen av stipendier. Man upplever att stipendierna koncentreras till få, utvalda och ofta för snävt till olika aktuella eller annars trendiga teman.

I konstnärernas svar är en ökning av lönearbete en önskvärd utvecklingsbana, speciellt unga konstnärer önskar sig detta. Även om konstnärerna önskar att lönearbetet ökar, ser de ändå inte det som en sannolik utvecklingsbana. I stället tror många att jobb i form av egenföretagande ökar. Även om egenföretagandet passar en del av konstnärerna, anser man att en ökning i egenföretagande sällan är önskvärt. Konstutövandet görs också ur olika utgångspunkter: en del av konstnärerna gör gärna olika kommersiella jobb som följer uppdragsgivarens önskemål som ofta är bättre avlönade, andra upplever att de är ett hot mot konstens frihet.

- **VISION:** Konstnärens arbete ses som ett yrke bland andra yrken och genom konstutövande är det möjligt att få regelbunden och tillräcklig utkomst. Konstnärernas inkomstkällor och deras arbetsmarknadsställning är mångskiftande. I beslutsfattande och finansiering identifieras både specialfrågor gällande enskilda konstbranscher samt konstbranscherna och verksamhet som överskrider konstbranscher. Finansieringen är säkrad och även konstnärer som jobbar fritt inom branschen har goda verksamhetsförutsättningar. En allmän basinkomst utan vederlag har tagits i bruk. Utkomsten är säkrad även i sådana situationer då man inte har jobb eller det finns hinder för att jobba. Man har i socialskydds-, arbetslöshets- och pensionssystemet på ett rättvist

sätt tagit i beaktande situationer där man får inkomster från olika källor eller i olika positioner i arbetsmarknaden. Organisationerna som representerar olika konstbranscher samarbetar i konstnärernas intressebevakning och de har inflytande i beslutsfattandet.

Man önskar ett bredare erkännande av konstnärernas kunnande i framtiden

Konstnärerna anser att det är önskvärt att gränserna mellan konstbranscherna alltmer suddas ut och att branschöverskridandet och konstnärernas verksamhet inom olika branscher blir vanligare. Samtidigt framgår det ändå ganska starkt ur svaren önskemål om att det ska vara möjligt att i fred kunna koncentrera sig på en konstbransch och det egna skapandet. Många konstnärer kopplar starkt arbetet som konstnär och utvecklingen med en stark växelverkan och samarbetet med kolleger och konstsfundamentet.

Konstnärerna skapar konst och arbetar ur mycket olika utgångspunkter. På basis av svaren är det viktigt för konstnärerna att uppleva sig som viktiga för samhället i sin roll som konstnär. En klar majoritet av respondenterna önskar att konstnärernas yrkeskunskap utnyttjas bredare i samhället i framtiden. Enligt barometersvaren anser konstnärerna ändå att det är ganska osannolikt att konsten och konstnärernas kunnande skulle utnyttjas bredare i framtiden. Orsaken enligt svaren är bland annat den bristfälliga förståelsen och kunskapen om konstens och konstnärernas potential bland andra branscher och beslutsfattandet.

Det riktas olika förväntningar och önskemål på konsten som en del av samhället och samhällsutvecklingen. Även politiska maktbalanser och förändringar i dem påverkar hurdana roller man vill ge eller låta bli att ge till konstnärer och konsten. Konstnärerna upplever att man ofta söker lösningar till olika samhällsliga problem i konsten. Till exempel kraven på att konsten ska påverka välfärd och vitalitet ses mest som icke önskvärda. Respondenterna tycker också att finansiärernas krav är problematiska, de upplevs styra konstens innehåll till exempel med olika temasökningar.

Från svaren framgår även att konstnärerna upplever ett ansvar för samhällets utvecklingsbanor såsom global uppvärmning och den hållbara utvecklingen. Konstnärernas verksamhetsmiljö utvecklas, adapteras och formas i och med olika utvecklingsbanor. Konstnärer tror till exempel att ekologiska frågor i framtiden påverkar utöver teman som behandlas i konsten även konstutövandet till exempel genom färre resor och i materialval. Även samhällets ökande mångfald anses vara en trovärdig utvecklingsbana, som i framtiden påverkar konstnärernas verksamhet och verksamhetsmiljö.

I en mångfaldig och multiprofessionell verksamhetsmiljö arbetar ett mångsidigt konstnärssamfund. Olika och individuella identiteter tar plats bredvid de traditionella och identiteternas källor mångsidigas. Den endimensionella bilden av konstnären och konstutövandet motsvarar inte verkligheten i framtiden.

- **VISION:** Konstens betydelse och värde i samhället identifieras och får brett erkännande. Man satsar på konstfostrande och konstutveckling. Uppfattningen om konstnärskapet och det konstnärliga arbetet har breddats. Olika sätt att vara verksam yrkeskonstnär och sätt att skapa konst erkänns, och de främjas och uppskattas. Konsten och konstnärerna kunnande skapar nya synvinklar och lyfter fram aktuella ämnen till den samhälleliga diskursen. Konstnärerna har möjligheter att använda sig av sin yrkeskunskap i olika uppgifter och branscher.

Konstnärsarbetet och välfärden: pandemin har stärkt upplevelsen av osäkerhet och en brist på erkännande

De delar av konstnärsarbetet som stöder positiva saker och välfärd är konstutövandet och det kreativa arbetet, som utgör själva kärnan i arbetet. Det som konstnärerna önskar av framtiden är en utveckling av det egna konstnärskapet och yrkeskunskapen, en etablering av konstnärskapet, att få erkännande som konstnär samt en stabil utkomst. För de flesta är det en omöjlig tanke att byta bransch och yrke.

Konstnärernas tankar om den egna yrkesmässiga framtiden är tude-lade. Majoriteten av respondenterna förhåller sig i alla fall delvis optimistiska till sin framtid som konstnär. Optimism för framtiden skapas av en stark tro på det egna skapandet och konstnärskapet och upplevelsen av att man själv kan påverka hur den egna framtiden som konstnär kommer att formas. Majoriteten av respondenterna var ändå oroade för hur de kommer att orka i framtidens arbetsliv. Konstnärerna upplever mycket oro och belastning i sitt arbete. Belastningen orsakas speciellt av en ständig osäkerhet om arbetet och utkomsten.

Allmänna förändringar i arbetet och arbetslivet samt osäkerheten gällande konstnärernas arbetssituation och inkomster stärker behovet att förutse framtiden. Den enskilda konstnärens möjligheter att reagera på och förutse situationer varierar stort. Utvecklingen kräver en ständig färdighet till förändring och en hantering av fler olika saker, även sådana som

inte har att göra med konstutövande. Behovet av ett brett kunnande och en ständig inläring ses i konstnärernas svar som mycket sannolikt, men bara som lite önskvärda framtida utvecklingsbanor. De sannolika kraven i arbetslivet verkar större än konstnärerna själv är beredda på.

I ljuset av materialet i barometern finns det rikligt med strukturer som upprätthåller ojämlikhet på konstfältet som påverkar konstnärernas ork och välbefinnande. De hänger bland annat ihop med finansieringen av konstbranscher och finansieringspraxis, men även till upplevd diskriminering och orättvisa. Att ta i beaktande och stöda jämställdhet, jämlikhet och mångfald är förutsättningar för jämlikare möjligheter för konstutövande och arbetet som konstnär. På detta sätt kan man förebygga polarisering samt uppkomsten och ackumuleringen av ojämlikhet.

Pandemin har påverkat många konstnärers framtidsutsikter negativt samt stärkt och ökat på konstnärernas upplevda brist på erkännande. Nästan alla konstnärer som svarat på enkäten upplever att konstnärsyrket inte uppskattas lika mycket som andra yrken. Största delen av konstnärerna tvivlar på att samhället vill förbättra konstnärernas ställning, och tvivlar på att beslutsfattarnas förståelse av konstnärsyrket och konstutövande. En följd av pandemin är att en femtedel av konstnärerna och en tredjedel av representanterna för musik och performativa konstbranscher har övervägt att byta bransch eller har redan gjort det. På basis av barometerenkäten är speciellt unga en grupp som just nu mer än medeltalet upplever illamående och oro inför framtiden. De unga ser mera negativt på framtiden än andra åldersgrupper, och fler ungdomar än medeltalet har övervägt att byta yrke.

- **VISION:** Samhället stöder och främjar konstnärerna i alla möjliga situationer, i olika ställningar i arbetsmarknaden och deras välfärd, ork i arbetet, utbildning och möjligheter att lära sig nya saker. Konstnärerna upplever att deras yrke uppskattas, de blir sedda och hörda, de behandlas rättvist och jämlikt i samhället. Samma gäller även konstbranscherna och deras samarbetsverksamhet. Mångfalden och mångsidigheten syns i konstnärskåren, finansieringen av konst samt i konstutövandet och upplevandet av konst.

Teknologin förändrar verksamheten – många oroar sig för de oundvikliga fenomen som utvecklingen för med sig

I framtiden ser konstnärer utvecklingsbanor som leder till fenomen kopplade till digitalisering och teknisk utveckling som sannolikt kommer att ha en stark inverkan på konstnärens arbete och verksamhetsmiljö, vilket

påverkar både konstens framställning och dess presentation och spridning. Teknologin är redan idag starkt närvarande i konstutövande och framställningen av konst till olika publik. Pandemin har accelererat konstnärernas övergång till teknologi och tvingat konstnärer att ta till sig olika metoder av distansarbete. Många har till exempel undervisat eller övat med arbetsgrupper för första gången genom fjärranslutningar. Även framställningen och spridandet av konst genom digitala kanaler har ökat och stärkts.

Till teknologisk utveckling hör mycket som är oförutsägbart. Som goda sidor av utvecklingen och möjligheter ser konstnärerna till exempel en bredare växelverkan och möjligheter att mötas, en ökad publikmängd samt nya sätt att få inkomster. Den teknologiska utvecklingens oundviklighet skrämmer och oroar ändå många.

Som ett av hoten utvecklingen för med sig är bland annat teknologins ökande ojämlika inverkan. Alla vill inte ha eller klarar inte av de nya metoderna och distansjobbandet som den teknologiska utvecklingen fört med sig och som pandemin gjort till vardag passar inte alla konstbranscher. Den teknologiska utvecklingens inverkan på konstutövandet ser en del respondenter som ett hot till bevarandet av traditionellt kunnande och traditionella tekniker. I och med den teknologiska utvecklingen kommer olika tekniker som används i konstutövande, framställning och spridning av konst att i framtiden vara tillgängliga för fler, men man tror att det här kommer att bli en utmaning för yrkeskonstnärer och för deras möjligheter att livnära sig som konstnärer. Konstnärerna misstänker också att det kommer att bli svårt att få tillräcklig kompensation för framställningar av konst på nätet samt att upphovsrätterna inte uppfylls. Även den ökade framställningen av konst och konstnärernas närvaro i sociala medier ses av många konstnärer som en dålig utveckling.

- **VISION:** Den teknologiska utvecklingen har skapat möjligheter för konstnärerna att sprida konst, specialisera sig, möta publiken, skaffa utkomst och öka växelverkan. Vid sidan av digitaliseringen stöder man och upprätthåller olika sätt och former av mångsidigt konstskapande. Delandet och framställandet av konst i olika medier och kanaler ersätts alltid konstnärerna, upphovsrätterna respekteras och inkomsterna från upphovsrätter är rättvisa. Den ojämlika utvecklingen förebyggs genom att stöda konstnärerna i kunnande och införskaffande av arbetsredskap som hänger ihop med den teknologiska utvecklingen.

SUMMARY AND VISIONS OF THE FUTURE

The purpose of the Arts and Culture Barometer is to annually monitor and highlight the views of artists regarding current issues and phenomena. The 2021 barometer examined the theme of artists in the future. The results of the barometer are based on a questionnaire to which 1 056 artists responded in autumn 2021. The report presents the views of artists on the changing forms of being an artist, trends that are affecting the work of the artist, the future prospects for artists, and the status of art and artists in society. As in the 2020 barometer, the questionnaire included a separate section about the impacts of the coronavirus pandemic.

Although the future cannot be predicted, it is also not predetermined and can be influenced by one's own actions and choices (Rubin, n.d.). Social phenomena and developments are produced, interpreted and influenced by social actors, each from their own point of view. With two years of the global pandemic behind us, the future also looks uncertain and threatening to many. However, futurist Risto Linturi, interviewed in a newspaper article on the work of the future, urges that utopias be preferred to dystopias (Vainio, 2021). According to Linturi, everyone should have hope and a credible vision to aim towards.

In order to achieve and strive for the desired developments and visions, it is necessary to identify future developments and their opportunities, as well as any threats that need to be avoided. In this report, the views on the future of being an artist and creating art have been examined through possible, probable and desirable futures drawn from the responses and opinions of artists (Amara, 1981). In the following analysis, these views are grouped under four themes. At the end of the summary for each theme, the artists' hopes for the future are combined to form a common vision for the future.

A regular and secure livelihood is a wish for the future that is widely shared by artists

Artists wish for a future in which they can create art without the constant uncertainty about earning a livelihood. The profession of being an artist and creating art is simply a profession among others, and by practicing this profession, it is possible to earn an adequate livelihood and social security.

However, in the responses of artists, the realisation of the future they wish for appears uncertain. This uncertainty about their own financial situation and wellbeing concerns both the present and the future. The majority of respondents feel that the income they receive from their work as an artist

is often insufficient in relation to the amount of artistic work they do and that the uncertainty and competition associated with funding in the field will only increase in the future. The responses of young artists in particular raise concerns about the future and the need to strive for a secure and regular livelihood. Problems related to social security are linked to uncertainty about their own livelihoods. There are still shortcomings in social security for artists, even though these grievances have been known for years.

What types of income sources and labour market status do artists want? Generating income from multiple sources and combining work performed in different positions are suitable for many artists and are hoped for also the future. Two out of three respondents support a universal and unconditional basic income. Grants would be a welcome source of income for many, but based on the responses, artists fear that receiving grants will become more difficult in the future and that competition for grants will increase. The grant system is perceived as unfair in many ways, and experiences of favouritism or unequal treatment in the distribution of grants, for example, are common. According to the experiences of artists, grants favour the few and chosen ones and often focus unnecessarily narrowly on current or otherwise trendy themes.

In the responses of artists, an increase in paid work wage earners is considered a desirable development, especially among young artists. Although artists hope that paid work will increase, they do not see it as a likely development in the future. Instead, many believe that entrepreneurial work will increase. Although entrepreneurship is suitable for some artists, many artists consider an increase in entrepreneurship to be less desirable. Art is also created from different starting points: some artists like to do more commercial works that meet the client's wishes and are often better paid, while others see them as a threat to the freedom of art.

- **VISION:** The work of an artist is considered a profession alongside other professions, and by creating art it is possible to earn a regular and adequate livelihood. The income sources and labour market status of artists are diverse. Decision-making and funding identify both specific themes within individual fields of the arts, as well as activities that transcend artforms and boundaries. Funding for the arts is secured, and the working conditions of independent artists are also good. A universal and unconditional basic income has been introduced. Livelihoods are also secured in situations where no work is available or it has been prevented. Social security, unemployment and pension systems have fairly taken into account

situations where income is obtained from a variety of sources and in different labour market positions. Organisations representing different fields of the arts collaborate in advocating on behalf of artists and have influence in decision-making.

Broader recognition of the skills of artists is hoped for from the future

Artists hope that in the future the differences between different fields of art will disappear and that artists will be more multidisciplinary and work in more than one field of the arts. At the same time, however, the responses highlight quite strongly the hope that artists could focus in peace on their own field of the arts and creating their own art. For many, working and developing as an artist is also strongly associated with interacting and collaborating with colleagues and the artist community.

Artists have very different reasons for creating art and working as artists. Based on their responses, it is important that artists feel they are relevant to society. A clear majority of the artists who responded to the questionnaire hoped that in the future the professional skills of artists will be more widely utilised in society. However, according to their responses, artists consider it quite unlikely that art and the skills of artists will be utilised more widely in the future. This is due, for example, to a lack of understanding and awareness of the potential of art and artists in other sectors and decision-making.

Art is subject to different expectations and aspirations in terms of its role in society and its development. Political power relations and their changes also affect the roles that artists and art are given or not given. Artists feel that art is often expected to seek solutions to various problems in society. For example, demands that art should have a positive impact on wellbeing and vitality are mostly considered undesirable. Respondents are also sceptical about the demands of funding bodies, who they feel want to guide the contents of art, for example through various thematic calls for applications.

It also emerges from the responses that artists feel a sense of responsibility towards the development trends in society, such as climate change and sustainable development. The working environment of artists develops, conforms and adapts to different developments. For example, in the future, artists believe that ecological issues will affect not only the themes addressed in art but also the making of art, for example through reduced travel and material choices. The diversification of society is also seen as a likely development that will affect the activities and working environment

of artists in the future. A diverse community of artists works in a diverse and multi-professional working environment. Different and individual identities are highlighted alongside traditional ones, and the sources of identities diversify. A one-dimensional image of artists and the profession of creating art does not reflect reality in the future.

- **VISION:** The importance and value of art to society is widely recognised and acknowledged. Investments are made in art education and training. The perception of being an artist and artistic work has expanded. Different ways of working as a professional artist and creating art are recognised, valued and promoted. Art and the skills of artists generate new perspectives and raise topical issues in the social debate. Artists have opportunities to use their skills in a variety of roles and sectors.

The work and wellbeing of artists: the coronavirus pandemic has reinforced the feeling of uncertainty and a lack of appreciation

Making art and the creative work that is at the heart of being an artist are positive aspects that support the wellbeing of artists. What artists hope for from the future are the chance to develop themselves as artists and their professional skills, the consolidation of their status as artists, gaining respect as artists and earning a stable livelihood as artists. The idea of switching sectors and professions is impossible for most artists.

The thoughts of artists regarding their own professional future are twofold. The majority of responding artists are at least somewhat optimistic about their future as an artist. Optimism about the future is created by a strong belief in their own work and artistry and the feeling that they can influence their own future as artists. However, the majority of respondents are also concerned about their ability to cope in future working life. Artists experience a great deal of concern and stress in their work. Stress is caused in particular by the constant insecurity surrounding work and earnings opportunities.

The general changes in work and working life, as well as the uncertainty regarding work and earnings opportunities, reinforce the need to anticipate the future. The ability of individual artists to react and anticipate situations varies greatly. Artists must be constantly prepared for change and master a wide range of skills, including those unrelated to the actual making of art. The need for extensive skills and continuous learning is considered a very likely yet somewhat undesirable future trend among respondents. The

likely demands of working life would seem to be greater than what artists themselves are prepared for.

In the light of the data from the barometer, many structures within the arts sector appear to maintain inequality in different fields of the arts, which in turn affect the wellbeing of artists and their ability to cope. These inequalities relate to, for example, funding for the arts and funding practices, but also to experiences of discrimination and injustice. Considering and supporting equality, fairness and diversity are prerequisites for ensuring more equal opportunities for creating art and working as an artist. This can help prevent polarisation and the emergence and accumulation of inequality.

The coronavirus pandemic has negatively affected the professional prospects of many artists, as well as strengthened and increased the feeling among artists that they are not valued. Almost all the artists who responded to the questionnaire felt that artists are not valued in our society as much as other professional groups. The majority of artists question society's desire to improve the status of artists and the ability of decision-makers to appreciate the work of artists and the profession of creating art. As a result of the pandemic, one-fifth of all artists and one-third of artists in the fields of music and performing arts have considered switching or have already switched professions. According to the barometer, young artists in particular are coping poorly and are most worried about the future. Young people view the future more negatively than other age groups, and more young artists than average have considered switching professions.

- **VISION:** Society supports and promotes the wellbeing, coping, training and continuous learning of artists working in all kinds of situations and labour market positions. Artists feel that their profession is valued, that they are seen and heard, and that they are treated fairly and equally in society. The same applies to practices and policies between and within individual fields of the arts. Variety and diversity are reflected in the art community, in funding for the arts, and in how art is made and experienced.

**Technology is transforming artistic activities
– the inevitability of the phenomena emerging from this trend
is a concern for many artists**

Artists believe that a wide range of phenomena linked to digitalisation and technological advances are likely to have a strong impact on their artistic work and working environment in the future, affecting both the making of

art and its presentation and distribution. Technology already plays a strong role in making art and sharing it among different audiences. The coronavirus pandemic has accelerated the digital leap among artists, forcing them to adopt various teleworking methods, for example. Many artists have taught or practiced with their groups remotely for the first time. The presentation and distribution of art through digital channels has also expanded and strengthened.

There is much that is unpredictable and unforeseeable related to technological advances. Artists consider the advantages and opportunities to be, for example, wider opportunities for interaction and encountering others, larger audiences and new earnings opportunities. However, the inevitability of technological advances frightens and worries many artists.

One particular concern in this development is that technology may increase inequality. Not everyone is interested in or can master new methods, and the teleworking that has been made possible by technological advances and become so common during the coronavirus pandemic is not equally suitable for all fields of the arts. According to some respondents to the questionnaire, the impact of technological advances on the making of art poses a threat to the preservation of traditional skills and techniques. With technological advances, the various techniques used to make, present and distribute art will become more widely available to the general public in the future, and this could pose challenges to professional art and the livelihoods of professional artists. Artists are also sceptical about receiving adequate compensation in the future for displaying or performing art online and about enforcing copyrights. Also, many artists consider the increased performance of art and presence of artists on social media to be undesirable.

- **VISION:** Technological advances have created new opportunities to make and distribute art, to specialise, to engage with audiences, to earn a livelihood and to increase interaction. Alongside technological advances, a wide variety of methods and forms of making art are supported and maintained. Artists are always reimbursed for the distribution and presentation of their art in different media and channels, copyrights are respected, and the remuneration for copyrights is fair. The spread of inequality is prevented by providing support to artists to acquire technological skills and tools.

LÄHTEET

- Amara, R. (1981). The futures field: Searching for definitions and boundaries. *The Futurist*, 15 (1): 25–29.
- Arkko-Saukkonen, A. (2018). Innovaatioita verkossa. Teoksessa T. Bredenberg & J. Suonpää (toim.), *FAQ - Taiteen digitaaliset toimintaympäristöt*. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportteja 105. Tampereen ammattikorkeakoulu. <https://julkaisut.tamk.fi/PDF-tiedostot-web/B/105-FAQ-Taiteen-digitaaliset-toimintaymparistot.pdf>
- Berger, E., Mäki-Reinikka, K., O'Reilly, K. & Sederholm, H. (toim.) (2020). *Art as We Don't Know It*. Espoo: Aalto ARTS Books.
- Bredenberg, T. (2018). Digitaalisen taiteen levitysalustat verkossa. Teoksessa T. Bredenberg & J. Suonpää (toim.). *FAQ - Taiteen digitaaliset toimintaympäristöt*. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportteja 105. Tampereen ammattikorkeakoulu. <https://julkaisut.tamk.fi/PDF-tiedostot-web/B/105-FAQ-Taiteen-digitaaliset-toimintaymparistot.pdf>
- Dufva, M. (2020). *Megatrendit 2020*. Sitran selvityksiä 162. Sitra. <https://media.sitra.fi/2019/12/15143428/megatrendit-2020.pdf>
- Dufva, M. Rowley, C. & Vataja, K. (2021). *Tulevaisuusbarometri 2021*. Sitran selvityksiä 184. Sitra. <https://media.sitra.fi/2021/03/19133822/sitra-tulevaisuusbarometri-2021.pdf>
- Fancourt, D. & Finn, S. (2019). *What is the evidence on the art in improving health and well-being? A scoping review*. Health Evidence Network synthesis report 67. WHO Regional Office for Europe, Copenhagen. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/329834/9789289054553-eng.pdf>
- Halonen, K. (2011). *Kulttuuri katalysoi. Megatrendien tähtäminen kulttuurituotannon kenttää*. Metropolia Ammattikorkeakoulu, Kulttuuri ja luova ala, 2011. Tuottaja2020 – Osaraportti 2. https://www.metropolia.fi/sites/default/files/images/content/content-files/2_Kulttuuri_katalysoi_Halonen_WEB.pdf
- Herranen, K., Karttunen, S. & Houni, P. (2013). ”Pitäisi laajentaa työalaansa”. *Kuvataiteilijan ammattirooli ja osaamistarpeet tulevaisuuden työelämässä*. Cuporen julkaisuja 21. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/kuvataiteilijan_ammattirooli_ja_osaamistarpeet.pdf
- Hirvi-Ijäs, M., Rensujeff, K., Sokka, S. & Koski, E. (2017). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2016. Taiteilijan työskentelyedellytykset muutoksessa*. Cuporen verkkojulkaisuja 47. Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cupore.

- Hirvi-Ijäs, M., Rensujeff, K., Sokka, S. & Koski, E. (2018). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2017. Nuoret taiteentekijät*. Cuporen verkkojulkaisuja 42. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2017/cupore_barometri_2016_13.pdf
- Hirvi-Ijäs, M., Sokka, S., Rensujeff, K. & Kurlin, A. (2019). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2018. Taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuus*. Cuporen verkkojulkaisuja 51. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2019/taiteilijoiden_ja_taiteen_liikkuvuus._taiteen_ja_kulttuurin_barometri_2018._v_09.pdf
- Hirvi-Ijäs, M., Sokka, S., Rensujeff, K. & Kurlin, A. (2020). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2019. Taiteilijoiden työ ja toimeentulon muodot*. Cuporen verkkojulkaisuja 57. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2020/taiteen_ja_kulttuurin_barometri_2019.pdf
- Hirvi-Ijäs, M., Renko, V., Lahtinen, E., Sokka, S., Jakonen, O. & Kurlin Niiniaho, A. (2021). *Taiteilijana Suomessa -tutkimus. Läbestymistapojen ja metodologioiden pohdintaa*. Cuporen työpapereita 15. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2021/cuporen_tyopapereita15_taideilijana_suomessa.pdf
- Houni P. & Ansio, H. (2013). Taiteilijan arki. Teoksessa: P. Houni & H. Ansio, H. (toim.). *Taiteilijan työ: Taiteilijan hyvinvointi taide-työn muutoksessa*. Työterveyslaitos, ss. 84–125. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132110/Taiteilijan_työ.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2020). Taiteilijan työ muuttuu: taideyliopistopedagogiikka vastaa muutokseen ja ohjaa sitä. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi ja J. Paasovaara (toim.). *Luontokuvaus soveltavana taiteena. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja*. Sarja C, katsauksia ja puheenvuoroja, nro 66. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/64216/LuontokuvausSoveltavanaTaiteena.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Lahtinen, E. & Karttunen, S. (2021). *Moninaisuus taiteen ja kulttuurin alalla*. Tietokortti 5. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tietokortit/cupore_tietokortti5_moninaisuus_taiteen_ja_kulttuurin_alalla_2021.pdf
- Lenni-Taattola, J. (2020). *Tulevaisuuden teatterit -selvitys 2020. Tulevaisuus on hybrid*. Tutkivan teatterityön keskus T7. Tampereen yliopisto. <https://research.tuni.fi/uploads/2020/11/64c44e83-tulevaisuuden-teatterit-2020.pdf>

- Markusen, A., Gilmore, S., Johnson, A., Levi, T. & Martinez, A. (2006). *Crossover. How Artists Build Careers across Commercial, Nonprofit and Community Work*. Humphrey Institute of Public Affairs, University of Minnesota. https://www.giarts.org/sites/default/files/Crossover_How-Artists-Build-Careers-Across-Commercial-Non-profit-Community-Work.pdf
- Merivirta, M. (toim.) (2017). *Taiteilijan uudet ansaintamallit, roolit ja toimeentulo*. TaideART-hankkeen satoa. Sarja B, Tutkimusraportit ja kokoomateokset 28/2017. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/140226/B%2028%202017%20Merivirta.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2010). *Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo: Selvittäjä Tarja Cronbergin raportti*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:6. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75569/okmtr06.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017). *Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:20. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79811/okm20.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2018). *Taide- ja taiteilijapolitiikan suuntaviivat. Työryhmän esitys taide- ja taiteilijapolitiikan keskeisiksi tavoitteiksi*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:34. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161125/okm34.pdf?sequence=4&isAllowed=y>
- Pyykkönen, M. (2014). *Ylistetty yrittäjyys*. Jyväskylä: SoPhi. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/44517/Y_Y_final.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Pyykkönen, M. (2015). Kulttuuripolitiikan uusi vaih(d)e: Luovaa taloutta ja yrittäjyyttä. Teoksessa M. Jakonen & T. Silvasti (toim.) *Talouden uudet muodot* (s. 122–143). Helsinki: Into.
- Pärnänen, A. & Sutela, H. (2013). *Itsensätyöllistäjät Suomessa 2013*. Tilastokeskus. https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yits_201400_2014_12305_net.pdf
- Rensujeff, K. (2015). *Taiteilijan asema 2010. Taiteilijakunnan rakenne, työ ja tulonmuodostus*. Taiteen edistämiskeskus. https://www.taike.fi/documents/10921/1094274/Taiteilijan_asema_2010_2.korjattupainos.pdf/f59aa7d3-f396-4340-81ac-2bac9d4ae841
- Rubin, A. (n.d.). Tulevaisuudentutkimus tiedonalana. TOPI – Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaali. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu, Turun yliopisto. (Haettu 1.3.2022). <https://tulevaisuus.fi/perusteet/tulevaisuudentutkimus-tiedonalana/>

- Suomen Taiteilijaseura, Frame Contemporary Art Finland & Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys Kuvasto ry (2021). Tiedote: Kulttuurileikkaukset vahingoittavat voimakkaasti koko kuvataidealaa. https://www.artists.fi/fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tapahtumat/kulttuurileikkaukset-vahingoittavat-voimakkaasti-koko?fbclid=IwAR2xHt8b7d6L6r6rLrg_Vbzcftz-GP4bjkY7jILPAYwWhpUMcA1m0k76S5ow
- Suonpää, J. (2018). Taiteen toimintaympäristöt. Teoksessa T. Bredenberg & J. Suonpää (toim.), *FAQ - Taiteen digitaaliset toimintaympäristöt*. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportteja 105. Tampereen ammattikorkeakoulu.
- Sutcliffe, R., Bigglestone, T. & Buckley, J. (2021). *Ajattelun peruskäsitteet. Käytännön opas metakognition opettamiseen*. niin & näin, Tampere.
- Teme, Suomen Teatterit ry, Muusikkojen liitto ry, Suomen Sinfoniaorkesterit ry, Teatterikeskus ry & Suomen Näyttelijäliitto ry (2022). *Esittävän taiteen alan taloudelliset menetykset jälleen jopa 22 miljoonaa euroa, alan freelancerit menettävät tuloja 17 miljoonaa euroa*. Kannanotto 14.1.2022. <https://www.teme.fi/fi/esittavan-taiteen-alan-taloudelliset-menetykset-jalleen-jopa-22-miljoonaa-euroa-alan-freelancerit-menettavat-tuloja-17-miljoonaa-euroa/>
- Vainio, A. (22.1.2021). Tulevaisuuden töissä. Millainen työelämä on 2040-luvulla ja millaisia taitoja silloin tarvitaan? Asiantuntijat ennakoivat. *Helsingin Sanomat*.
- Valtioneuvosto (2021). *Suomalainen rahapelijärjestelmä muutoksessa. Tulevaisuuden vaihtoehtoja*. Selvitystyöryhmä: Erkki Liikanen (pj.), Liisa Hyssälä, Kalevi Kivistö, Osmo Soininvaara, Ulla-Maj Wideroos, Teemu Pekkarinen (siht.). Valtioneuvoston julkaisuja 2021:12. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162878/VN_2021_12.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Liite 1.

Kyselylomake taiteilijoille

TAITEEN JA KULTTUURIN BAROMETRI 2021 – TULEVAISUUDEN TAITEENTEKIJÄT

Hyvä vastaanottaja,

Taiteen ja kulttuurin barometri on vuosittain toteutettava kyselytutkimus, jonka tavoitteena on kartoittaa taiteen kentällä toimivien näkemyksiä ajankohtaisissa taidepoliittisissa kysymyksissä. Barometrin toteuttavat yhteistyössä Taiteen edistämiskeskus (Taike) ja Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

Vuoden 2021 barometrin teemana on tulevaisuuden taiteentekijät. Kysely on suunnattu eri aloilla toimiville taiteilijoille ja taiteentekijöille. Toivomme vastaajia mahdollisimman monipuolisesti eri taiteenaloilta.

Kysely sisältää neljä kysymysosiota sekä taustakysymykset. Kysymysosioissa tarkastellaan taiteilijuutta ja taiteilijan työtä (osio A), muuttuvaa taiteilijuutta (osio B) ja taiteentekijöiden asemaa yhteiskunnassa (osio C) koskevia näkemyksiä. Osion D kysymykset liittyvät koronaviruspandemiaan ja sen vaikutuksiin. Vastaathan myös lopussa oleviin taustakysymyksiin.

Vastaaminen vie aikaa arviolta noin 20 minuuttia. Toivomme, että vastaat kaikkiin kysymyksiin. Kunkin osan lopussa olevaan vastaustilaan voit kirjoittaa huomioitasi aiheesta sekä palautetta tutkijoille.

Kyselyn päätteeksi voit osallistua arvontaan. Kaikkien yhteystietonsa antaneiden kesken arvotaan 20 museokorttia. (Jos sinulla on jo museokortti, voit tällä palkinnolla jatkaa vuodella sen voimassaoloaikaa).

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä niihin yhdistetä sähköposti-osoitettasi tai muita kyselyn ulkopuolisia tietoja. Tulokset raportoidaan niin, ettei yksittäistä vastaajaa pysty tunnistamaan. Täältä löydät Cuporen tutkimushankkeita koskevan yleisen tietosuojaselosteen. Tutkimushankekohtaisen tietosuojaselosteen saa nähtäväksi pyydettäessä.

Toivomme vastauksia 30.9. mennessä. Kiitos vastauksistasi!

Marjo Mäenpää, johtaja, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

Paula Tuovinen, johtaja, Taiteen edistämiskeskus

Lisätietoja:

Minna Ruusuvirta, erikoistutkija, Cupore, minna.ruusuvirta@cupore.fi

Kaija Rensujeff, erityisasiantuntija, Taike, kaija.rensujeff@taike.fi

Taiteilija on henkilö, joka saa taiteilijoille tarkoitettuja apurahoja vertaisarvioinnin perusteella	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilija on henkilö, joka saa tekijänoikeustuloja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilija on henkilö, jonka taiteilijayhteisö tunnustaa taiteilijaksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilija on henkilö, jonka yleisö määrittelee sellaiseksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilijaksi synnyttään	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilijan ammatti on kutsumusammatti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilijan ammatti on ammatti muiden joukossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteen tekeminen on elinkeino muiden elinkeinojen joukossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilija on kuka tahansa henkilö, joka määrittelee itsensä taiteilijaksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐

**4. Oletko tehnyt taiteilijan työtä muilla kuin taiteen toimialoilla?
(Esim. koulutus, sosiaali- ja terveystyöt, rakentaminen)**

Taiteilijan työllä tarkoitetaan taiteilijan asiantuntijuutta vaativaa työtä

kyllä en en osaa sanoa

Jos kyllä, miksi?

taloudelliset syyt oma kiinnostus muut syyt

Kuvaa lyhyesti, mitä työtä olet tehnyt, millä aloilla ja kuinka paljon:

5. Oletko tehnyt taiteilijan työn ohella muuta työtä, joka ei liity taiteilijan ammattitaitoon?

kyllä en en osaa sanoa

Jos kyllä, miksi?

taloudelliset syyt oma kiinnostus muut syyt

Kuvaa lyhyesti, mitä työtä olet tehnyt, millä aloilla ja kuinka paljon:

6. Kommentoi ja kerro lisätietoja halutessasi

B. MUUTTUVA TAITEILIJUUS

Seuraavassa pyydetään arvioimaan erilaisten kehityskulkujen toteutumista tulevaisuudessa.

Arviota pyydetään sekä kehityskulun toteutumisen todennäköisyydestä että sen toivottavuudesta.

7. Kuinka todennäköisenä ja toivottavana pidät seuraavia kehityskulkuja vuoteen 2030 mennessä?

Anna arviosi asteikolla

1 = erittäin todennäköistä/toivottavaa – 5 = ei lainkaan todennäköistä/toivottavaa

Todennäköisyys: 1 erittäin todennäköistä, 2, 3, 4, 5 ei lainkaan todennäköistä, en osaa sanoa

Toivottavuus: 1 erittäin toivottavaa, 2, 3, 4, 5 ei lainkaan toivottavaa, en osaa sanoa

- Taiteilijoiden kansainväliset verkostot ja vuorovaikutussuhteet lisääntyvät
- Yhä useampi taiteilija työllistää itsensä ja työskentelee yrittäjämäisesti
- Yhä useampi taiteilija työskentelee palkansaajana
- Taiteilijoiden ammattitaitoa hyödynnetään laajemmin muilla kuin taiteen toimialoilla
- Taiteenalojen väliset rajat hälvenevät
- Taiteilijoiden monialaisuus ja toimiminen eri taiteenaloilla yleistyy
- Taiteilijana toimiminen edellyttää jatkuvaa muutosvalmiutta
- Taiteilijana toimiminen edellyttää laajempaa osaamista muustakin kuin taiteen tekemisestä (esim. markkinointi)
- Teknologian rooli taiteen tekemisessä vahvistuu
- Taiteen esittäminen digitaalisten välineiden kautta lisääntyy
- Digitaaliset taiteen levittämisen alustat (esim. Instagram, YouTube) haastavat ammattitaiteen markkinat ja arvon
- Viihdyttävyyden korostuu taiteessa
- Taiteelta vaaditaan useammin hyvinvointiin ja elinvoimaan kohdistuvia vaikutuksia

8. Mitkä seuraavista kehityssuunnista tai muutoksista vaikuttavat arviosi mukaan eniten taiteilijoiden työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin tulevaisuudessa?

Valitse 1–3 vaihtoehtoa

- väestön ikääntyminen
- yhteiskunnan moninaistuminen
- alueellinen eriytyminen
- väestön eriarvoisuuden kasvu
- kestävän kehityksen vaatimukset
- ilmastonmuutos
- globalisaatio
- teknologinen kehitys

- talouden kehitys
- poliittisten valtasuhteiden muutokset
- työn ja työelämän muutokset
- muu, mikä?

9. Miten valitsemasi kehityssuunnat tai muutokset vaikuttavat taiteilijan työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin tulevaisuudessa?

Perustele vastaustasi edelliseen kysymykseen:

10. Mikä olisi itsellesi mieluisin tapa työllistyä tulevaisuudessa taiteentekijänä?

- palkansaajana
- yrittäjänä
- apurahalla
- yhdistelemällä erilaisia työllistymisen tapoja
- jollakin muulla tavoin, miten?
- en osaa sanoa

11. Millaisessa tilanteessa ja asemassa näet itsesi ammatillisesti vuonna 2030?

12. Millaisena näet tulevaisuuden ylipäänsä?

Valitse parhaiten omaa näkemystäsi kuvaava vaihtoehto

- Odotan innolla, näen siellä paljon mahdollisuuksia
- Pelottaa, näen siellä paljon uhkakuvia
- Välillä pelottaa, välillä odotan innolla
- Ei kiinnosta, elän tätä päivää
- En osaa sanoa

13. Kommentoi ja kerro lisätietoja halutessasi

16. Arvioi seuraavia väittämiä

	täysin samaa mieltä	osin samaa mieltä	en samaa enkä eri mieltä	osin eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Tulevaisuudessa tulen taiteilijana toimeen paremmin kuin tällä hetkellä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mahdollisuuteni hyödyntää tekijänoikeuksia taloudellisesti paranevat tulevaisuudessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olen optimistinen tulevaisuudestani taiteilijana	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olen huolissani omasta jaksamisestani taiteilijana tulevaisuuden työelämässä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Voin itse vaikuttaa siihen, millaiseksi oma tulevaisuuteni taiteilijana muodostuu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilijana minulle on tärkeää tuntea itseni hyödylliseksi yhteiskunnalle	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilijan vapauteni kärsii rahoittajien ja muiden asettamien vaatimusten vuoksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilijan työstä saamani tulot ovat usein riittämättömiä suhteessa tehtyyn työhön	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on riittävästi tietoa työhedoista, työlainsäädännöstä sekä työsuhteen vastuista tunnistaakseni oikeuteni ja velvollisuuteni työelämässä	☐	☐	☐	☐	☐	☐

17. Koetko, että taiteen kentällä on rakenteita, jotka pitävät yllä eriarvoisuutta (esim. asettavat taiteilijoita ja taiteenaloja keskenään eriarvoiseen asemaan)?

kyllä ei en osaa sanoa

Jos kyllä, tässä voit avata tarkemmin millaisia:

18. Mitkä asiat erityisesti askarruttavat taiteentekijöiden asemassa tulevaisuudessa?**19. Kommentoi ja kerro lisätietoja halutessasi:**

D. KORONAVIRUSPANDEMIAN VAIKUTUKSET

20. Onko koronaviruspandemia muuttanut työskentelyäsi tai tuonut uusia työskentelytapoja (esim. etätyöskentely)?

kyllä ei en osaa sanoa

Jos kyllä, avaa lyhyesti:

21. Oletko kokenut ongelmia sosiaali- työttömyys- ja eläketurva-asioissa koronapandemian aikana?

kyllä en en osaa sanoa

Jos kyllä, avaa lyhyesti:

22. Oletko vaihtanut ammattia tai harkinnut ammatinvaihtoa pois taidealalta koronaviruspandemiasta johtuen?

kyllä en en osaa sanoa

23. Miten koronaviruspandemia on vaikuttanut näkemykseesi omasta ammatillisesta tulevaisuudestasi taiteilijana?

- erittäin kielteisesti
- melko kielteisesti
- ei kielteisesti eikä myönteisesti
- melko myönteisesti
- erittäin myönteisesti
- en osaa sanoa

24. Kommentoi ja kerro lisätietoja halutessasi:

E) TAUSTATIEDOT

25. Sukupuoli

- nainen
- mies
- muu
- en halua kertoa

26. Minä vuonna olet syntynyt?

27. Äidinkieli

- suomi
- ruotsi
- saame
- muu, mikä?

28. Asuinpaikkasi postinumero:

29. Koulutuksesi

Voit valita useita

- taidealan toisen asteen tutkinto (opistotaso)
- taidealan amk-tutkinto
- taidealan ylempi amk-tutkinto
- taidealan alempi korkeakoulututkinto (kandidaatti)
- taidealan ylempi korkeakoulututkinto (maisteri)
- taidealan tohtorin tutkinto
- muun alan tutkinto, mikä?
- muu, mikä?
- ei tutkintoa

30. Työmarkkina-asemasi vuonna 2020

Voit valita useita vaihtoehtoja

- palkansaaja, osa-aikaisessa määräaikaisessa työsuhteessa
- palkansaaja, osa-aikaisessa vakinaisessa työsuhteessa
- palkansaaja, kokoaikaisessa määräaikaisessa työsuhteessa
- palkansaaja, kokoaikaisessa vakinaisessa työsuhteessa
- yrittäjä, toiminimi
- yrittäjä, osakeyhtiö
- yrittäjä, kommandiittiyhtiö
- yrittäjä, avoin yhtiö
- yrittäjä, osuuskunta
- freelancer, työsuhteessa
- freelancer, toimeksiantosuhteessa
- vapaa taiteilija (ei työsuhdetta eikä toimeksiantoja)
- työskentelyyn tarkoitetun apurahan saaja (ml. kohdeapuraha työskentelyyn)
- työtön työnhakija
- työvoimapolitiittisessa tai vastaavassa koulutuksessa
- vanhempainvapaalla tai hoitovapaalla
- varusmies- tai siviilipalveluksessa
- päätoiminen opiskelija
- eläkeläinen
- jokin muu, mikä?_____

31. Teitkö taiteilijan työtä vuonna 2020

Vastaa pääasiallisen tilanteesi mukaan

- päätoimisesti sivutoimisesti en lainkaan

32. Miten koit toimeentulosi tason yleisesti vuonna 2020?

- hyvä
- melko hyvä
- ei hyvä eikä huono
- melko huono
- erittäin huono
- en osaa sanoa

33. Koetko kuuluvasi johonkin vähemmistöön?

Kysymykseen vastaaminen on vapaaehtoista. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä tutkimuksen tuloksista voi tunnistaa yksittäistä vastaajaa.

kyllä en en osaa sanoa

Jos kyllä, tarkenna halutessasi millä perusteella:

- alkuperä (etninen tai kansallinen tausta)
- kieli
- uskonnollinen tai aatteellinen vakaumus
- seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu
- vammaisuus tai toimintakyky
- jokin muu, mikä?_____
- en halua kertoa

34. Oletko elämääsi tällä hetkellä?

- erittäin tyytyväinen
- melko tyytyväinen
- en tyytyväinen enkä tyytymätön
- melko tyytymätön
- erittäin tyytymätön
- en osaa sanoa

35. Mitä kautta päädyit kyselyn vastaajaksi?

- sain tiedon kyselystä sähköpostitse
- löysin kyselylinkkiin sosiaalisessa mediassa
- taiteilijajärjestön uutiskirjeestä
- tiedotuskeskuksen uutiskirjeestä
- näin kyselylinkin Taiken nettisivuilla
- etsin kyselyn hakukoneella kuultuani siitä muuta kautta
- muu, mikä?_____

36. Kommentoi ja kerro lisätietoja halutessasi
